

ΠΜΣ Εφαρμοσμένη Οικονομική

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

**ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ
ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ
COVID-19**

Γεώργιος Κωνσταντίνου Ιωάννου

Επιβλέπων Καθηγητής Μιχαήλ Ζουμπουλάκης

Βόλος 2022

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είναι παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Βόλος, Δεκέμβριος 2022.

Περιεχόμενα

Κατάλογος Διαγραμμάτων	4
Κατάλογος Πινάκων.....	5
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια	6
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	7
ABSTRACT	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
Κεφάλαιο 1. Διεθνές Εμπόριο και εξαγωγές	10
1.1 Οι πρώτες ηλεκτρονικές εμπορικές συναλλαγές.....	10
1.2 Εμπόριο και Ευρωπαϊκή Ένωση.....	11
<i>1.2.1 Ιστορική Ανασκόπηση .....</i>	<i>11</i>
<i>1.2.2 Διεθνείς Συμφωνίες της ΕΕ.....</i>	<i>12</i>
<i>1.2.3 Οι εξαγωγές σήμερα στην ΕΕ.....</i>	<i>14</i>
<i>1.2.4 Συγκριτικό Πλεονέκτημα Ευρωπαϊκών Χωρών.....</i>	<i>15</i>
1.3 Οι εξαγωγές στην Ελλάδα.....	19
<i>1.3.1 Στρατηγικοί Κλάδοι εξωτερικού εμπορίου .....</i>	<i>20</i>
<i>1.3.2 Οι εξαγωγές στην Ελλάδα και η πανδημία .....</i>	<i>23</i>
1.4 Συμπεράσματα	24
Κεφάλαιο 2. Η πανδημία και το διεθνές εμπόριο	24
2.1 Η εξέλιξη της πανδημίας.....	24
2.2 Εξαγωγές και Covid-19	25
2.3 Κίνα: Ο μεγαλύτερος εξαγωγέας αγαθών.....	26
<i>2.3.1 Η ιστορική εξέλιξη των εξαγωγών .....</i>	<i>26</i>
<i>2.3.2 Η πανδημία στην Κίνα .....</i>	<i>27</i>
<i>2.3.3 Οι εξαγωγές κατά την πανδημία.....</i>	<i>27</i>
2.4 Οι εξαγωγές στις ΗΠΑ.....	31
<i>2.4.1 Εμπορικές Συναλλαγές και COVID-19 .....</i>	<i>31</i>
<i>2.4.2 Η εξαγωγική ανάκαμψη .....</i>	<i>32</i>
<i>2.4.3 Πετρέλαιο και πετρελαιοειδή προϊόντα .....</i>	<i>33</i>
<i>2.4.4 Ο ρόλος των ταξιδιών στις εξαγωγές .....</i>	<i>33</i>
2.5 Οι Εξαγωγές στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	34
<i>2.5.1 Στη διάρκεια της πανδημίας.....</i>	<i>35</i>
<i>2.5.2 Οι Ευρωπαϊκές Τουριστικές Υπηρεσίες.....</i>	<i>36</i>

2.6 Συμπεράσματα	37
Κεφάλαιο 3. Οι εξαγωγές στην Ελλάδα.....	38
3.1 Οι ελληνικές εξαγωγές πριν την πανδημία.....	38
3.2 Η συμμετοχή των εξαγωγών στο ΑΕΠ	39
3.3 Εισαγωγές και εξαγωγές στην Ελλάδα	40
3.4 Οι ελληνικές εξαγωγές πριν και μετά την πανδημία	41
3.5 Η εξέλιξη των εξαγωγικών αγαθών της Ελλάδος ανά κλάδο	45
3.6 Εξελίξεις στις εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας ανά γεωγραφικό προορισμό.....	52
3.7 Συμπεράσματα	59
Κεφάλαιο 4. Εξαγωγική δραστηριότητα ανά περιφέρεια.....	60
4.1 Οι εμπορικές συναλλαγές της Θεσσαλίας.....	63
4.2 Οι εξαγωγές της Θεσσαλίας εκτός ΕΕ.....	65
4.3 Η εξέλιξη των εξαγωγικών αγαθών της Θεσσαλίας ανά κλάδο	67
4.3 Εξελίξεις στις εξαγωγές αγαθών της Θεσσαλίας ανά γεωγραφικό προορισμό	71
4.4 Συμπεράσματα	73
Κεφάλαιο 5. Γενικά Συμπεράσματα	74
Βιβλιογραφία	76

Κατάλογος Διαγραμμάτων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1	Μερίδιο συνολικών εξαγωγών στο ΑΕΠ στην Ελλάδα και την Ε.Ε. (%).....	40
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2	Αξία εξαγωγών και εισαγωγών αγαθών της Ελλάδας και ισοζύγιο αγαθών.....	41
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.3	Συνολικές εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών ανά τρίμηνο.....	42
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4	Αναλυτικές εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών ανά τρίμηνο.....	43
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.5	Εξαγωγές αγαθών ενδοκοινοτικές και σε τρίτες χώρες ανά τρίμηνο.....	44
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.6	Μερίδια στις εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας ανά γεωγραφική ζώνη 2019 (%).....	55
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.7	Μερίδια στις εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας ανά γεωγραφική ζώνη 2020 (%).....	55
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.8	Μερίδια στις εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας ανά γεωγραφική ζώνη 2021 (%).....	56
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1	Ελληνικές Εξαγωγές ανά περιφέρεια σε αξία για το 2019.....	60
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2	Ελληνικές Εξαγωγές ανά περιφέρεια άνευ πετρελαιοειδών σε αξία για το 2019.....	61
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3	Συνολική μεταβολή εξαγωγών ανά περιφέρεια 2015-2019.....	62
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.4	Συνολική μεταβολή εξαγωγών ανά περιφέρεια άνευ πετρελαιοειδών 2015-2019.....	63
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5	Εξαγωγές της Θεσσαλίας στους πέντε κυριότερους κλάδους για το 2019.....	65
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6	Πλήθος εξαγωγών στην Θεσσαλία ανά τρίμηνο.....	67

Κατάλογος Πινάκων

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1 Εξέλιξη των εξαγωγών της Ελλάδος στους κυριότερους κλάδους με την υψηλότερη αξία εξαγωγών τα έτη 2019 και 2020	46
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2 Εξέλιξη των εξαγωγών της Ελλάδος στους κυριότερους κλάδους με την υψηλότερη αξία εξαγωγών τα έτη 2020 και 2021	48
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3 Εξέλιξη των εξαγωγών της Ελλάδος σε 15 διψήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας (CN2) με την υψηλότερη αξία εξαγωγών τα έτη 2019 και 2020	50
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4 Εξέλιξη των εξαγωγών της Ελλάδος σε 15 διψήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας (CN2) με την υψηλότερη αξία εξαγωγών τα έτη 2020 και 2021	52
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5 Αξία εξαγωγών αγαθών της Ελλάδας ανά γεωγραφική ζώνη τα έτη 2019-2021 και ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	54
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6 Εξέλιξη εξαγωγών αγαθών της Ελλάδας στις 30 χώρες προορισμού με την υψηλότερη αξία εξαγωγών από την Ελλάδα τα έτη 2019-2021	58
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1 Εξέλιξη των εμπορικών συναλλαγών αγαθών της Θεσσαλίας σε εκατ. ευρώ για τα έτη 2019 και 2020.....	64
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2 Εξέλιξη των εξαγωγών της Θεσσαλίας σε 15 διψήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας (CN2) με την υψηλότερη συγκέντρωση εξαγωγών αποστολών τα έτη 2019 και 2020.....	69
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3 Εξέλιξη των εξαγωγών της Θεσσαλίας σε 15 διψήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας (CN2) με την υψηλότερη συγκέντρωση εξαγωγών-αποστολών τα έτη 2020 και 2021	71
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4 Εξέλιξη εξαγωγών-αποστολών ανά γεωγραφική ζώνη για τα έτη 2019-2021 και ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	73

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
CN	Classified Nomenclature
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GATS	General Agreement on Trade in Services
HORECA	Hotel, Restaurant, Catering & Cafe
M&E	Προϊόντα Media & Entertainment
SITC	Standard International Trade Classification
TRIPS	Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινοπραξία Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΥΡΑΤΟΜ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Ενότητα
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΑΠ	Κοινή Αγροτική Πολιτική
ΟΕΟΣ	Οργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΠΟΕ	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
ΣΛΕΕ	Συνθήκη λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΑΚΕ	Χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αποτελεί γεγονός ότι οι εξαγωγές παίζουν καθοριστικό ρόλο για την πορεία μιας οικονομίας. Στην περίπτωση της Ελλάδος οι εξαγωγές παρουσίαζαν ανοδική πορεία μετά την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και μέχρι πριν το ξέσπασμα της πανδημίας. Στη συνέχεια ο κορονοϊός επηρέασε καθοριστικά και δυσμενώς το διεθνές εμπόριο καθώς τεράστιες εξαγωγικές δυνάμεις όπως η Κίνα, οι ΗΠΑ και η ΕΕ δέχτηκαν δριμύτατο πλήγμα. Ασφαλώς και η ελληνική οικονομία δεν έμεινε ανεπηρέαστη. Συγκεκριμένα, οι ελληνικές εξαγωγές μειώθηκαν αισθητά κατά την περίοδο του ξεσπάσματος της πανδημίας, δηλαδή το 2020, ενώ στη συνέχεια το 2021 παρουσίασαν τεράστια ανάκαμψη ξεπερνώντας έτσι και τα προ πανδημίας επίπεδα. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο κλάδος των φαρμάκων παρουσίασε μεγάλη αντοχή κατά την πανδημία ενώ ο κλάδος των πετρελαιοειδών παρέμεινε στην κορυφή των εξαγωγών ανεξαρτήτως συνθηκών. Τέλος η περιφέρεια της Θεσσαλίας παρουσίασε παρόμοια συμπεριφορά με την γενική εικόνα της Ελλάδος καθώς δέχτηκε ένα ισχυρό πλήγμα κατά την περίοδο της πανδημίας ενώ στη συνέχεια σημείωσε εντυπωσιακή άνοδο απελευθερώνοντας ξανά το εξωτερικό εμπόριο της.

Λέξεις κλειδιά: Ελλάδα, Covid-19, Εξαγωγές, Διεθνές εμπόριο

ABSTRACT

It is a fact that exports play a crucial role in the development of an economy. In the case of Greece, exports were on the rise after the financial crisis of 2008 and until the outbreak of the pandemic. Thereafter, the coronavirus had a decisive and adverse impact on international trade as huge exporting powers such as China, the US and the EU were severely hit. The Greek economy was certainly not unaffected. Specifically, Greek exports declined significantly during the period of the pandemic outbreak, i.e. in 2020, while then in 2021 they showed a huge recovery, thus surpassing pre-pandemic levels. It is worth noting that the pharmaceutical sector showed great resilience during the pandemic while the petroleum sector remained at the top of the export list regardless of conditions. Finally, the region of Thessaly showed a similar behaviour to the general picture for Greece as it was hit hard during the pandemic period and then experienced an impressive recovery, freeing up its external trade again.

Keywords: Greece, Covid-19, Exports, Global trade

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η αποτίμηση των επιπτώσεων στις ελληνικές εξαγωγές μετά την υγειονομική κρίση Covid-19. Είναι γεγονός ότι η πανδημία αποτέλεσε μια απειλή για την ανθρωπότητα, επηρέασε δυσμενώς όλον τον κόσμο και οι επιπτώσεις της είχαν ποικιλόμορφες εκφάνσεις. Συγκεκριμένα η παγκόσμια οικονομία οδηγήθηκε σε πρωτοφανή ύφεση με τις εξαγωγές αγαθών να δέχονται αντίστοιχα ένα ισχυρότατο πλήγμα εξαιτίας της. Μέχρι στιγμής υπάρχουν αρκετές μελέτες και έρευνες σχετικά με τις επιπτώσεις κατά την περίοδο της πανδημίας στις εξαγωγές των αγαθών σε ισχυρές οικονομίες όπως η Κίνα, οι ΗΠΑ και η ΕΕ ενώ ελάχιστες είναι εκείνες που αποτιμούν τις επιπτώσεις μετά την υγειονομική κρίση.

Στόχος λοιπόν της συγκεκριμένης εργασίας είναι να σκιαγραφηθεί η εικόνα καθώς και η διαφοροποίηση των ελληνικών εξαγωγών μετά και την έξοδο από την πανδημία. Προκειμένου να καταστεί αυτό εφικτό θα πρέπει να γίνει συγκριτική ανάλυση των εξαγωγικών επιδόσεων της Ελλάδος κατά τα έτη πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την πανδημία (2019-2021). Τα δευτερογενή δεδομένα που θα χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια για την έρευνα έχουν αντληθεί ως επί το πλείστον από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) καθώς και από το Εμπορικό Επιμελητήριο Λάρισας. Ειδικότερα, θα γίνει ανάλυση των εξαγωγών αγαθών ως ποσοστό επί του ΑΕΠ, ανά τρίμηνο, ανά κλάδο προϊόντων καθώς και σε διψήφιους κλάδους. Επιπλέον θα εξεταστεί η συμπεριφορά των ελληνικών εξαγωγών με βάση τους γεωγραφικούς προορισμούς της ανά γεωγραφική ζώνη αλλά και ανά χώρα ξεχωριστά. Τέλος, αντίστοιχη μελέτη θα πραγματοποιηθεί ειδικότερα και στην περιφέρεια της Θεσσαλίας όπου θα αναλυθούν οι εξαγωγικές της επιδώσεις ανά κλάδο προϊόντων, σε διψήφιους κλάδους καθώς και ανά γεωγραφική ζώνη.

Κεφάλαιο 1. Διεθνές Εμπόριο και εξαγωγές

Είναι γεγονός ότι το διεθνές εμπόριο μεταξύ των χωρών δημιουργεί οφέλη για τις χώρες που συμμετέχουν. Η έννοια της εξωστρέφειας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις ανοιχτές οικονομίες στις διεθνείς αγορές καθώς και γενικά με επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, οι οποίες ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα και στοχεύουν σε άλλες χώρες. Τα οφέλη από το εμπόριο ως επί το πλείστον επιδρούν θετικά στην μεγέθυνση της εθνικής οικονομίας μιας χώρας αλλά και των επιχειρήσεων της. Οι εξαγωγές αγαθών ισχυροποιούν την αποδοτικότητα και αναβαθμίζουν την παραγωγική ικανότητα, το επίπεδο απασχόλησης και το εμπορικό ισοζύγιο, παρέχουν συναλλαγματικά αποθέματα στις εθνικές οικονομίες και εν τέλει συνεισφέρουν σε ένα υψηλότερο βιοτικό επίπεδο. Στην περίπτωση των χωρών με μικρή εσωτερική αγορά, οι εξαγωγές διευκολύνουν τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας, οδηγώντας έτσι στην ανακατανομή των παραγωγικών συντελεστών στους πιο παραγωγικούς και αποδοτικούς κλάδους της οικονομίας οι οποίοι με την σειρά τους οδηγούν συνήθως σε περαιτέρω επίπεδα ανάπτυξης. Επιπλέον οι εξαγωγές αγαθών επιδρούν στο συνολικό προϊόν της οικονομίας, καθώς η διάχυση της γνώσης, η ενίσχυση της ποιότητας, ο αυξημένος ανταγωνισμός και η καλύτερη παροχή δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών, εξαιτίας της αυξημένης συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα έναντι του δημοσίου τομέα στο συνολικό προϊόν της οικονομίας.

1.1 Οι πρώτες ηλεκτρονικές εμπορικές συναλλαγές

Είναι γεγονός ότι από τον 20ο αιώνα μέχρι και σήμερα έχουν επιτευχθεί σημαντικά επιτεύγματα όσον αφορά τον κλάδο της τεχνολογίας. Ορισμένα από αυτά τα γεγονότα που επηρέασαν τον πλανήτη είναι η ανάπτυξη των ηλεκτρονικών υπολογιστών, του διαδικτύου καθώς και η παγκοσμιοποίηση του εμπορίου. Αρχικά στο τέλος της δεκαετίας του 1980 πραγματοποιούνται οι πρώτες εμπορικές συναλλαγές μέσω του διαδικτύου. Με το πέρασμα του χρόνου καθιερώθηκε ως ένα σημαντικό εργαλείο καθώς εισήγαγε νέες δυνατότητες στις επιχειρήσεις όπως το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (email), η ηλεκτρονική τραπεζική (e-banking) και το ηλεκτρονικό εμπόριο. Το διαδίκτυο δίνει τη ευχέρεια σε μεγάλες και μικρές επιχειρήσεις να δραστηριοποιούνται στην παγκόσμια αγορά ανεξαρτήτως γεωγραφικών περιοχών. Η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εξάπλωση του διαδικτύου. Πολλές δραστηριότητες που παραδοσιακά πραγματοποιούνταν με το χαρτί μπορούν πλέον να γίνουν ταχύτερα και με ελάχιστο κόστος. Ειδικότερα οι συναλλαγές, που παλαιότερα απαιτούσαν έντυπα, όπως παραγγελίες

αγοράς, συνοδευτικά έγγραφα και επιταγές πληρωμής, μπορούν πλέον να γίνουν κατά ένα μέρος ή στο σύνολό τους ηλεκτρονικά.

Στα επόμενα χρόνια, το πλήθος των υπολογιστών που συνδέονται στο διαδίκτυο αυξήθηκε με εκθετικά, αποτελώντας τόσο για τις εταιρείες όσο και για τους πελάτες τους ένα ερέθισμα για να αρχίσουν να σκέφτονται την σοβαρότητα της αξίας των ηλεκτρονικών συναλλαγών. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 η εμφάνιση του Παγκόσμιου Ιστού (WWW) στο Internet και η επικράτηση των προσωπικών ηλεκτρονικών υπολογιστών (PC) προσφέρουν τεράστια ευκολία στη χρήση λύνοντας έτσι το πρόβλημα της δημοσίευσης και της εύρεσης σημαντικών πληροφοριών στο διαδίκτυο. Έτσι το ηλεκτρονικό εμπόριο γίνεται ένας πολύ φτηνότερος τρόπος για την υλοποίηση μεγάλου όγκου συναλλαγών, ενώ ταυτοχρόνως διευκολύνει την παράλληλη πραγματοποίηση πολλών διαφορετικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων επιτρέποντας έτσι σε μικρές επιχειρήσεις να ανταγωνιστούν άλλες μεγαλύτερες, με κατά πολύ ευνοϊκότερες προϋποθέσεις. Τέλος στα τέλη της δεκαετίας του 1990 η καθιέρωση μεθόδων κρυπτογράφησης του περιεχομένου και η εξακρίβωση της ταυτότητας του αποστολέα ηλεκτρονικών μηνυμάτων, με την παράλληλη προσαρμογή της αντίστοιχης νομοθεσίας στους τομείς των εισαγωγών-εξαγωγών καθιστούν δυνατή την υλοποίηση ασφαλών διεθνών ηλεκτρονικών συναλλαγών.

1.2 Εμπόριο και Ευρωπαϊκή Ένωση

1.2.1 Ιστορική Ανασκόπηση

Προτού φτάσουμε στη σημερινή κατάσταση όπου τα αγαθά και οι υπηρεσίες διακινούνται ελεύθερα εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) καθώς και οι πολυάριθμες εμπορικές συμφωνίες που έχουν συναφθεί με μεμονωμένες τρίτες χώρες, με ομάδες τρίτων χωρών ή στο πλαίσιο διεθνών εμπορικών οργανισμών με αντικείμενο τους δασμούς και το εμπόριο, αξίζει να αναφερθούν οι σημαντικότεροι εξελικτικοί σταθμοί στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

Αρχικά υπογράφηκε το 1948 η Σύμβαση Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας με την ίδρυση του Οργανισμού Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (ΟΕΟΣ) και στη συνέχεια το 1960 μετεξελίχτηκε στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Ο τελευταίος είχε ως πρωταρχικό σκοπό το να παρέχει ένα περιβάλλον στο οποίο οι κυβερνήσεις θα μπορούσαν να συγκρίνουν εφαρμογές πολιτικής, να εντοπίζουν απαντήσεις στα κοινά προβλήματα, να εντοπίζουν τις καλές πρακτικές και να συντονίζουν τις εσωτερικές και διεθνείς πολιτικές τους.

Επιπλέον εφαρμόστηκε μια τελωνειακή ένωση χωρίς δασμούς και με ενιαίο δασμολόγιο σε συναλλαγές με τρίτες χώρες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή & Borchardt, 2011).

Παράλληλα το 1953 δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Κοινοπραξία Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) όπου ήταν η πρώτη ευρωπαϊκή διακρατική κοινότητα με υπερεθνικά χαρακτηριστικά στην οποία καθιερώθηκε η ενιαία αγορά άνθρακα και χάλυβα. Επίσης το 1957 ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Ενότητα (ΕΟΚ) και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ) όπου είχαν ως στόχο τη δημιουργία ενός ενιαίου χώρου χωρίς εσωτερικά σύνορα όπου θα επέτρεπε την ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών και αλλά και κεφαλαίων, την καθιέρωση κοινής δασμολογικής πολιτικής προς τρίτες χώρες, την προστασία των ασθενέστερων χωρών, περιφερειών αλλά και κοινωνικών ομάδων μέσω των διαφόρων προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης μέσω της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) και της Κοινής Πολιτικής Μεταφορών. Τέλος, το σημαντικότερο όλων ήταν η ίδρυση μιας κοινής οικονομικής και νομισματικής ένωσης καθώς και τη μελλοντική (για τα δεδομένα της εποχής) προοπτική ενός κοινού νομίσματος (Ευρωπαϊκή Επιτροπή & Borchardt, 2011).

Τέλος το 1992 στο Μάαστριχτ υπογράφηκε η ομώνυμη, σημαντικότερη συνθήκη της Ευρωπαϊκής ηπείρου με την οποία ουσιαστικά ολοκληρώθηκε η ΕΕ ως σύγχρονος θεσμός. Σύμφωνα με την εν λόγω Συνθήκη, η ΕΟΚ πλέον θεμελιώνεται ως Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), με δύο πρόσθετους τομείς συνεργασίας: 1) συνεργασία για τις εσωτερικές και δικαστικές υποθέσεις και 2) την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας. Επιπλέον τίθενται τα θεμέλια για την οικονομική ολοκλήρωση καθώς άνοιξε τον δρόμο για τη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος, του ευρώ αλλά και την ενιαία αγορά προϊόντων, κεφαλαίου και ανθρώπινου δυναμικού (Ευρωπαϊκή Επιτροπή & Borchardt, 2011).

1.2.2 Διεθνείς Συμφωνίες της ΕΕ

Ως παγκόσμιος πόλος έλξης, η Ευρώπη δεν μπορεί να ασχολείται αποκλειστικά και μόνο με τις δικές της εσωτερικές υποθέσεις, αλλά οφείλει να καταβάλλει προσπάθειες για να προάγει τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές της σχέσεις με άλλες χώρες ανά τον κόσμο. Για τον σκοπό αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση συνάπτει με κράτη μη μέλη της ΕΕ (τις λεγόμενες «τρίτες χώρες») και άλλους διεθνείς οργανισμούς διεθνείς συμφωνίες, οι οποίες αφορούν συμβάσεις διευρυμένης συνεργασίας στους τομείς της εμπορικής πολιτικής, της βιομηχανίας, της τεχνολογίας και της

κοινωνικής πολιτικής έως και εμπορικές συμφωνίες για μεμονωμένα προϊόντα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή & Borchardt, 2011).

1.2.2.1 Συμφωνίες σύνδεσης

Αφορμή για τη δημιουργία του θεσμού της συμφωνίας σύνδεσης αποτέλεσαν κυρίως οι υπερπόντιες χώρες και εδάφη που διατηρούσαν ιδιαίτερα στενές οικονομικές σχέσεις με το Βέλγιο, τη Δανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο λόγω του προηγούμενου αποικιοκρατικού καθεστώτος. Δεδομένου ότι η εφαρμογή κοινού εξωτερικού δασμολογίου της ΕΕ θα παρεμπόδιζε σε μεγάλο βαθμό τις εμπορικές συναλλαγές με τις χώρες αυτές, κρίθηκε αναγκαία η θέσπιση ειδικών ρυθμίσεων. Σκοπός της σύνδεσης των χωρών και εδαφών αυτών είναι η προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής τους ανάπτυξης και η ανάπτυξη στενών οικονομικών σχέσεων με ολόκληρη την ΕΕ (άρθρο 198 ΣΛΕΕ). Έτσι, υφίσταται μια σειρά προνομιακών καθεστώτων που επιτρέπουν την εισαγωγή αγαθών από τις χώρες και τα εδάφη αυτά με μειωμένους ή χωρίς καθόλου τελωνειακούς δασμούς. Η οικονομική και τεχνική βοήθεια της ΕΕ παρέχεται μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάπτυξης. Η σημαντικότερη συμφωνία είναι στην πράξη η συμφωνία εταιρικής σχέσης ΕΕ–ΑΚΕ που συνδέει την ΕΕ με 70 χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού Ωκεανού. Η εν λόγω συμφωνία μεταφέρθηκε πρόσφατα σε μια σειρά οικονομικών εταιρικών συμφωνιών με τις οποίες παρέχεται στις χώρες ΑΚΕ σταδιακά ελεύθερη πρόσβαση στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά (Ευρωπαϊκή Επιτροπή & Borchardt, 2011).

1.2.2.2 Συμφωνίες συνεργασίας

Οι συμφωνίες συνεργασίας δεν έχουν τόσο ευρεία έκταση όσο οι συμφωνίες σύνδεσης, αλλά αποβλέπουν αποκλειστικά στην εντατική οικονομική συνεργασία. Συμφωνίες αυτού του είδους η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συνάψει μεταξύ άλλων με τις χώρες του Μαγκρέμπ (Αλγερία, Μαρόκο και Τυνησία), τις χώρες του Μασρέκ (Αίγυπτο, Ιορδανία, Λίβανο και Συρία) και με το Ισραήλ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή & Borchardt, 2011).

1.2.2.3 Εμπορικές συμφωνίες

Τέλος, η Ένωση έχει συνάψει πολυάριθμες εμπορικές συμφωνίες με μεμονωμένες τρίτες χώρες, με ομάδες τρίτων χωρών ή στο πλαίσιο διεθνών εμπορικών οργανισμών με αντικείμενο τους δασμούς και το εμπόριο. Οι σημαντικότερες διεθνείς εμπορικές συμφωνίες είναι η Συμφωνία για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) και οι πολυμερείς εμπορικές

συμφωνίες που έχουν συναφθεί στο πλαίσιο αυτής, με σημαντικότερες τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT 1994), τον Κώδικα επιδοτήσεων και αντιντάμπινγκ, τη Γενική συμφωνία για τις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών (GATS), τη Συμφωνία για τις εμπορικές πτυχές των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (TRIPS) καθώς και τη Συμφωνία για τους κανόνες και διαδικασίες που εφαρμόζονται κατά την επίλυση των διαφορών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή & Borchardt, 2011).

1.2.3 Οι εξαγωγές σήμερα στην ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους εξαγωγείς διεθνώς καθώς αποτελεί μία από τις πλέον εξωστρεφείς οικονομίες παγκοσμίως. Αξίζει να σημειωθεί ότι συνεισφέρει για περισσότερο από το ένα τέταρτο των παγκόσμιων εξαγωγών και εισαγωγών. Κάθε μέρα, η Ευρωπαϊκή Ένωση εξάγει αγαθά αξίας εκατοντάδων εκατομμυρίων ευρώ και εισάγει άλλα τόσα. Είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας βιομηχανικών προϊόντων και υπηρεσιών παγκοσμίως, καθώς και η μεγαλύτερη εξαγωγική αγορά για περισσότερες από 80 χώρες. Συνολικά, οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωση αντιπροσωπεύουν το 16% των παγκόσμιων εισαγωγών και εξαγωγών. Είναι επίσης η μεγαλύτερη ενιαία αγορά στον κόσμο. Με περισσότερους από 446 εκατομμύρια καταναλωτές, αυτή η ενιαία αγορά με κοινούς κανόνες αποτελεί επίσης μια ελκυστική εξαγωγική αγορά για τρίτες χώρες. Επιπλέον, το ελεύθερο εμπόριο ανάμεσα στα κράτη μέλη της είναι μια από τις θεμελιώδεις αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία έχει επίσης δεσμευτεί να προωθεί την ελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου. Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική εξουσία να νομοθετεί για θέματα εμπορικών συναλλαγών και να συνάπτει διεθνείς εμπορικές συμφωνίες, βάσει των κανόνων του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, για λογαριασμό των 27 κρατών μελών της. Η πολιτική της αντιμετωπίζει θέματα που αφορούν το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών, αλλά και ζητήματα όπως οι εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας και οι άμεσες ξένες επενδύσεις. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει χρησιμοποιήσει μέσα εμπορικής άμυνας και πρόσβασης στις αγορές που αποβλέπουν κυρίως στην προστασία των επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τους φραγμούς στο εμπόριο. Τέλος, βοηθά τις αναπτυσσόμενες χώρες όσον αφορά τις εμπορικές τους συναλλαγές μέσω χαμηλότερων δασμών και προγραμμάτων στήριξης (Σκίντζη, Κωνσταντακοπούλου, & Μαγδαληνός, 2019) (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2022).

Συγκεκριμένα η Ευρωζώνη αποτελείται από χώρες με έντονα διαφορετικά χαρακτηριστικά και επιδόσεις όσον αφορά το εξωτερικό τους εμπόριο. Ηγέτης ανάμεσα στις χώρες της Ευρωζώνης

αναφορικά με το εξωτερικό εμπόριο αναδεικνύεται η Γερμανία. Με διαφορά ακολουθούν η Ολλανδία, η Γαλλία, η Ιταλία και το Βέλγιο. Διαφοροποιήσεις παρουσιάζονται και στην κλαδική διάρθρωση των εξαγωγών ανάμεσα στις χώρες της Ευρωζώνης. Χώρες όπως η Αυστρία, η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, η Σλοβακία και η Σλοβενία έχουν έντονο εξαγωγικό προσανατολισμό προς τα βιομηχανικά προϊόντα. Ενώ χώρες όπως η Ολλανδία, η Ελλάδα, η Εσθονία, η Κύπρος και η Λετονία καταγράφουν αρκετά μικρότερα μερίδια εξαγωγών στα βιομηχανικά προϊόντα (Σκίντζη, Κωνσταντακοπούλου, & Μαγδαληνός, 2019).

Παρά τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης, η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση, η διεθνής υγειονομική κρίση (Covid-19), η δημοσιονομική κρίση που ακολούθησε αλλά και η βραδεία ανάπτυξη του παγκόσμιου ΑΕΠ φαίνεται να έχουν επηρεάσει, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, τόσο τις εξαγωγές όσο και τις εισαγωγές όλων των χωρών της Ευρωζώνης. Το 2009 υπήρξε το πρώτο σημαντικό σημείο καμψής για όλες τις χώρες της Ευρωζώνης, καθώς οι εξαγωγές μειώθηκαν δραματικά. Κάτι αντίστοιχο συνέβη και από τις αρχές περίπου του 2020 με την εμφάνιση της πανδημίας Covid-19 η οποία με την σειρά της επηρέασε δυσμενώς και έντονα τις εμπορικές συναλλαγές σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέλος αξίζει να αναφέρουμε ότι Ο Baldwin (2020) επεσήμανε ότι η πανδημία είναι πιθανόν να οδηγήσει σε μια ακόμα πιο σοβαρή ύφεση του διεθνούς εμπορίου από ότι το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2008-2009, καθώς η πανδημία είναι τόσο ένα σοκ στην ζήτηση όσο και στην προσφορά, ενώ η ύφεση του 2008-2009 προκλήθηκε κυρίως από ένα σοκ ζήτησης (Baldwin, 2020).

1.2.4 Συγκριτικό Πλεονέκτημα Ευρωπαϊκών Χωρών

Συγκριτικό πλεονέκτημα είναι η ικανότητα μιας εταιρείας ή χώρας ή ενός ατόμου να παράγει ένα αγαθό ή υπηρεσία χρησιμοποιώντας συγκριτικά λιγότερους πόρους από έναν άλλο. Η έννοια αυτή αποτελεί από τα βασικά θεμέλια του διεθνούς εμπορίου. Υποθέτει ως καθοριστικό το σχετικό κόστος παραγωγής και όχι τα απόλυτα. Με άλλα λόγια μπορούμε να πούμε ότι οι χώρες παράγουν εκείνα τα αγαθά που τους κοστίζουν χαμηλότερο σχετικό κόστος σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο. Αξίζει να αναφερθεί ότι το μοντέλο του συγκριτικού πλεονεκτήματος αναπτύχθηκε από τον οικονομολόγο David Ricardo ως απάντηση και βελτίωση της θεωρίας του απόλυτου πλεονεκτήματος του Adam Smith. Σύμφωνα με την άποψη που συνέβαλε ο Ricardo τον 19ο αιώνα, οι χώρες ειδικεύονται στην παραγωγή και εξαγωγή αυτών των προϊόντων που μπορούν να κατασκευάσουν με σχετικά χαμηλότερο κόστος.

Τα εμπειρικά αποτελέσματα δείχνουν την ύπαρξη σημαντικού αριθμού συγκριτικών πλεονεκτημάτων σε αρκετές χώρες, όπως το Βέλγιο, την Ισπανία, τη Γαλλία, την Αυστρία, τη Γερμανία, την Ιταλία, την Ολλανδία και την Πορτογαλία. Μικρότερο αριθμό κλάδων που εμφανίζουν συγκριτικό πλεονέκτημα στο σύνολο των διψήφιων κλάδων εντοπίζουμε στην Κύπρο, την Ιρλανδία, τη Σλοβακία, την Ελλάδα, τη Σλοβενία και τη Φινλανδία (Σκίντζη, Κωνσταντακοπούλου, & Μαγδαληνός, 2019).

Όσον αφορά την κατανομή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, διαπιστώθηκε ότι οι χώρες που καταγράφουν υψηλό αριθμό (και αντίστοιχα ποσοστά) συγκριτικών πλεονεκτημάτων συγκεντρώνουν τον μεγαλύτερο αριθμό αυτών στην ομάδα των Βιομηχανικών προϊόντων. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι οι οικονομίες της Ευρωζώνης με υψηλές εξαγωγικές επιδόσεις συσσωρεύουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα στους κλάδους των Χημικών προϊόντων (SITC 5), των Μηχανημάτων και του υλικού μεταφορών (SITC 7), ενώ στην Ολλανδία εντοπίζονται στα Τρόφιμα και ζώα ζωντανά (SITC 0) (Σκίντζη, Κωνσταντακοπούλου, & Μαγδαληνός, 2019).

Όσον αφορά τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε χώρας, συνοπτικά παρουσιάζονται τα ακόλουθα: (Σκίντζη, Κωνσταντακοπούλου, & Μαγδαληνός, 2019)

- Η εξαγωγική ισχύς της γερμανικής οικονομίας προέρχεται σε σημαντικό βαθμό από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που συγκεντρώνει ο κλάδος της Αυτοκινητοβιομηχανίας. Η **Γερμανία** κατέχει συγκριτικά πλεονεκτήματα σε 7 κλάδους στην κατηγορία των Μηχανημάτων και υλικού μεταφορών (SITC 7), ενώ ο πιο δυναμικός και ανταγωνιστικός διψήπιος κλάδος είναι τα Οχήματα για δρόμους (SITC 78). Παρόμοια εικόνα με αυτή της Γερμανίας εμφανίζει και η **Ιταλία**, με τους κυριότερους ανταγωνιστικούς κλάδους της ιταλικής οικονομίας να ανήκουν στην κατηγορία των Διαφόρων βιομηχανικών ειδών (SITC 8), των Βιομηχανικών ειδών ταξινομημένων κατά πρώτη ύλη (SITC 6) και των Μηχανημάτων και υλικού μεταφορών (SITC 7), η πλειονότητα των οποίων βελτίωσαν την ανταγωνιστική τους θέση κατά τη διάρκεια της οικονομικής ύφεσης.
- Η **Αυστρία** συγκεντρώνει τους ισχυρότερους ανταγωνιστικούς κλάδους της στην ομάδα των Βιομηχανικών προϊόντων. Η εξαγωγική ισχύς της αυστριακής οικονομίας στηρίζεται στους ακόλουθους διψήπιους κλάδους: Γενικός βιομηχανικός εξοπλισμός, μηχανήματα (SITC 74), Μηχανήματα ειδικά για ορισμένες βιομηχανίες (SITC 72), και Μηχανήματα και εξοπλισμός παραγωγής ενέργειας (SITC 71).

- Στην ομάδα των Αγροτικών προϊόντων εντοπίζεται η πλειονότητα των κυριότερων συγκριτικών πλεονεκτημάτων της **Ολλανδίας**, με υψηλής ανταγωνιστικότητας κλάδο τα Τρόφιμα και ζώα ζωντανά (SITC 0). Ο κυρίαρχος εξαγωγικά ανταγωνιστικός κλάδος προέρχεται από την ομάδα των Βιομηχανικών προϊόντων και είναι οι Μηχανές γραφείου και μηχανές αυτόματης επεξεργασίας (SITC 75).
- Οι ανταγωνιστικότεροι κλάδοι της **γαλλικής** οικονομίας, εντοπίζονται στα Χημικά προϊόντα (SITC 5) και στα Τρόφιμα και ζώα ζωντανά (SITC 0), ενώ ιδιαίτερα ανταγωνιστικός εμφανίζεται ο κλάδος Λοιπό μεταφορικό υλικό (SITC 79). Στο σύνολο των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της γαλλικής οικονομίας κυριαρχούν οι διψήφιοι κλάδοι που ανήκουν στα Μηχανήματα και υλικό μεταφοράς (SITC 7).
- Το **Βέλγιο** συγκεντρώνει τα ισχυρότερα συγκριτικά πλεονεκτήματά του στους διψήφιους κλάδους των Χημικών προϊόντων (SITC 5). Ενώ οι διψήφιοι κλάδοι Ιατρικά και φαρμακευτικά προϊόντα (SITC 54) και Οργανικά χημικά (SITC 51) αναδεικνύονται ως οι πιο ανταγωνιστικοί.
- Στις ομάδες των Βιομηχανικών και Αγροτικών προϊόντων εντάσσονται οι ανταγωνιστικότεροι κλάδοι της **ισπανικής** οικονομίας. Ειδικότερα, τα κυριότερα συγκριτικά της πλεονεκτήματα από την ομάδα των Βιομηχανικών προϊόντων εντοπίζονται στους διψήφιους κλάδους Οχήματα για δρόμους (SITC 78), Λοιπό μεταφορικό υλικό (SITC 79), και Είδη ενδυμασίας και αξεσουάρ ένδυσης (SITC 84). Στην ομάδα των Αγροτικών προϊόντων, ανταγωνιστικότεροι αναδεικνύονται οι κλάδοι: SITC 42 (Λάδια και Λίπη σταθερά φυτικής προέλευσης), SITC 01 (Κρέατα και Παρασκευάσματα από κρέας), SITC 41 (Λάδια και Λίπη ζωικής προέλευσης), και SITC 03 (Ψάρια, οστρακοειδή, μαλάκια, παρασκευασμένα ψάρια), με κλάδο αιχμής τα Φρούτα και λαχανικά (SITC 05).
- Η **Ελλάδα**, σε αντίθεση με τις προαναφερθείσες χώρες, εμφανίζει διαφορετική σύνθεση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των κλάδων της. Οι κυριότεροι ανταγωνιστικοί κλάδοι εντοπίζονται στην ομάδα των Πρώτων υλών και καυσίμων, με κυρίαρχο κλάδο το Πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου (SITC 33). Δεδομένου ότι η Ελλάδα δεν είναι χώρα παραγωγής πετρελαίου αλλά διατηρεί τη συγκεκριμένη επίδοση λόγω της ισχυρής παραγωγικής βάσης της στη διύλιση αργού πετρελαίου, το συγκεκριμένο μερίδιο εξαγωγών δεν αντιστοιχεί σε μία αντίστοιχα μεγάλη σημασία του κλάδου αυτού για την απασχόληση και την οικονομική ανάπτυξη. Υψηλής ανταγωνιστικότητας κλάδους

συναντάμε και στην ομάδα των φαρμάκων (SITC 54) η οποία αποτελεί την δεύτερη σε αξία εξαγωγών προϊόντων. Αξίζει να αναφερθεί ότι αρκετές ελληνικές φαρμακοβιομηχανίες που κατέχουν ήδη ιδιαίτερα ανταγωνιστική θέση στην παγκόσμια αγορά. Επιπλέον τα Αγροτικά προϊόντα, με τον κλάδο των Φρούτων και λαχανικών (SITC 05) εμφανίζεται ιδιαίτερα δυναμικός. Ενώ, από την ομάδα των Βιομηχανικών προϊόντων, ισχυρό συγκριτικό πλεονέκτημα εντοπίζεται στον κλάδο Είδη ενδυμασίας και αξεσουάρ ένδυσης (SITC 84), η ανταγωνιστική θέση του οποίου όμως επιδεινώνεται τη δεύτερη υποπερίοδο.

- Τα σημαντικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα των διψήφιων κλάδων της **Πορτογαλίας** εντοπίζονται στους μονοψήφιους κλάδους των Βιομηχανικών ειδών ταξινομημένων κατά πρώτη ύλη (SITC 6) και των Διαφόρων βιομηχανικών ειδών (SITC 8). Κλάδοι με υψηλή ανταγωνιστικότητα καταγράφονται και στην ομάδα των Αγροτικών προϊόντων. Από την ομάδα των Πρώτων υλών και καυσίμων, ιδιαίτερα ανταγωνιστικός εμφανίζεται ο κλάδος Πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου (SITC 33), χωρίς όμως αντίστοιχα μεγάλα προστιθέμενα αποτελέσματα για την πορτογαλική οικονομία καθώς, όπως η Ελλάδα, είναι μία χώρα που δεν παράγει πετρέλαιο.
- Η **Ιρλανδία** καταγράφει τα ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματά της στον κλάδο των Χημικών προϊόντων (SITC 5), συγκεκριμένα στους διψήφιους κλάδους: Οργανικά χημικά (SITC 51), Ιατρικά και φαρμακευτικά προϊόντα (SITC 54), και Αιθέρια έλαια, ρητινοειδή, αρωματικές ύλες (SITC 55). Επίσης, στα Διάφορα βιομηχανικά είδη (SITC 8) εντοπίζονται 3 διψήφιοι κλάδοι Όργανα και συσκευές, επιστημονικές και ελέγχου (SITC 87), Φωτογραφικές συσκευές, είδη οπτικής, ρολόγια (SITC 88), Διάφορα βιομηχανικά είδη μη κατονομαζόμενα (SITC 89) με ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματα.
- Η **Φινλανδία** συγκεντρώνει τα κυρίαρχα συγκριτικά πλεονεκτήματα στα Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη (SITC 6), με κλάδο αιχμής το Χαρτί, χαρτόνια, είδη από χαρτοπολτό (SITC 64). Επίσης, στην ομάδα των Πρώτων υλών και καυσίμων εντοπίζονται 4 ισχυρά ανταγωνιστικοί κλάδοι: (SITC 21), (SITC 25), (SITC 24), και (SITC 33). Ενώ δραματική επιδείνωση της ανταγωνιστικής θέσης έχει καταγράψει ο κλάδος SITC 79 κατά τη δεύτερη υποπερίοδο. Στην περίπτωση της **Κύπρου**, ισχυρά ανταγωνιστικοί διψήφιοι κλάδοι εντοπίζονται στις ομάδες των Πρώτων υλών και καυσίμων και στα Αγροτικά

προϊόντα. Τέλος, η **Λετονία** συγκεντρώνει τα ισχυρότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι των χωρών της Ευρωζώνης στην ομάδα των Πρώτων υλών και καυσίμων.

1.3 Οι εξαγωγές στην Ελλάδα

Η Ελλάδα παρουσίαζε χαμηλές εξαγωγικές επιδόσεις σε σχέση με τις περισσότερες χώρες της Ευρωζώνης στο παρελθόν. Συγκεκριμένα, η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, η οποία στη συνέχεια εξελίχθηκε σε δημοσιονομική κρίση χρέους και βαθιά οικονομική ύφεση, φαίνεται να είχε επηρεάσει σημαντικά τις εισαγωγές της χώρας μας. Το μερίδιο εισαγωγών της Ελλάδας είχε μειωθεί, ενώ αντίθετα το μερίδιο των εξαγωγών είχε αυξηθεί οριακά την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Η εικόνα της πορείας των ελληνικών εξαγωγών καταδεικνύει ότι η χώρα μας δεν είχε την απαιτούμενη εξαγωγική δυναμική την περίοδο πριν την κρίση του 2008, ενώ στα πρώτα χρόνια της ύφεσης οι σημαντικές εξαγωγικές προσπάθειες των ελληνικών επιχειρήσεων είναι λογικό να μην απέδωσαν τα βέλτιστα σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι στην Ελλάδα μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 φάνηκε να υπάρχει μία προσπάθεια στροφής προς τις εξαγωγές, κυρίως λόγω της δραματικής μείωσης της εγχώριας ζήτησης. Ωστόσο οι προσπάθειες αυτές φαίνεται να περιορίστηκαν από τη γενικευμένη παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση, αλλά κυρίως λόγω της εξαγωγικής εξειδίκευσης της ελληνικής οικονομίας, που αποτελεί και το σημαντικότερο δομικό της πρόβλημα (Σκίντζη, Κωνσταντακοπούλου, & Μαγδαληνός, 2019).

Ο τομέας των εξαγωγών αγαθών αποτελεί καίριο αναπτυξιακό μοχλό και κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης αναδείχτηκε σε σημαντικό παράγοντα σταθερότητας και στήριξης της ελληνικής οικονομίας. Τα περιθώρια ανάπτυξης και περαιτέρω διεύρυνσης του ρόλου των εξαγωγών είναι μεγάλα και η διαδικασία ανάπτυξής τους μπορεί να συνεισφέρει καθοριστικά στην εξωστρέφεια της χώρας μας καθώς και στην ποιοτική και τεχνολογική αναβάθμιση της παραγωγής. Ωστόσο ο έντονος ανταγωνισμός που επικρατεί στη διεθνή αγορά προϊόντων είναι εμφανής ενώ παράλληλα οι οικονομικές συνθήκες μεταβάλλονται διαρκώς, με αποτέλεσμα να έχει τεράστια σημασία η διαμόρφωση μιας κατάλληλης στρατηγικής για το μείγμα προϊόντων και τον γεωγραφικό προσανατολισμό των εξαγωγών (Αθανασίου, Κώτση, & Νίτση, 2022).

Οι εξαγωγικές επιδόσεις της Ελλάδας έχουν προσελκύσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια, τόσο σε επίπεδο οικονομικής ανάλυσης, όσο και σε επίπεδο οικονομικού σχεδιασμού και πολιτικής. Τόσο κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, αλλά και στη μετέπειτα περίοδο της

πανδημίας, οι εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας παρουσίασαν μια ανοδική πορεία, παρά τις αντίξοες συνθήκες που υπήρξαν, δίνοντας μια σημαντική διέξοδο στον παραγωγικό κλάδο και στηρίζοντας έτσι συνολικά την ελληνική οικονομία.

Αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο ότι οι εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας ήταν εξαιρετικά αδύναμες κατά την περίοδο πριν την έναρξη της οικονομικής κρίσης, με την αναλογία τους στο ΑΕΠ το έτος 2008 να ανέρχεται σε μόλις 10,2%, ποσοστό που ήταν το χαμηλότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στην περίοδο που ακολούθησε όμως και παρά τις αντιξοότητες που δημιούργησε η κρίση, αλλά και πιο πρόσφατα η πανδημία, οι εξαγωγικές επιδόσεις της Ελλάδας παρουσίασαν αισθητή βελτίωση, φτάνοντας το 2020 στο επίπεδο του 18,1% του ΑΕΠ. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η πορεία των εξαγωγών αγαθών κατά το πιο πρόσφατο έτος αναφοράς, όταν, εν μέσω της πανδημίας της Covid-19, η οποία προκάλεσε σημαντική κάμψη του διεθνούς εμπορίου, η Ελλάδα πέτυχε αύξηση εξαγωγών κατά 4,2% σε πραγματικούς όρους (Αθανασίου, Κώτση, & Νίτση, 2022).

1.3.1 Στρατηγικοί Κλάδοι εξωτερικού εμπορίου

Είναι γεγονός ότι οι εξαγωγές παρουσιάζουν μια αξιοσημείωτη άνοδο κατά την τελευταία δεκαετία. Συγκεκριμένα η άνοδος αυτή εμφανίζεται σε διάφορους κλάδους εξαγωγών όπως των Καταναλωτικών Προϊόντων, Τροφίμων και Ποτών, Αγροτικών Προϊόντων, Δομικών Υλικών, Βιομηχανικών Προϊόντων και Ναυτιλιακού Εξοπλισμού (Enterprise Greece, 2022).

1.3.1.1 Τρόφιμα & Ποτά

Η βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών συγκαταλέγεται στους βασικούς πυλώνες της ελληνικής μεταποίησης καθώς αποτελεί πρωταρχική παραγωγική δραστηριότητα και μοχλό οικονομικής ανάπτυξης για τη χώρα. Η ελληνική βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της εγχώριας οικονομίας, με σημαντικές επενδύσεις, προοπτικές ανάπτυξης, έντονη εξωστρέφεια και ισχυρή επιχειρηματική δραστηριότητα στην Ελλάδα, τα Βαλκάνια και σε όλη την Ευρώπη. Τα χαρακτηριστικά που αναδεικνύουν τον ρόλο της εγχώριας βιομηχανίας τροφίμων και ποτών είναι τα υψηλής ποιότητας προϊόντα, το ελληνικό brand name, καθώς και η οργανωμένη προώθηση των ελληνικών τροφίμων στις διεθνείς αγορές (Enterprise Greece, 2022).

Ορισμένα δημοφιλή εξαγωγικά τρόφιμα και ποτά είναι τα α) νωπά και κατεψυγμένα αλιεύματα που παρέμειναν στην κορυφή των εξαγωγικών κλάδων του πρωτογενούς τομέα της χώρας μας, β) γαλακτοκομικά προϊόντα τα οποία παρουσιάζουν συνεχώς αυξανόμενη τάση με "ηγέτη" το ελληνικό γιαούρτι, γ) ελαιόλαδο, ο «υγρός χρυσός» κατά τον Όμηρο, που αποτελούσε ανέκαθεν έναν σημαντικό εξαγωγικό κλάδο στην ελληνική οικονομία, δ) μέλι, ε) οργανικά και βιολογικά αγαθά και στ) οίνοι και αποστάγματα (Enterprise Greece, 2022).

1.3.1.2 Βιομηχανικά Προϊόντα – Δομικά Υλικά – HORECA

Τα βιομηχανικά προϊόντα αντιπροσωπεύουν πλέον πολύ μεγαλύτερο ποσοστό των ελληνικών εξαγωγών έναντι των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα. Πολύ αξιόλογες εταιρείες στους κλάδους των δομικών υλικών, των μηχανημάτων αλλά και της παραγωγής προϊόντων τεχνολογίας στρέφονται ολοένα και περισσότερο στις αγορές του εξωτερικού στις οποίες πλέον φτάνουν να κάνουν ακόμη και το 80% του συνολικού τζίρου τους. Αντίστοιχα, ο κλάδος HORECA (Hotel, Restaurant, Catering & Cafe) παρουσιάζει σημαντική εξαγωγική δυναμική, λόγω και της τεχνογνωσίας της χώρας μας στον κλάδο του τουρισμού. Ο κλάδος των Δομικών Υλικών αποτελεί ιστορικά έναν αξιόλογο τομέα της ελληνικής οικονομίας, που επηρεάζει σημαντικό ποσοστό του παραγωγικού δυναμικού της χώρας: βιομηχανίες και εταιρείες παραγωγής υλικών, κατασκευαστές αλλά και τους τελικούς χρήστες/ καταναλωτές. Επιπλέον, ο κλάδος χαρακτηρίζεται από ισχυρή αναπτυξιακή προοπτική και τεράστιες εξαγωγικές δυνατότητες (Enterprise Greece, 2022).

Τα κύρια βιομηχανικά προϊόντα που εξάγονται μπορούν να ταξινομηθούν σε: κεφαλαιουχικά αγαθά, πρώτες ύλες, εξαρτήματα, κύριο εξοπλισμό, αξεσουάρ και αναλώσιμα. Ο ελληνικός τομέας δομικών προϊόντων είναι ένας από τους κορυφαίους εξαγωγικούς τομείς: οι εταιρείες του κλάδου δραστηριοποιούνται σε περισσότερες από 30 χώρες σε όλο τον κόσμο, από τις ακμάζουσες μητροπόλεις της Μέσης Ανατολής έως τις νέες αγορές της Αφρικής και της Νότιας Ασίας. Τα τελευταία χρόνια μόνο, οι ελληνικές εξαγωγές μαρμάρου διπλασιάστηκαν σε περίπου 300 εκατομμύρια ευρώ ετησίως (Enterprise Greece, 2022).

1.3.1.3 Καταναλωτικά Προϊόντα

Ο κλάδος των Καταναλωτικών Προϊόντων αφορά σε εκατομμύρια ανθρώπους - άμεσα και έμμεσα - καθημερινά. Είναι ένα κλάδος με αποδεδειγμένη ανθεκτικότητα, αφού ακόμη και σε περιόδους οικονομικής ύφεσης συνεχίζει να αναπτύσσεται και να μεγαθύνει (Enterprise Greece, 2022).

Συνδυάζοντας εξαιρετικό δημιουργικό ταλέντο και ανταγωνιστικότητα στην κατασκευή, ο ελληνικός κλάδος ένδυσης βίωσε μια αξιοσημείωτη αναδιάρθρωση τα τελευταία χρόνια και πλέον συμβάλλει καθοριστικά στις εξαγωγές της χώρας. Ορισμένες παραδοσιακές βιομηχανίες, όπως η γουνοποιία της βορειοελλαδικής πόλης της Καστοριάς αποτελεί αναγνωρίσιμο προϊόν στις παγκόσμιες αγορές. Ας σημειωθεί ότι οι τοπικές επιχειρήσεις εξάγουν εκτός συνόρων περισσότερα από τα δύο τρίτα της παραγωγής τους. Άλλα προϊόντα που προσελκύουν επίσης το ενδιαφέρον των ξένων αγοραστών είναι τα ενδύματα (δερμάτινα ή και άλλων συναφών εξαρτημάτων) και οι διάφορες κλωστοϋφαντουργικές ύλες (Enterprise Greece, 2022).

1.3.1.4 Ναυτιλιακός Εξοπλισμός

Στην Ελλάδα ο κλάδος των κατασκευαστών ναυτιλιακού εξοπλισμού έχει αναδυθεί τα τελευταία χρόνια και αποτελεί παράδειγμα επιχειρηματικής εξωστρέφειας. Οι εταιρείες μέλη των Ελλήνων Κατασκευαστών Ναυτιλιακού Εξοπλισμού (HEMEXPO) έχουν πετύχει να κερδίζουν περίπου το 50% των εσόδων τους από εξαγωγικές δραστηριότητες, ενώ σύμφωνα με όλες τις μελέτες οι δυνατότητες αύξησης της παραγωγής και εισόδου νέων εταιρειών στον τομέα είναι μεγάλες (Enterprise Greece, 2022).

Οι εταιρείες του κλάδου δραστηριοποιούνται από την παραγωγή εξειδικευμένου μηχανολογικού εξοπλισμού, συστήματα ηλεκτρονικής διακυβέρνησης πλοίων, συστήματα μετρήσεων, συστήματα επικοινωνίας, συστήματα ασφάλειας και αυτοματισμού έως εξοπλισμό εσωτερικών χώρων και πάσης φύσεως υπηρεσίες εγκατάστασης, συντήρησης, ναυπήγησης, μετατροπής κ.λπ., συνδυάζοντας την πολύχρονη εμπειρία με την έρευνα για να δημιουργήσουν έξυπνες λύσεις για τις ανάγκες της διεθνούς ναυτιλιακής βιομηχανίας. Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι ένα στα πέντε πλοία που διασχίζουν τους ωκεανούς ανήκει σε Έλληνες πλοιοκτήτες (Enterprise Greece, 2022).

1.3.1.5 Τεχνολογία & Καινοτομία

Ο κλάδος των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τομείς για την ελληνική οικονομία, λόγω της αυξανόμενης ζήτησης για αυτοματοποίηση και ψηφιοποίηση τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στο δημόσιο τομέα. Σε αυτό το πλαίσιο συμβάλλει πολλαπλασιαστικά και η δυναμική υποστήριξη πρωτοβουλιών ανάπτυξης των ΤΠΕ, μέσω δημοσίων αλλά και ιδιωτικών σχημάτων (θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων, κέντρα

Έρευνας & Ανάπτυξης (E&A), χώροι συνεργασίας, κτλ.), καθώς και η ισχυρή τεχνολογική υποδομή της χώρας. Το ελληνικό οικοσύστημα νεοφυών επιχειρήσεων ευδοκίμησε ακόμα και κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και συνεχίζει να αναπτύσσεται όλα αυτά τα χρόνια. Σε αυτό το διάστημα, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι το ελληνικό οικοσύστημα νεοφυών επιχειρήσεων ευδοκίμησε και συνεχίζει να αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς, με σημαντικές προοπτικές προώθησης και διεξόδου σε διεθνείς αγορές (Enterprise Greece, 2022).

Τέλος δεν θα πρέπει να παραλείψουμε το γεγονός ότι οι ελληνικές εξαγωγές κυριαρχούνται από συγκεκριμένα αγαθά. Σύμφωνα με τις εξαγωγές που πραγματοποιήθηκαν το περασμένο έτος (2021) ηγέτης αυτών ήταν τα ορυκτά καύσιμα – λιπαντικά ενώ ακολούθησαν τα τρόφιμα και ζώντα ζώα, τα βιομηχανικά είδη και τα χημικά προϊόντα. Επιπλέον, μέσα στους κυριότερους αγοραστές των προϊόντων της χώρας μας για το 2021 συγκαταλέγονταν η Ιταλία, η Γερμανία, η Κύπρος, η Τουρκία, η Βουλγαρία, η Γαλλία και οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2022).

1.3.2 Οι εξαγωγές στην Ελλάδα και η πανδημία

Αξίζει να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο ότι στη μετέπειτα περίοδο ανάκαμψης που μεσολάβησε από την οικονομική κρίση μέχρι και το ξέσπασμα της πανδημίας της Covid-19, οι εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας παρέμειναν σε ανοδική πορεία, αποτελώντας μαζί με τις εξαγωγές υπηρεσιών τους κύριους παράγοντες που συνετέλεσαν στην άνοδο του ΑΕΠ. Στην πιο πρόσφατη συγκυρία, το διεθνές εμπόριο βρέθηκε στη δίνη των βαρύτατων οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας, με το σοκ που έχει επέλθει να έχει ασφαλώς επηρεάσει και τις εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας. Οι απρόσμενες συνθήκες που δημιουργήθηκαν από την πανδημία δυσκόλεψαν, μεταξύ άλλων, και τον κόσμο του εμπορίου σε παγκόσμιο επίπεδο, επηρεάζοντας αναπόφευκτα τις ελληνικές επιχειρήσεις στις δραστηριότητές τους.

Γίνεται, επομένως, εύκολα αντιληπτό ότι η εξαγωγική ικανότητα της χώρας μας επλήγη κατά την περίοδο της πανδημίας. Συγκεκριμένα οι εξαγωγές παρουσιάστηκαν μειωμένες κατά €3.067,1 εκατ., δηλαδή -9,06%, οι οποίες ανήλθαν στο ποσό των €30.799,9 εκατ. το 2020 έναντι €33.866,9 εκατ. για το 2019. Θα πρέπει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο όμως ότι εάν εξαιρέσουμε τα πετρελαιοειδή, που συμμετέχουν κατά 21,9% στις ελληνικές εξαγωγές το 2020, η εξαγωγική επίδοση των υπόλοιπων προϊόντων είναι ανοδική. Αντίθετα, ο ερχομός του 2021 που σηματοδότησε και την μερική επαναφορά της κανονικότητας, είχε αντίστοιχα αποτελέσματα και

στο εξαγωγικό κομμάτι. Αναλυτικότερα οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά €9.154,6 εκατ., δηλαδή 29,72% και οι οποίες συνολικά ανήλθαν στο ποσό των €39.954,5 εκατ. το 2021 σημειώνοντας υψηλότερα επίπεδα τριετίας. Τέλος, το πρώτο τρίμηνο του 2022 οι εξαγωγές ανήλθαν στα €11.593,2 εκατ., δηλαδή αυξήθηκαν κατά 31,97% έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2021 όπου είχε διαμορφωθεί στα €8.784,5 εκατ. κάτι που υποδεικνύει την συνεχόμενη άνοδο του συγκεκριμένου τομέα (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2022).

Εύκολα, λοιπόν, μπορεί ο καθένας να συμπεράνει ότι το 2021 έκλεισε με μια εντυπωσιακή άνοδο-απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου. Κι αυτή η αύξηση έμελλε να δώσει τη θέση της σε μια ακόμα μεγαλύτερη το 2022 το οποίο ξεκινούσε πολλά υποσχόμενο. Ωστόσο σύντομα αυτό το σενάριο απομακρύνθηκε. Στη θέση του πλέον εγκαταστάθηκε η δυσεπίλυτη ενεργειακή κρίση, η οποία ήταν και άμεσα συνδεδεμένη με την έξαρση του εμπορίου κατόπιν της εξόδου από την πανδημία, αλλά και της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία την 24^η Φεβρουάριου η οποία επηρέασε δυσμενώς, καθοριστικά και ίσως αμετάκλητα την παγκόσμια οικονομία.

1.4 Συμπεράσματα

Οι εξαγωγές αγαθών μια χώρας μπορούν να αποτελέσουν καθοριστικό κινητήριο παράγοντα για την ανάπτυξη μιας οικονομίας. Αν και η Ελλάδα βρισκόταν σε χαμηλά σχετικά επίπεδα στο παρελθόν, ο εξαγωγικός τομέας της κατάφερε να συγκρατήσει μερικώς την οικονομία της κατά την περίοδο της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008. Στη συνέχεια η πανδημία του Covid-19 έπληξε το διεθνές εμπόριο καθώς και την ελληνική οικονομία αντίστοιχα. Το συγκριτικό πλεονέκτημα που έχει κάθε χώρα αποτελεί το δυνατό σημείο της στο εξαγωγικό κομμάτι. Στην περίπτωση της Ελλάδος είναι ο κλάδος των πετρελαιοειδών κυρίως και δευτερευόντως ο κλάδος των φαρμάκων. Τέλος στο ερχόμενο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι εξαγωγικές επιδώσεις της Κίνας, των ΗΠΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή των τριών μεγαλύτερων οικονομιών, στην περίοδο πριν, κατά την διάρκεια αλλά και μετά το τέλος της πανδημίας.

Κεφάλαιο 2. Η πανδημία και το διεθνές εμπόριο

2.1 Η εξέλιξη της πανδημίας

Σε περισσότερες από 200 χώρες και περιοχές σε όλο τον κόσμο, ο ιός Corona Virus 2019 (Covid-19) είχε μολύνει περισσότερους από 451 εκατομμύρια ανθρώπους και είχε προκαλέσει 6 εκατομμύρια θανάτους μέχρι τις 10 Μαρτίου 2022. Τα μισά από τα παγκόσμια κρούσματα

μόλυνσης εντοπίστηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Βραζιλία, την Ινδία, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Ρωσία και τη Γαλλία. Ο Covid-19 διαγνώστηκε για πρώτη φορά στο Γουχάν της Κίνας στα τέλη του 2019. Ο αριθμός των μολυσμένων κρουσμάτων αυξήθηκε ραγδαία προς τα τέλη Ιανουαρίου 2020, στη Γουχάν και στην υπόλοιπη Κίνα, αλλά σταθεροποιήθηκε μέχρι τα τέλη Φεβρουαρίου 2020. Ο Ιός εντοπίστηκε σε όλο τον κόσμο στις αρχές Μαρτίου 2020. Μέχρι τις 10 Απριλίου του 2022, ο αριθμός των κρουσμάτων παγκοσμίως ξεπέρασε τα 500 εκατομμύρια ενώ μέχρι τις 19 Δεκεμβρίου 2022, ο αριθμός αυτός αυξήθηκε στα 653 εκατομμύρια. Στα τέλη του 2022, η παγκόσμια πανδημία εξακολουθούσε να εξελίσσεται ανεξέλεγκτα σε πολλές χώρες εκτός Κίνας μετά από είκοσι πέντε μήνες επιδημίας και ορισμένες χώρες υπέφεραν από το δεύτερο, το τρίτο και περαιτέρω κύματα σοβαρής μετάδοσης. Οι χώρες που είχαν πληγεί περισσότερο μετατοπίζονταν από το Ιράν, την Ιταλία, στην Ισπανία, τη Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και στη συνέχεια στις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Βραζιλία και την Ινδία (Fang, Ou, & Yao, 2022).

2.2 Εξαγωγές και Covid-19

Αποτελεί γεγονός ότι τις τελευταίες δεκαετίες, το εμπόριο έχει καταστεί ως ο σημαντικός παράγοντας της οικονομικής ανάπτυξης πολλών προηγμένων οικονομιών, με την Κίνα και τις ΗΠΑ να αποτελούν τους πρωτοπόρους αυτής της τάσης ανάπτυξης. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, το έτος 2019 η συμβολή των εξαγωγών στο συνολικό ΑΕΠ της Κίνας έφτασε σχεδόν το 36%, ενώ για τις ΗΠΑ, αντίστοιχα ο αριθμός αυτός ανήλθε στο 26%. Επιπλέον αξίζει να αναφερθεί, ότι το παγκόσμιο εμπόριο παρουσιάζει επίσης θετικές τάσεις από τη δεκαετία του 1950, ενώ από το 1980 έως το 2002, το παγκόσμιο εμπόριο έχει σχεδόν τριπλασιαστεί (Zhang, Dawei, Tariq Majeed, & Sohail, 2021).

Ωστόσο, ορισμένες περιπτώσεις και περιστάσεις έχουν επηρεάσει αρνητικά τον ρυθμό αυτή της αύξησης του παγκόσμιου εμπορίου, όπως η Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του 1930 και της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008, με την πιο πρόσφατη από αυτές να είναι η πανδημία του νέου Covid-19. Από τότε που η πανδημία κατέκλυσε τον κόσμο, σχεδόν όλοι οι μεγάλοι εξαγωγείς παγκοσμίως παρουσίασαν μείωση των εξαγωγών τους λόγω των επιπτώσεων του Covid-19. Ενώ ορισμένοι από αυτούς τους εξαγωγείς έχουν πλέον ανακάμψει, ορισμένοι ακόμα και σήμερα εξακολουθούν να αγωνίζονται μετά βίας για να ανακάμψουν από τις συνέπειες αυτού του θανατηφόρου ιού. Για παράδειγμα, η Κίνα σημείωσε πτώση των εξαγωγών της κατά 48

δισεκατομμύρια US\$ τον Φεβρουάριο 2020, σε σύγκριση με τις εξαγωγές που καταγράφηκαν τον ίδιο μήνα του προηγούμενου έτους (Zhang, Dawei, Tariq Majeed, & Sohail, 2021).

2.3 Κίνα: Ο μεγαλύτερος εξαγωγέας αγαθών

2.3.1 Η ιστορική εξέλιξη των εξαγωγών

Εκτός από την ΕΕ (η οποία αποτελείται από ένα σύνολο πολλών χωρών), η Κίνα είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας στον κόσμο. Το 2020, η Κίνα εξήγαγε αγαθά και υπηρεσίες εκτιμώμενης αξίας 2,72 τρισεκατομμυρίων δολαρίων, κυρίως ηλεκτρονικό εξοπλισμό και μηχανήματα, όπως εξοπλισμό ραδιοηλεκτρικών εκπομπών, υπολογιστές, ολοκληρωμένα κυκλώματα, ανταλλακτικά μηχανών γραφείου και τηλέφωνα. Το 2018, οι εξαγωγές της Κίνας αποτελούσαν περίπου το 10,78% του παγκόσμιου συνόλου. Ωστόσο πριν από τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και το άνοιγμα, το πρότυπο οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας ήταν γενικά μια οικονομία που στρεφόταν προς το εσωτερικό και εφάρμοζε στρατηγικές υποκατάστασης των εισαγωγών. Ο συνολικός όγκος εμπορίου της Κίνας αντιπροσώπευε λιγότερο από το 1% του παγκόσμιου εμπορίου το 1978. Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες του εικοστού αιώνα, το εξωτερικό εμπόριο της Κίνας απογειώθηκε υπό το ευήμερύν και ευνοϊκό περιβάλλον της παγκόσμιας αγοράς. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της συνολικής αξίας του εμπορίου της Κίνας ξεπέρασε το 20% από το 2001 έως το 2011 μετά την προσχώρησή της στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Τα τελευταία 40 χρόνια, η Κίνα έχει σημειώσει τεράστια αναπτυξιακή πρόοδο, έχει ενσωματωθεί βαθιά στην παγκόσμια οικονομία και έχει ενταχθεί βαθιά στις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας. Επίσης η Κίνα μετατράπηκε σταδιακά από εξαγωγέας πρωτογενών προϊόντων στον μεγαλύτερο εξαγωγέα μεταποιητικών προϊόντων στον κόσμο. Συγκεκριμένα εξακολουθεί να επικεντρώνεται σε προϊόντα χαμηλής τεχνολογίας ενώ παρέχει ενδιάμεσα αγαθά υψηλής προστιθέμενης αξίας (Fang, Ou, & Yao, 2022).

Στη συνέχεια και μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008-2009, η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη επιβραδύνθηκε αισθητά και οι εντάσεις στο παγκόσμιο εμπόριο κλιμακώθηκαν σταδιακά. Κάτω από την καθοδική πίεση της παγκόσμιας οικονομίας, η οικονομική ανάπτυξη της Κίνας όπως και του εμπορίου της είχε επίσης επιβραδυνθεί σημαντικά. Συγκεκριμένα ο όγκος του εμπορίου της Κίνας αυξήθηκε κατά 7% για το 2012-2013 και υπέστη αρνητική ανάπτυξη το 2015-2016 για δύο συνεχόμενα έτη, προτού ανακάμψει το 2017-2018 (Fang, Ou, & Yao, 2022).

Τέλος, η τεράστια αύξηση του παγκόσμιου μεριδίου αγοράς της Κίνας του 2018 οδήγησε σε σημαντική συμπίεση της απασχόλησης και της ευημερίας στις Ηνωμένες Πολιτείες και σε άλλους σημαντικούς εμπορικούς εταίρους. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ξεκίνησαν και κλιμάκωναν συνεχώς έναν εμπορικό πόλεμο με την Κίνα από το 2018 υπό την κυβέρνηση Τραμπ. Ο εμπορικός πόλεμος έχει αναμφίβολα επηρεάσει τόσο τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Κίνα όσο και ολόκληρη την παγκόσμια οικονομία. Συγκεκριμένα, ο όγκος του εμπορίου της Κίνας συρρικνώθηκε κατά 0,96% το 2019. Αξίζει να σημειωθεί ότι παρά την πίεση των υποτονικών παγκόσμιων αγορών και της κλιμάκωσης των εμπορικών εντάσεων, η Κίνα κατάφερε να γίνει το 2018 η μεγαλύτερη χώρα του παγκόσμιου εμπορίου εμπορευμάτων, ξεπερνώντας τις Ηνωμένες Πολιτείες. Το 2018-2019, η συνολική αξία του εμπορικού εμπορίου της Κίνας έφτασε τα 4,6 τρισεκατομμύρια δολάρια (Fang, Ou, & Yao, 2022).

2.3.2 Η πανδημία στην Κίνα

Η Covid-19 χαρακτηρίστηκε παγκόσμια πανδημία από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) στις 11 Μαρτίου 2020. Είναι επίσης η πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία που ένας κορονοϊός προκαλεί πανδημία. Διαφορετικές χώρες ακολούθησαν διαφορετικές προσεγγίσεις για τον περιορισμό της νόσου. Όταν ο ιός εξαπλώθηκε ταχύτατα στα τέλη Ιανουαρίου 2020, η Κίνα αποφάσισε να θέσει γρήγορα σε καραντίνα όλους τους ανθρώπους και να αποκλείσει το Γουχάν με πληθυσμό άνω των 11 εκατομμυρίων ανθρώπων. Μέχρι τα τέλη Φεβρουαρίου 2020, η πανδημία είχε ουσιαστικά τεθεί υπό έλεγχο και οι οικονομικές δραστηριότητες επανήλθαν σταδιακά σε όλη τη χώρα, εκτός από το Γουχάν (πρωτεύουσα της Hubei) και την υπόλοιπη επαρχία Hubei. Στις 8 Απριλίου 2020, ο αποκλεισμός της Γουχάν καταργήθηκε μετά από 76 ημέρες, σηματοδοτώντας την επιτυχία της Κίνας να συγκρατήσει την ασθένεια για ολόκληρη τη χώρα. Από τον Μάιο του 2020 έως τον Σεπτέμβριο του 2021, η Κίνα υπέστη μια σειρά από λοιμώξεις που προκλήθηκαν από τα κρούσματα του ιού σε διάφορες πόλεις. Οι τοπικές κυβερνήσεις έλαβαν έγκαιρα μέτρα, όπως δοκιμές σε όλη την πόλη σε όλους τους κατοίκους, μέτρα καραντίνας στο σπίτι και δωρεάν εμβολιασμό με εμβόλια κατά του Covid-19 (Fang, Ou, & Yao, 2022).

2.3.3 Οι εξαγωγές κατά την πανδημία

Είναι γεγονός ότι το εξωτερικό εμπόριο της Κίνας παρουσίασε διάφορες αυξομειώσεις, από μεγάλες απώλειες το 2008-2009 σε απότομη άνοδο το 2020-2021, με την πανδημία Covid-19 να σαρώνει όλο τον κόσμο. Ειδικότερα, τον Φεβρουάριο του 2020, οι εξαγωγές συρρικνώθηκαν

απότομα και διαμορφώθηκαν μόλις στο 60% εκείνων του Φεβρουαρίου 2019. Η μείωση αυτή συνεχίστηκε τους πρώτους πέντε μήνες του 2020. Ωστόσο στο υπόλοιπο του ίδιο έτους οι εξαγωγές παρουσίασαν ανάκαμψη. Πιο συγκεκριμένα, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των εξαγωγών τον Φεβρουάριο του 2021 άγγιξε το εντυπωσιακό 154,7% σε σύγκριση με τις αντίστοιχες του Φεβρουαρίου του 2020, μια διακύμανση που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην προαναφερθείσα απότομη πτώση. Σε σχέση λοιπόν με τις εξαγωγές τον Φεβρουάριο του 2019, οι εξαγωγές αυξήθηκαν με ρυθμό 51,3% τον Φεβρουάριο του 2021, υποστηρίζοντας μια καθοριστική ανάκαμψη (Fang, Ou, & Yao, 2022).

2.3.3.1 Οι εξαγωγές της Κίνας με τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους

Αρχικά, οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν η μεγαλύτερη εξαγωγική αγορά και ο δεύτερος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Κίνας για επτά συναπτά έτη (2012-2018). Ωστόσο, οι εξαγωγές της Κίνας προς τις Ηνωμένες Πολιτείες μειώθηκαν και τους 11 μήνες του 2019 εκτός από τον Μάρτιο σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους μετά την κλιμάκωση των εμπορικών τριβών. Στη συνέχεια, η πτωτική τάση στο εξωτερικό εμπόριο της Κίνας με τις Ηνωμένες Πολιτείες επιδεινώθηκε ακόμα περισσότερο όταν ξέσπασε η πανδημία στην Κίνα το πρώτο τρίμηνο του 2020, με τους ετήσιους μηνιαίους ρυθμούς αύξησης των εξαγωγών να μειώνονται κατά 11,1%, 53,7% και 20,8% τον Ιανουάριο, τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο του ίδιου έτους αντίστοιχα. Από τον Απρίλιο έως τον Μάιο του 2020, η εγχώρια επιδημία στην Κίνα ήταν πλέον υπό έλεγχο, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα να αμβλυνθεί η μείωση των εξαγωγών προς τις Ηνωμένες Πολιτείες. Από τον Ιούνιο του 2020 έως τον Ιούλιο του 2021, το εμπόριο της Κίνας με τις Ηνωμένες Πολιτείες πέτυχε θετική ανάπτυξη για 14 συνεχόμενους μήνες, τόσο για τις εξαγωγές όσο και για τις εισαγωγές, αντιστρέφοντας την πτωτική τάση μετά την έναρξη του εμπορικού πολέμου το 2018. Όλα τα παραπάνω υποδηλώνουν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Κίνα είναι τόσο απαραίτητοι όσο και σημαντικοί εμπορικοί εταίροι ο ένας για τον άλλον. Η διατήρηση του ομαλού και υγιούς διμερούς εμπορίου είναι σημαντική και πολύτιμη και για τις δύο πλευρές (Fang, Ou, & Yao, 2022).

Τόσο οι ΗΠΑ όσο και η ΕΕ ήταν οι δύο πρώτοι εμπορικοί εταίροι της Κίνας τόσο σε επίπεδο εξαγωγών όσο και σε επίπεδο εισαγωγών. Ωστόσο, η ανάπτυξη του εξωτερικού εμπορίου της Κίνας με την ΕΕ δεν είναι τόσο έντονη, πιθανώς επηρεασμένη από έναν συνδυασμό παραγόντων, συμπεριλαμβανομένης της εμπορικής έντασης μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές

της Κίνας προς την ΕΕ αυξήθηκαν μηνιαίως με μέσο ρυθμό αύξησης 3%-4% το 2019, ωστόσο μειώθηκαν για τέσσερις συνεχόμενους μήνες από τον Ιούλιο έως τον Οκτώβριο του ίδιου έτους. Στη συνέχεια από τον Φεβρουάριο έως τον Μάρτιο του 2020, δηλαδή την πιο σοβαρή περίοδο της εγχώριας επιδημίας στην Κίνα, οι εξαγωγές της προς την ΕΕ σημείωσαν απότομη πτώση, με αντίστοιχη μείωση 50,1% και 11,7%. Παρ' όλα αυτά η πτώση αντιστράφηκε σύντομα αφού η Κίνα έθεσε υπό έλεγχο την εγχώρια πανδημία. Πράγματι, από τον Απρίλιο του 2020 έως τον Ιούλιο του 2021, οι εξαγωγές της Κίνας προς την ΕΕ αυξήθηκαν για 16 συνεχόμενους μήνες (Fang, Ou, & Yao, 2022).

Τέλος, οι χώρες της ASEAN είναι η τρίτη μεγαλύτερη εμπορική εταίρος της Κίνας τα τελευταία χρόνια. Ειδικότερα το 2019, το εξωτερικό εμπόριο της Κίνας με την ASEAN αυξήθηκε σημαντικά, σε αντίθεση με την τάση αποδυνάμωσης του εμπορίου της Κίνας με την ΕΕ και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Επομένως, η ASEAN αντικατέστησε την ΕΕ ως τον μεγαλύτερο εισαγωγικό εταίρο της. Αναλυτικότερα, οι εξαγωγές της Κίνας προς την ASEAN μειώθηκαν κατά 18,2% και 5,7% τον Φεβρουάριο και τον Μάιο του 2020, αντίστοιχα, λόγω του αντίκτυπου του Covid-19. Ωστόσο, το διμερές εμπόριο ανέστρεψε την πτωτική τάση από τον Ιούνιο του 2020, καθώς το εξωτερικό εμπόριο της Κίνας με την ASEAN συνέχισε να αυξάνεται αξιοσημείωτα τόσο για τις εξαγωγές όσο και για τις εισαγωγές. Ως αποτέλεσμα, η ASEAN έγινε ο κορυφαίος εμπορικός εταίρος της Κίνας σε όρους συνολικής αξίας εμπορίου για πρώτη φορά το 2020 και η Κίνα παρέμεινε ο κορυφαίος εμπορικός εταίρος της ASEAN για 12 συνεχόμενα έτη (Fang, Ou, & Yao, 2022).

Μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες, την ΕΕ και την ASEAN, οι άλλοι δύο σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι της Κίνας είναι η Ιαπωνία και η Νότια Κορέα. Πιο συγκεκριμένα, οι εξαγωγές της Κίνας προς την Ιαπωνία μειώθηκαν για επτά μήνες το 2019, με ποσοστά μείωσης που κυμαίνονταν από 4% έως 9%. Ωστόσο, οι εξαγωγές της Κίνας προς τη Νότια Κορέα τα πήγαν λίγο καλύτερα, με ελαφρά αύξηση συνολικά. Στη συνέχεια, η μείωση του εμπορίου με την Ιαπωνία και τη Νότια Κορέα συνεχίστηκε τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2020. Τον Φεβρουάριο του 2020, οι εξαγωγές της Κίνας προς την Ιαπωνία μειώθηκαν δραματικά κατά 47,0%. Επιπλέον, η μεγαλύτερη πτώση των εξαγωγών της Κίνας προς τη Νότια Κορέα σημειώθηκε τον Φεβρουάριο του 2020, με ρυθμό μείωσης 29,4%. Τέλος, η πτωτική τάση στο εμπόριο της Κίνας με τις δύο χώρες υποχώρησε σε κάποιο βαθμό το δεύτερο και το τρίτο τρίμηνο του 2020, ενώ το τέταρτο τρίμηνο του 2020 και τους πρώτους επτά μήνες του 2021, το εμπόριο της Κίνας με την Ιαπωνία και τη Νότια Κορέα

σημείωσε αξιοσημείωτη αύξηση τόσο των εισαγωγών όσο και των εξαγωγών (Fang, Ou, & Yao, 2022).

2.3.3.2 Οι εξαγωγές του βιομηχανικού τομέα

Από βιομηχανική άποψη, ο μεγαλύτερος τομέας του εξαγωγικού εμπορίου της Κίνας είναι ο κλάδος των μηχανολογικών και ηλεκτρολογικών προϊόντων, ο οποίος αντιπροσωπεύει πάνω από το 50% των εξαγωγών από το 2003. Η αύξηση των εξαγωγών ηλεκτρομηχανολογικών προϊόντων μπορεί να θεωρηθεί ως ένδειξη ότι η Κίνα συνεχίζει να ανεβαίνει προς τα πάνω στην ασιατική και παγκόσμια αλυσίδα αξίας. Το 2019, ωστόσο, οι εξαγωγές αυτού του κλάδου επιβραδύνθηκαν, με ρυθμό αύξησης περίπου 4,4%. Ο λόγος για την επιβράδυνση αυτή είναι πιθανό να είναι η χαμηλότερη ζήτηση στο εξωτερικό για κινητά τηλέφωνα και υπολογιστές, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν περίπου το 15% των εξαγωγών του κλάδου M&E. Ειδικότερα, οι εξαγωγές προϊόντων M&E της Κίνας μειώθηκαν αισθητά το πρώτο τρίμηνο του 2020, λόγω της εγχώριας επιδημίας του Covid-19. Συγκεκριμένα τον Φεβρουάριο του ίδιου έτους, το ποσοστό μείωσης έφθασε το 38,0% λόγω της εγχώριας καραντίνας και της διακοπής της παραγωγής. Τον Απρίλιο-Μάιο του 2020, οι εξαγωγές προϊόντων M&E ανέκαμψαν αργά λόγω της έλλειψης εργατικού δυναμικού. Κατά την περίοδο από τον Ιούνιο του 2020 έως τον Ιούλιο του 2021, οι εξαγωγές και οι εισαγωγές αυτού του κλάδου ανέκαμψαν και διατήρησαν ισχυρή ανάπτυξη ταυτόχρονα (Fang, Ou, & Yao, 2022).

2.3.3.3 Ταξιδιωτική και τουριστική βιομηχανία στην Κίνα

Ο τουρισμός έχει καταστεί βασικός συντελεστής της εγχώριας οικονομίας της Κίνας από την αρχή της μεταρρύθμισης και του ανοίγματος στις αρχές της δεκαετίας του ογδόντα. Η ανάδυση μιας εύπορης μεσαίας τάξης και η χαλάρωση των περιορισμών μετακίνησης για τους ντόπιους και τους ξένους επισκέπτες στήριξαν αυτή την ταξιδιωτική έκρηξη. Η κινεζική τουριστική αγορά έχει μετατραπεί σε μία από τις πιο πολυσύχναστες αγορές εισερχόμενων και εξερχόμενων τουριστών παγκοσμίως. Ο αριθμός των εγχώριων ταξιδιών έφτασε τα έξι δισεκατομμύρια το 2019, γεγονός που υποδηλώνει εκθετική αύξηση σε σύγκριση με τον αριθμό των ταξιδιών που πραγματοποιήθηκαν στην Κίνα πριν από δέκα χρόνια (Fang, Ou, & Yao, 2022).

Η Κίνα διαθέτει μεγάλο αριθμό αξιοθέατων, όπως ιστορικά μνημεία και λείψανα, οικονομικά σημεία ενδιαφέροντος και έναν πολιτιστικά ποικίλο αριθμό μειονοτήτων. Ως εκ τούτου, η χώρα

έχει γίνει ένας από τους πιο δημοφιλείς ταξιδιωτικούς προορισμούς για πολλές χώρες, όπως η Ταϊλάνδη, η Ιαπωνία, η Νότια Κορέα, η Ρωσία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Το 2019, οι 145 εκατομμύρια εισερχόμενοι τουρίστες δημιούργησαν συνολικά έσοδα σχεδόν 36 δις. USD στην Κίνα. Στις αρχές του 2020, καθώς ο κόσμος αντιμετώπιζε τις άνευ προηγουμένου προκλήσεις της πανδημίας Covid-19, η ταξιδιωτική και τουριστική βιομηχανία έγινε γρήγορα ένας από τους πλέον πληγείσες οικονομικούς τομείς παγκοσμίως. Οι παγκόσμιοι ταξιδιωτικοί περιορισμοί έθεσαν εκατομμύρια εργαζόμενους στον ταξιδιωτικό κλάδο εκτός εργασίας και πολλά ξενοδοχεία, ταξιδιωτικά γραφεία, ακόμη και αεροπορικές εταιρείες, εκτός λειτουργίας. Η Κίνα είδε μια πτώση της τάξης του 60% στα έσοδα από τον τουρισμό, περίπου 80% μείωση στις αφίξεις επισκεπτών και σχεδόν 87% μείωση στις αναχωρήσεις τουριστών το 2020. Ο αριθμός των ταξιδιωτών, οι τουριστικές δαπάνες και τα έσοδα αυξήθηκαν ελάχιστα το 2021. Ακόμη και μέχρι τις αρχές του 2022, η κινεζική κυβέρνηση συνέχισε να καθυστερεί κάθε διεθνές άνοιγμα. Το Μακάο ήταν ο μόνος προορισμός εκτός της ηπειρωτικής Κίνας στον οποίο οι Κινέζοι πολίτες μπορούσαν να ταξιδέψουν για αναψυχή, χωρίς να απαιτείται καραντίνα κατά την άφιξη ή την επιστροφή. Εν τω μεταξύ, οι ξένοι εξακολουθούσαν να μην μπορούν να εισέλθουν στην Κίνα για τουριστικούς σκοπούς. Ορισμένες συνεντεύξεις με Κινέζους επιδημιολόγους καθώς και οι προβλέψεις της Ακαδημίας Τουρισμού της Κίνας έδειξαν ότι η επαναλειτουργία των κινεζικών συνόρων για ταξίδια είναι πιθανό να συμβεί σύντομα. Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι τα εθνικά έσοδα από τον τουρισμό για το τριήμερο Φεστιβάλ Φθινοπώρου (Σεπτέμβριος 2022) έφθασαν τα 28,68 δισεκατομμύρια γουάν (4,16 δισεκατομμύρια δολάρια) - μόλις το 60,6% των προ-πανδημίας επιπέδων του 2019, Το ποσό αυτό σηματοδότησε επίσης μείωση κατά 22,8% σε σχέση με περσινά στοιχεία. (Fang, Ou, & Yao, 2022).

2.4 Οι εξαγωγές στις ΗΠΑ

2.4.1 Εμπορικές Συναλλαγές και COVID-19

Η οικονομική ανάκαμψη από την πανδημία του Covid-19 ήταν άνιση μεταξύ των χωρών. Ειδικότερα, ενώ οι αμερικανικές εισαγωγές ανέκαμψαν και ξεπέρασαν το επίπεδο που είχαν πριν από την κατάρρευση του 2020, οι αμερικανικές εξαγωγές ωστόσο παραμένουν πολύ κάτω από το επίπεδο που είχαν πριν από την έναρξη της πανδημίας. Αυτή η ασυμμετρία αντανακλά εν μέρει τη διαφορετική τομεακή σύνθεση των εισαγωγών και των εξαγωγών. Οι εισαγωγές των ΗΠΑ κατευθύνονται από το εμπόριο αγαθών, ενώ οι εξαγωγές βασίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό στο

εμπόριο υπηρεσιών. Ένα βασικό συστατικό των εξαγωγών υπηρεσιών είναι τα ταξίδια από το εξωτερικό προς τις Ηνωμένες Πολιτείες, τα οποία έχουν στερέψει λόγω της αναστολής των μη απαραίτητων ταξιδιών που επιβλήθηκε τον Μάρτιο του 2020. Ωστόσο, οι αμερικανικές εξαγωγές πλέον βρίσκονται σε σημείο καμψής, δεδομένου ότι τα σύνορα των ΗΠΑ άνοιξαν ξανά σε όλους τους εμβολιασμένους ταξιδιώτες (di Giovanni & Heymann, 2022).

Το εμπόριο των ΗΠΑ κατέρρευσε με την έναρξη της πανδημίας Covid-19. Ο όγκος των εξαγωγών και των εισαγωγών μειώθηκε κατά 67% και 59%, αντίστοιχα, το δεύτερο τρίμηνο του 2020. Αυτή η κατέρρευση ήταν ομοιόμορφη σε όλο το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών. Ωστόσο, η ανάκαμψη του εμπορίου των ΗΠΑ ήταν ταχύτερη από το υπόλοιπο κόσμο, με εξαίρεση την Κίνα, διότι πολλές από τις χώρες που αγοράζουν αμερικανικά προϊόντα δεν είχαν ανακάμψει το ίδιο γρήγορα. Επιπλέον η ανάκαμψη ήταν ασύμμετρη μεταξύ των τομέων και είχε ιδιαίτερα μεγάλο αντίκτυπο στην ανάκαμψη των αμερικανικών εξαγωγών. Ενώ οι υπηρεσίες αποτελούν μόνο το 20% των αμερικανικών εισαγωγών, αντιπροσωπεύουν το ένα τρίτο των συνολικών εξαγωγών. Δεν αποτελεί έκπληξη, λοιπόν, το γεγονός ότι οι εισαγωγές έντασης αγαθών ανέκαμψαν με ταχύτερο ρυθμό από ότι οι εξαγωγές, δεδομένης της παύσης λειτουργίας του τομέα των υπηρεσιών, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, μαζί με τις επιπτώσεις του κλεισίματος των συνόρων (di Giovanni & Heymann, 2022).

2.4.2 Η εξαγωγική ανάκαμψη

Οι αυξήσεις στις καταναλωτικές και επενδυτικές δαπάνες που οδήγησαν στην ισχυρή οικονομική ανάπτυξη το 2021 συνεπάγονται μεγαλύτερες δαπάνες τόσο για τα εγχώρια παραγόμενα όσο και για τα εισαγόμενα αγαθά και υπηρεσίες. Οι Αμερικανοί παραγωγοί αγαθών, που αντιμετωπίζουν εμπόδια στην προσφορά εργασίας και εισροών λόγω της πανδημίας, προσπάθησαν να συμβαδίσουν με την αυξανόμενη εγχώρια ζήτηση αγαθών, γεγονός που μείωσε τη διαθέσιμη προσφορά για εξαγωγές. Η αποδυνάμωση της αύξησης των εξαγωγών αμερικανικών αγαθών ενισχύθηκε από το γεγονός ότι η αντίδραση της αμερικανικής δημοσιονομικής πολιτικής ήταν μεγαλύτερη από τις περισσότερες άλλες μεγάλες οικονομίες. Παρόλο που η ζήτηση εδώ ξεπέρασε την προ πανδημίας τάση της, η ζήτηση στο εξωτερικό υστερούσε. Ως αποτέλεσμα, οι αμερικανικές επιχειρήσεις και οι καταναλωτές αύξησαν τις αγορές εισαγόμενων αγαθών σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι οι αντίστοιχες ξένες, διευρύνοντας το έλλειμμα του αμερικανικού εμπορικού ισοζυγίου αγαθών (The White House, 2022).

Το εμπόριο αγαθών των ΗΠΑ ανέκαμψε σχετικά γρήγορα μετά την απότομη πτώση κατά την έναρξη της πανδημίας Covid-19 το 2020 και συνέχισε να αυξάνεται μέχρι το 2021. Συγκεκριμένα, η αύξηση των εισαγωγών το 2021 ήταν γενικά μεγαλύτερη από εκείνη των εξαγωγών. Αυτό ίσχυε καθ' όλη τη διάρκεια της οικονομικής ανάκαμψης. Παρόλο που οι εισαγωγές αγαθών είχαν ανακάμψει πλήρως σε πραγματικούς όρους στα προ της πανδημίας επίπεδα έως τον Νοέμβριο του 2020, οι αμερικανικές εξαγωγές δεν πέτυχαν αυτό το κατόρθωμα παρά μόνο περισσότερο από ένα χρόνο αργότερα, τον Οκτώβριο του 2021 (The White House, 2022).

Σε πραγματικούς όρους, οι αμερικανικές εξαγωγές τροφίμων, ζωοτροφών και ποτών επηρεάστηκαν ελάχιστα και υπερέβησαν τα επίπεδα του Φεβρουαρίου 2020 για το μεγαλύτερο μέρος του δεύτερου εξαμήνου του ίδιου έτους. Οι αμερικανικές εξαγωγές καταναλωτικών αγαθών ξεπέρασαν το προπανδημικό τους επίπεδο τον Νοέμβριο του 2020. Αντίθετα, οι εξαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών δεν ξεπέρασαν την προπανδημική τους τιμή μέχρι τον Απρίλιο του 2021 και παρέμειναν στο περίπου σε αυτό το επίπεδο για το υπόλοιπο του έτους. Οι εξαγωγές αυτοκινήτων και ανταλλακτικών ήταν περισσότερο από 10% κάτω από το προπανδημικό τους επίπεδο για το μεγαλύτερο μέρος του έτους (The White House, 2022).

2.4.3 Πετρέλαιο και πετρελαιοειδή προϊόντα

Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου στον κόσμο και ταυτόχρονα σημαντικός εξαγωγέας πετρελαιοειδών. Τα προϊόντα αυτά αποτελούν πάνω από το 10 % των αμερικανικών εξαγωγών. Οι τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου αυξήθηκαν σημαντικά κατά τους πρώτους 10 μήνες του 2021, με τις τιμές του West Texas Intermediate Crude να ανέρχονται 55% πάνω από το αντίστοιχο επίπεδο του τέλους του 2020 και τις παγκόσμιες τιμές του φυσικού αερίου να εξαπλασιάζονται σχεδόν μεταξύ Νοεμβρίου 2019 και Νοεμβρίου 2021. Οι υψηλότερες τιμές, σε συνδυασμό με την αύξηση του όγκου των εισαγωγών και των εξαγωγών, σήμαιναν ότι η αξία σε δολάρια των εξαγωγών πετρελαιοειδών των ΗΠΑ ήταν σχεδόν 50% πάνω από το επίπεδο του 2020 (The White House, 2022).

2.4.4 Ο ρόλος των ταξιδιών στις εξαγωγές

Αρχικά θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι υποκατηγορίες ταξιδιών και μεταφορών των εξαγωγών των ΗΠΑ αντιπροσωπεύουν το 23% και το 10%, αντίστοιχα, των συνολικών εξαγωγών υπηρεσιών. Η δραστηριότητα σε αυτές τις υποκατηγορίες μειώθηκε κατά περισσότερο από 90% στις αρχές του

2020 και αξίζει να σημειωθεί ότι δεν έχουν ακόμη ανακάμψει στα προ πανδημίας επίπεδα, με αποτέλεσμα να επιβαρύνονται σημαντικά οι εξαγωγές υπηρεσιών. Πιο συγκεκριμένα, από τον τελευταίο τρίμηνο του 2019 ξεκίνησε η μείωση των ταξιδιωτικών εξαγωγών με τα χαμηλότερα ιστορικά να καταγράφονται στα μέσα του 2020. Έκτοτε οι ταξιδιωτικές εξαγωγικές υπηρεσίες παρουσίασαν μια ανάκαμψη αλλά με πολύ χαμηλούς ρυθμούς. Αξίζει να αναφέρουμε όμως ότι η συνολική μείωση των εξαγωγικών υπηρεσιών δεν ήταν τόσο σοβαρή όσο η μείωση του ταξιδιωτικού τομέα, δεδομένου ότι άλλες υποκατηγορίες είχαν καλύτερες επιδόσεις από τον ταξιδιωτικό τομέα (για παράδειγμα, οι εξαγωγές χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών) εκείνη την περίοδο (di Giovanni & Heymann, 2022).

Ειδικότερα για τις εισερχόμενες πτήσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες το 2019, από τα 30 εκατομμύρια ταξιδιώτες που επισκέφθηκαν, το 19% προήλθε από την Ευρώπη, με το Μεξικό και τον Καναδά να αντιπροσωπεύουν το 13% έκαστος, το Ηνωμένο Βασίλειο το 9%, την Ιαπωνία το 4% και την Κίνα το 3%. Μόλις οι ΗΠΑ επέβαλαν ταξιδιωτική απαγόρευση σε όλες τις χώρες τον Μάρτιο του 2020, ο αριθμός των επιβατών μειώθηκε δραματικά κατά 98% σε ετήσια βάση, σε μόλις 771.000 επιβάτες το δεύτερο τρίμηνο του 2020. Καθώς ο όγκος των επιβατών έπεσε κατακόρυφα, οι ονομαστικές εξαγωγές ταξιδιωτικών υπηρεσιών μειώθηκαν από 169,1 δισεκατομμύρια δολάρια σε 88,45 δισεκατομμύρια δολάρια, δηλαδή κατά 47,69%. Τέλος συνέχεια το 2021 παρουσιάστηκε ανάκαμψη στον κλάδο καθώς τα έσοδα από τον τουρισμό αυξήθηκαν κατά 48,78% και ανήλθαν στα 131,6 δισεκατομμύρια δολάρια ενώ αντίστοιχα το 2022 παρουσίασαν εκ νέου άνοδο κατά 33,28% αγγίζοντας τα 175,4 δισεκατομμύρια δολάρια (di Giovanni & Heymann, 2022).

2.5 Οι Εξαγωγές στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσιάζει μια εξέχουσα θέση στο διεθνές εμπόριο. Συγκεκριμένα οι εξαγωγές αντιπροσωπεύουν πάνω από το 25% σε παγκόσμιο επίπεδο κάτι το οποίο εξηγείται από το γεγονός ότι αντιπροσωπεύει 27 πλέον Ευρωπαϊκές Χώρες. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat το 2021 τα κορυφαία εξαγωγικά αγαθά ήταν τα εξής: 12.9% βιομηχανικός εξοπλισμός, 10.7% φαρμακευτικά προϊόντα, 10.3% μηχανοκίνητα οχήματα, 9.1% χημικά προϊόντα και 7.9% υπολογιστές και ηλεκτρονικός εξοπλισμός. Παράλληλα οι μεγαλύτεροι εισαγωγείς ΕΕ αγαθών για το ίδιο έτος ήταν: ΗΠΑ 18%, Ηνωμένο Βασίλειο 13%, Κίνα 10%, Ελβετία 7% και Ρωσία 4% (Eurostat-Statistics Explained, 2022).

2.5.1 Στη διάρκεια της πανδημίας

Η πανδημία Covid-19 ήταν μια καταστροφή για την οικονομική και εμπορική ανάπτυξη σε όλο τον κόσμο. Το 2020, ο συνολικός όγκος του παγκόσμιου εμπορίου συρρικνώθηκε κατά 7,5%, μειούμενος από 38,5 τρισεκατομμύρια δολάρια το 2019 σε 35,6 τρισεκατομμύρια δολάρια. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα κορυφαία εμπορικά έθνη του κόσμου παρουσίασαν διαφορετικού βαθμού συρρίκνωση του εμπορίου το 2019, πριν από την πανδημία. Ιδιαίτερα οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης επηρεάστηκαν σημαντικά από τα lockdown και τις πολιτικές αυστηρότητας που εφαρμόστηκαν για την αντιμετώπιση της πανδημίας (Fang, Ou, & Yao, 2022).

Πιο συγκεκριμένα οι εξαγωγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρουσίασαν ετήσια αύξηση 3,5% το 2019 σε αντίθεση με την Κίνα και τις ΗΠΑ όπου μειώθηκαν ελαφρώς. Στη συνέχεια, η παγκόσμια πανδημία Covid-19 προκάλεσε μεγάλη καταστροφή στην ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου. Το πρώτο τρίμηνο του 2020 οι εξαγωγές της ΕΕ αυξήθηκαν συγκρατημένα, με ετήσιους ρυθμούς αύξησης που κυμαίνονταν περίπου στο 3,6%. Στη συνέχεια όμως η μαζική μείωση των εξαγωγών σάρωσε και την ΕΕ. Η μέγιστη συρρίκνωση σημειώθηκε γύρω στον Μάιο του 2020, όταν η πτώση των εξαγωγών της ΕΕ και ξεπέρασε το 30%. Εν τέλει το 2020 έκλεισε με μια σημαντική μείωση στις εξαγωγές που άγγιξε το 9,3%. Ωστόσο, το 2021 ανέκαμψαν έντονα οι εξαγωγές αγαθών οι οποίες αυξήθηκαν κατά 13 %. Συνοπτικά, ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών παρέμεινε θετικός τα τελευταία έτη πριν και το 2019, αλλά μειώθηκε απότομα το 2020 9% στο πλαίσιο της πανδημίας Covid-19. Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι η ανάκαμψη από την πανδημία ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2021, όταν οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 11 % σε σύγκριση με τον Μάρτιο του 2020. Ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών ήταν υψηλότερος τον Απρίλιο του 2021, όταν έφθασε το 44 %. Μετά τον Απρίλιο οι εισαγωγές αυξήθηκαν πιο έντονα από τις εξαγωγές, με μέγιστο ποσοστό 42 % τον Δεκέμβριο του 2021 (Eurostat, 2022).

Το 2021, το εμπορικό ισοζύγιο αγαθών της ΕΕ κατέγραψε πλεόνασμα 68 δισ. ευρώ, το χαμηλότερο πλεόνασμα από το 2011, όταν το εμπορικό ισοζύγιο κατέγραψε έλλειμμα 42 δισ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται, ιδίως, στην απότομη αύξηση της αξίας των εισαγωγών ενέργειας προς το τέλος του 2021, με αυξανόμενα εμπορικά ελλείμματα να καταγράφονται τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο. Μετά το 2011, το εμπορικό ισοζύγιο κατέγραψε συνεχές πλεόνασμα, το οποίο κορυφώθηκε στα 264 δισ. ευρώ το 2016. Το πλεόνασμα μειώθηκε το 2017 (222 δισ. ευρώ) και το

2018 (148 δισ. ευρώ) και στη συνέχεια αυξήθηκε και πάλι το 2019 (191 δισ. ευρώ) και το 2020 (216 δισ. ευρώ) (Eurostat, 2022).

2.5.2 Οι Ευρωπαϊκές Τουριστικές Υπηρεσίες

Είναι γεγονός ότι η Ευρώπη έχει μια πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και ποικιλομορφία ενώ παράλληλα περιλαμβάνει ορισμένους από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς αλλά και τις σημαντικότερες αγορές στον κόσμο. Ακόμα και σήμερα η Ευρώπη εξακολουθεί να είναι η πιο επισκέψιμη περιοχή, φιλοξενώντας τις μισές από τις διεθνείς τουριστικές αφίξεις παγκοσμίως, ακόμη και υπό τους περιορισμούς Covid-19 και καραντίνας. Το 2019, πριν από το Covid-19, η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ της Ευρώπης ήταν 9,5% της συνολικής οικονομίας (2.191,2 δισ. USD), ενώ το 2020 η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ της Ευρώπης ήταν 4,9%. Εντός της Ευρώπης, οι 27 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μέρος των διεθνών αφίξεων, περίπου το 75% του συνόλου στην Ευρώπη και το 44% του παγκόσμιου αριθμού το 2020 (Gorina, Bocharova, Kozhukhova, Ivanova, & Bohatyryova, 2022).

Η παγκόσμια κρίση που προκλήθηκε από την πανδημία του κορονοϊού είχε αλλάξει ριζικά την τουριστική βιομηχανία σε όλο τον κόσμο, και η Ευρώπη δεν αποτέλεσε εξαίρεση. Ο τουρισμός είναι ένας από τους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας που είχε υποφέρει περισσότερο λόγω των περιορισμών στις μετακινήσεις. Το κλείσιμο των συνόρων χωρών και μεμονωμένων πόλεων, ο περιορισμός και η απαγόρευση της μετακίνησης στην Ευρώπη και τον κόσμο οδήγησαν το 2020 σε σημαντική μείωση τόσο του εγχώριου όσο και του εισερχόμενου τουρισμού (Gorina, Bocharova, Kozhukhova, Ivanova, & Bohatyryova, 2022).

Κατά την περίοδο 2011-2019, οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις στην Ευρώπη αυξήθηκαν κατά 230,6 εκατομμύρια επισκέπτες (168,9%) και έφθασαν τα 475 εκατομμύρια το 2019. Η ραγδαία μείωση των διεθνών τουριστικών αφίξεων το 2020, που προκλήθηκε από την πανδημία και τους περιορισμούς καραντίνας, διέκοψε μια μακροχρόνια θετική τάση. Το 2020, σε σύγκριση με το 2019, ο όγκος των διεθνών τουριστικών αφίξεων στην Ευρώπη μειώθηκε δραματικά κατά 509,7 εκατομμύρια επισκέπτες (68,25%) και ανήλθε σε μόλις 237,3 εκατομμύρια επισκέπτες. Επομένως οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις στην ΕΕ μειώθηκαν κατά 360,6 εκατομμύρια επισκέπτες (Gorina, Bocharova, Kozhukhova, Ivanova, & Bohatyryova, 2022).

Αντίστοιχα, σε σύγκριση με το 2019, το 2020 οι εξαγωγές τουριστικών υπηρεσιών στις ευρωπαϊκές περιφέρειες μειώθηκαν ως εξής: Ανατολική Ευρώπη κατά 56,6% (30.191,0 εκατ. US\$), Βόρεια Ευρώπη κατά 63,1% (59.322,9 εκατ. US\$), Νότια Ευρώπη κατά 68,0% (134.129,9 εκατ. US\$), Δυτική Ευρώπη κατά 45,6% (82.388,5 εκατ. US\$) και Ευρωπαϊκή Ένωση κατά συνολικά 54,0% (229.901,7 εκατ. US\$). Τέλος αξίζει να αναφέρουμε ότι η περιοχή της Ευρώπης με το μεγαλύτερο μερίδιο των εξαγωγών τουριστικών υπηρεσιών στο συνολικό εμπόριο υπηρεσιών είναι η Νότια Ευρώπη, το οποίο κατά μέσο όρο για την περίοδο 2011-2019 ήταν 44,3%. Ακολουθούν, με μεγάλη διαφορά, η Ανατολική Ευρώπη 20,1% κατά μέσο όρο, η Ευρωπαϊκή Ένωση 20,1% κατά μέσο όρο, η Δυτική Ευρώπη 14,6% κατά μέσο όρο και η Βόρεια Ευρώπη 11,3% κατά μέσο όρο. Αντίθετα το 2020 σημειώθηκε σημαντική μείωση του μεριδίου των εξαγωγών τουριστικών υπηρεσιών στο συνολικό εμπόριο υπηρεσιών σε όλους τους τουριστικούς προορισμούς της Ευρώπης, το οποίο έφτασε το 9,87% στην Ανατολική Ευρώπη, το 4,12% στη Βόρεια Ευρώπη, το 21,81% στη Νότια Ευρώπη, το 8,55% στη Δυτική Ευρώπη και το 8,62% στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Gorina, Bocharova, Kozhukhova, Ivanova, & Bohatyryova, 2022).

Αποτελεί γεγονός ότι η Ευρώπη ηγείται της ανάκαμψης του διεθνούς τουρισμού. Για το 2021 η ανάκαμψη άγγιξε τα επίπεδα του 40% πριν από την εποχή της πανδημίας. Τέλος για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022 η περιοχή υποδέχθηκε 477 εκατομμύρια διεθνείς αφίξεις (68% του παγκόσμιου συνόλου), αγγίζοντας το 81% των προ της πανδημίας επιπέδων (Gorina, Bocharova, Kozhukhova, Ivanova, & Bohatyryova, 2022).

2.6 Συμπεράσματα

Είναι γεγονός ότι η πανδημία επηρέασε καθοριστικά το διεθνές εμπόριο από το ξέσπασμα της το 2019 και μετά. Οι πιο πολλές οικονομίες δέχτηκαν πολύ ισχυρό πλήγμα αλλά οι περισσότερες με την πάροδο του χρόνου κατάφεραν να ανακάμψουν, ορισμένες πιο άμεσα και άλλες πιο δύσκολα. Ειδικότερα χώρες όπως η Κίνα και οι ΗΠΑ ενώ δέχτηκαν ισχυρότατο πλήγμα το 2019 και στις αρχές του 2020, τόσο στο εμπόριο αγαθών όσο και στον τουριστικό τομέα, κατάφερα να ανακάμψουν άμεσα επιτυγχάνοντας τεράστια άνοδο το 2021. Αντίθετα στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης αν και οι εξαγωγές αγαθών παρουσίασαν μικρή άνοδο το 2019, στη συνέχεια το 2020 επλήγησαν έντονα από την πανδημία σημειώνοντας ανάκαμψη αντίστοιχα και αυτή το 2021. Τέλος στο ερχόμενο κεφάλαιο θα γίνει διεξοδική ανάλυση των εξαγωγών της Ελλάδος κατά την διάρκεια της πανδημίας αντίστοιχα.

Κεφάλαιο 3. Οι εξαγωγές στην Ελλάδα

3.1 Οι ελληνικές εξαγωγές πριν την πανδημία

Πριν από την έναρξη της δεκαετούς οικονομικής κρίσης που βίωσε η ελληνική οικονομία, η επίδοση της χώρας μας όσον αφορά τις εξαγωγές αγαθών ήταν εξαιρετικά υποδεέστερη σε σχέση με άλλες ανεπτυγμένες χώρες. Συγκεκριμένα το 2008, οι ελληνικές εξαγωγές αγαθών αντιπροσώπευαν μόλις το 10,2% του ΑΕΠ, ποσοστό που αποτελούσε το χαμηλότερο στην ΕΕ και υστερούσε πολύ σε σχέση με τον αντίστοιχο μέσο όρο της Ευρωζώνης (30,7%). Επιπλέον το μεγάλο κενό μεταξύ των χαμηλών εξαγωγών αγαθών και των αυξανόμενων εισαγωγών οδήγησε τη χώρα μας σε ένα μεγάλο, αυξανόμενο εξωτερικό έλλειμμα, το οποίο μάλιστα αποτέλεσε μία από τις σημαντικότερες ανισορροπίες που ευθύνονταν για την οικονομική κρίση.

Παρά το γεγονός ότι στα χρόνια ευημερίας η χώρα μας δεν κατάφερε να αυξήσει τις εξαγωγές όσο θα έπρεπε, η ελληνική οικονομία παρουσίασε σημαντική βελτίωση στην αξία των εξαγωγών της κατά την περίοδο που ακολούθησε. Ειδικότερα στην περίοδο της οικονομικής κρίσης, και με εξαίρεση το έτος 2009, όταν ο εξωτερικός τομέας της Ελλάδας επλήγη δριμύτατα από την κατάρρευση του διεθνούς εμπορίου λόγω της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, οι εξαγωγές αγαθών στην χώρα μας αποτέλεσαν τη βασική και μοναδική συνιστώσα της ζήτησης με σταθερή και σημαντική ανάπτυξη. Ανάμεσα στο 2010 και 2016, όταν η ελληνική οικονομία αντιμετώπιζε τις πιο αντίξοες συνθήκες που συνδέονταν με την κρίση, οι εξαγωγές των αγαθών σημείωσαν μέσο ρυθμό αύξησης σε ετήσια βάση 5,3%, συμβάλλοντας έτσι καθοριστικά στη συγκράτηση της μείωσης του ΑΕΠ, καθώς επίσης και στην εξισορρόπηση των εξωτερικών λογαριασμών. Η στροφή προς τις διεθνείς αγορές αποτέλεσε καθοριστική διέξοδο για τον παραγωγικό κλάδο της οικονομίας μας, καθώς την ίδια περίοδο κατά την οποία η κρίση είχε επιφέρει βαρύτατο πλήγμα στην εσωτερική μας αγορά.

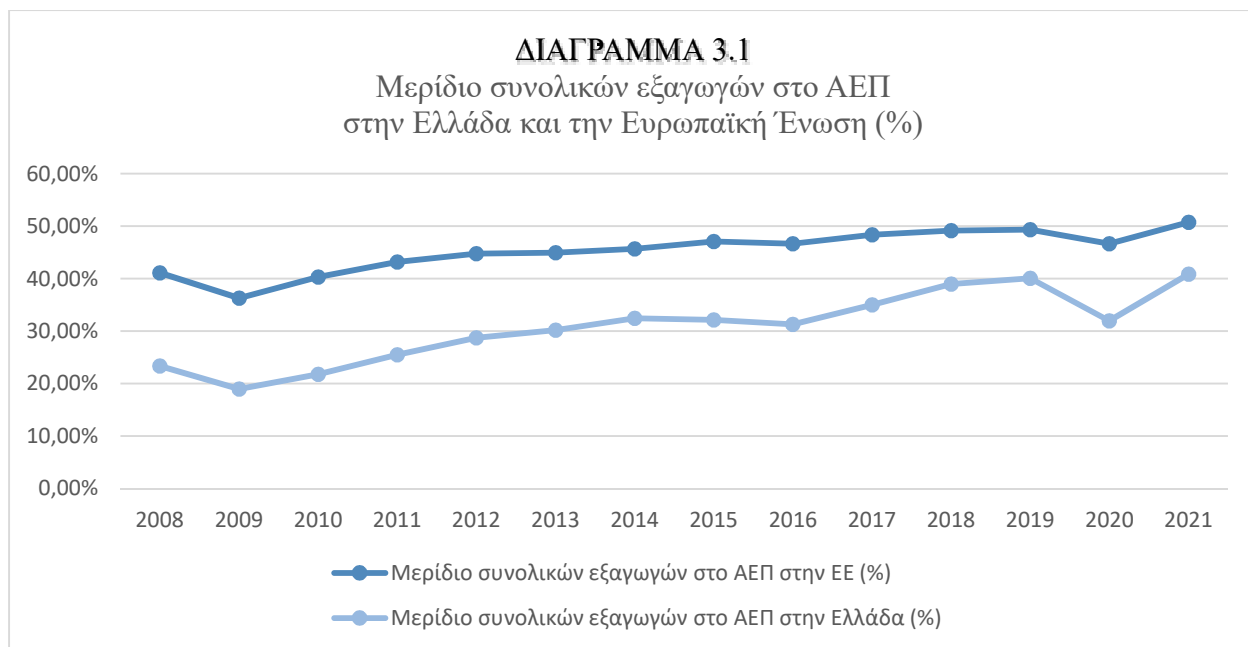
Στη μετέπειτα περίοδο ανάκαμψης που μεσολάβησε μέχρι το ξέσπασμα της πανδημίας της Covid-19, οι εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας παρέμειναν σε ανοδική πορεία, αποτελώντας μαζί με τις εξαγωγές υπηρεσιών τους κύριους παράγοντες που συνετέλεσαν στην άνοδο του ΑΕΠ. Το 2019, οι εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας έφτασαν το 18,0% του ΑΕΠ, με τον αντίστοιχο μέσο όρο της Ευρωζώνης να διαμορφώνεται στο 34,3%. Στην πιο πρόσφατη συγκυρία, το διεθνές εμπόριο βρέθηκε στη δίνη των βαρύτατων οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας, με το σοκ που έχει επέλθει να έχει ασφαλώς επηρεάσει και τις εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας.

3.2 Η συμμετοχή των εξαγωγών στο ΑΕΠ

Οι εξαγωγές αγαθών αποτελούν καίριο τομέα για την ανάπτυξη και τη νομισματική σταθερότητα μιας οικονομίας. Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι αντιξοότητες που δημιούργησε η μακρά οικονομική κρίση δεν εμπόδισαν τις εξαγωγές αγαθών να εμφανίσουν αξιοσημείωτη άνοδο στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας. Ωστόσο, η αξία των ελληνικών εξαγωγών αγαθών εξακολουθεί να είναι πολύ χαμηλή για τα δεδομένα μίας ανεπτυγμένης ευρωπαϊκής χώρας, με την υστέρηση αυτή να αποτελεί εν πολλοίς κατάλοιπο των εξαιρετικά αδύναμων επιδόσεων που παρουσίασαν οι εξαγωγές στα χρόνια πριν την οικονομική κρίση.

Ειδικότερα, όπως φαίνεται στο διάγραμμα 3.1 το μερίδιο που αντιπροσωπεύουν οι συνολικές εξαγωγές επί του ΑΕΠ στην Ελλάδα βρίσκονται αρκετά χαμηλότερα σε όλο το φάσμα τους σε σχέση με το αντίστοιχο της ΕΕ. Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, και με εξαίρεση τη διετία 2008-2009, όταν ο εξωτερικός τομέας της χώρας επλήγη σοβαρά από την κατάρρευση του διεθνούς εμπορίου λόγω της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, οι εξαγωγές αποτέλεσαν για την Ελλάδα τη μοναδική βασική συνιστώσα της ζήτησης με σταθερά ανοδική πορεία. Συγκεκριμένα κατά την περίοδο 2010-2016, όταν οι ελληνικές επιχειρήσεις αντιμετώπισαν τις πιο σοβαρές αντιξοότητες που συνδέονταν με την κρίση, οι εξαγωγές σημείωσαν μέσο ετήσιο πραγματικό ρυθμό αύξησης της τάξεως 5,3%. Η εξέλιξη αυτή συνέβαλλε, έστω και περιορισμένα, στη συγκράτηση της μείωσης του ΑΕΠ της Ελλάδας στα χρόνια της κρίσης. Μετά το πέρας της βαθιάς οικονομικής ύφεσης, και κατά τη διάρκεια της τριετούς περιόδου οικονομικής ανάκαμψης που έλαβε χώρα από το 2017-2019, οι εξαγωγές της Ελλάδας παρέμειναν σε ανοδική πορεία, συνεισφέροντας έτσι στην αύξηση που σημείωσε το ΑΕΠ κατά την περίοδο αυτή. Το 2020 λόγω του Covid-19 οι ελληνικές εξαγωγές μειώθηκαν αισθητά και ανήλθαν μόλις στο 31,99% δηλαδή μειωμένες κατά 20,24% σε σχέση με το 2019 αποτυπώνοντας έτσι τις δραματικές συνέπειες της πανδημίας που έπληξε το διεθνές εμπόριο. Τέλος το 2021 όπου σηματοδότησε και την έξοδο από την πανδημία και την επαναφορά στην κανονικότητα, οι εξαγωγές της Ελλάδας φαίνεται να επανήλθαν στα προηγούμενα επίπεδα σημειώνοντας αύξησης κατά 27,78% ανερχόμενες συνολικά στο 40,87% επί του ΑΕΠ της χώρας μας.

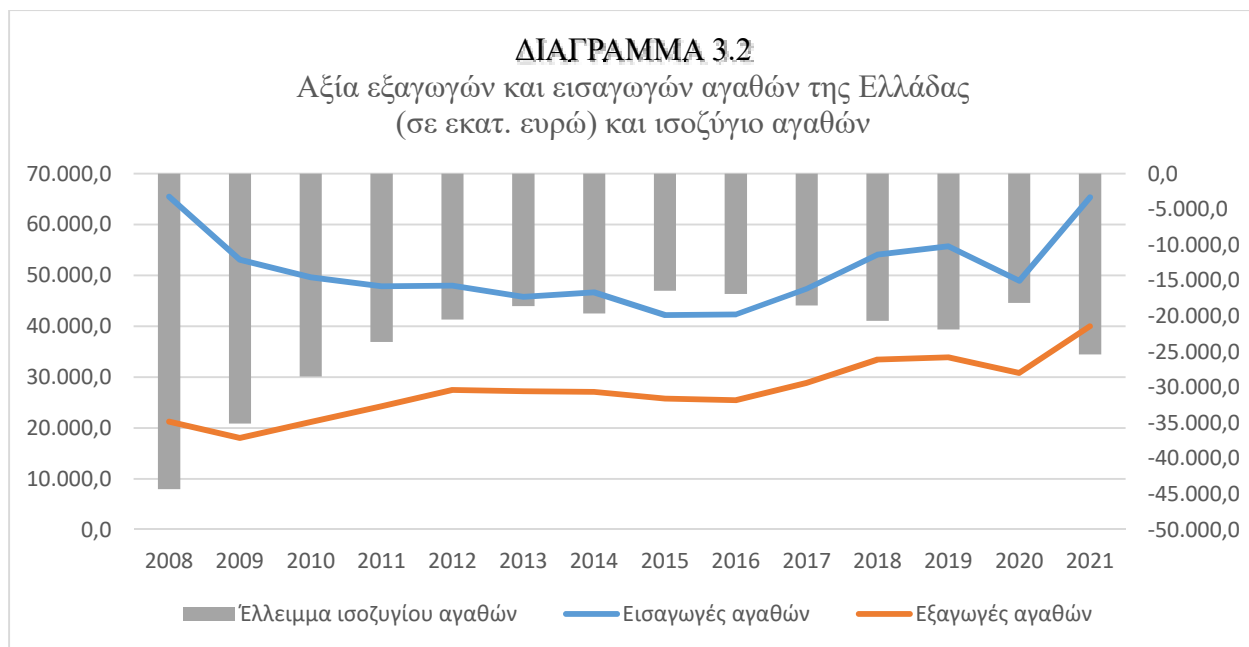

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat, Ιδία Επεξεργασία

3.3 Εισαγωγές και εξαγωγές στην Ελλάδα

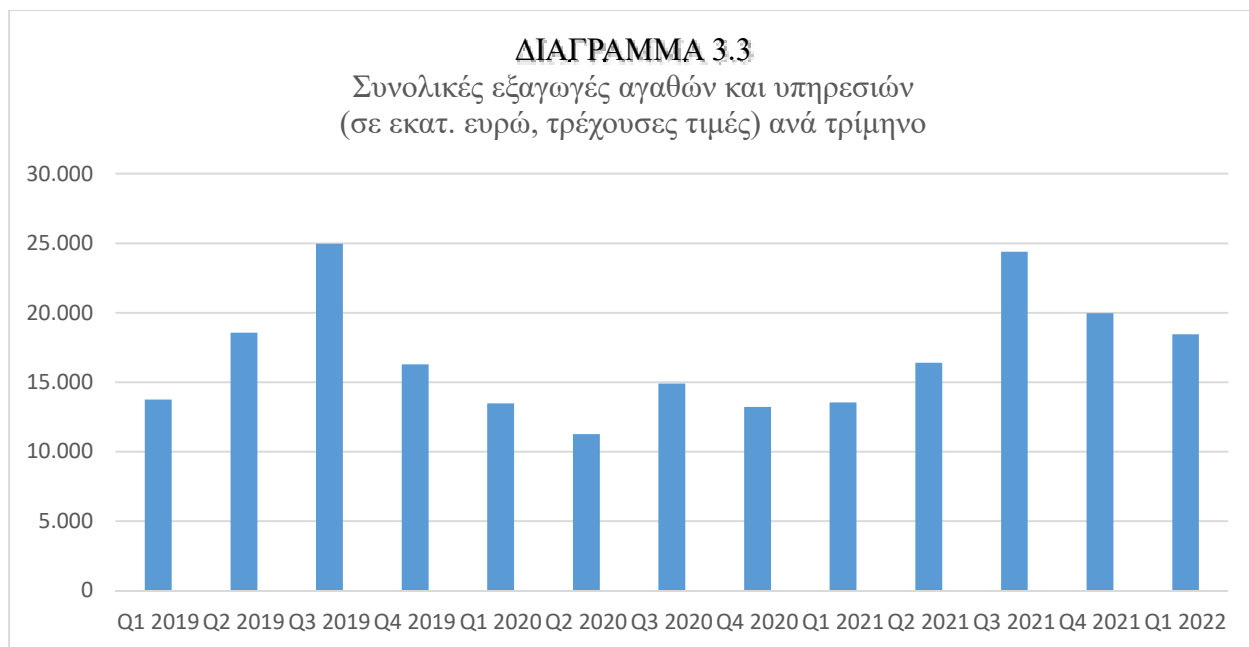
Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 3.2, το οποίο απεικονίζει την εξέλιξη των εισαγωγών, των εξαγωγών και του ισοζυγίου αγαθών της Ελλάδας από έτος 2008-2021, παρατηρείται ότι σε όλο το χρονικό διάστημα οι εξαγωγές αγαθών υστερούν σημαντικά έναντι των εισαγωγών αγαθών. Η διαφορά αυτή τείνει να μειώνεται από το 2008 έως και το 2016, δηλαδή από την αρχή της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης μέχρι και την περίοδο ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας. Συγκεκριμένα κατά την περίοδο αυτή παρατηρείται σταδιακή μικρή άνοδος των εξαγωγών ενώ αντίθετα οι εισαγωγές παρουσιάζουν συνεχόμενη μείωση. Η θετική εξέλιξη των εξαγωγών αγαθών της Ελλάδας στη δύσκολη περίοδο της οικονομικής κρίσης αντανάκλα την προσπάθεια των εγχώριων επιχειρήσεων να αντιμετωπίσουν τη μεγάλη κάμψη που σημειώθηκε κατά την περίοδο αυτή στην εγχώρια ζήτηση, βρίσκοντας διέξοδο για τα προϊόντα τους στις ξένες αγορές. Στη συνέχεια μέχρι και το 2019 οι εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών παρουσίαζαν αύξηση, ενώ αντίθετα το 2020 παρουσίασαν δραματική μείωση 12,2% και 9,1% αντίστοιχα ως αποτέλεσμα της πανδημίας που επηρέασε δυσμενώς το παγκόσμιο εμπόριο. Τέλος το 2021, μετά και την έξοδο από τον Covid-19, οι εισαγωγές αγαθών ανέκαμψαν με μεγαλύτερο ρυθμό έναντι των αντίστοιχων εξαγωγών. Ειδικότερα οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 33,6% ενώ οι εξαγωγές κατά 29,8%.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

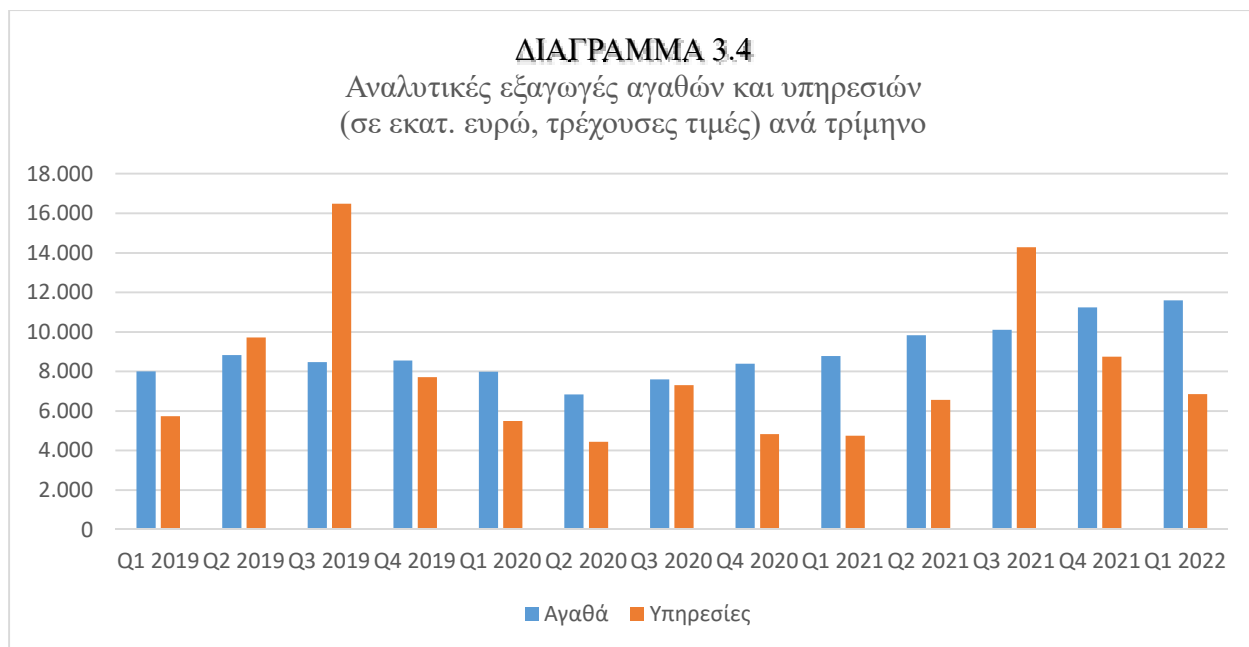
3.4 Οι ελληνικές εξαγωγές πριν και μετά την πανδημία

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζονται αναλυτικά οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών για την περίοδο 2019 έως και το πρώτο τρίμηνο του 2022, δηλαδή πριν από την πανδημία αλλά και μετά από αυτή. Σύμφωνα λοιπόν με το διάγραμμα 3.3 παρατηρείται μια ανοδική πορεία στις συνολικές εξαγωγές μέχρι και το τρίτο τρίμηνο του 2019. Ωστόσο από το τελευταίο τρίμηνο του ίδιου έτους και μετά η εικόνα αλλάζει. Συγκεκριμένα η εμφάνιση της πανδημίας κάνει αισθητή την παρουσία της και στο ελληνικό εξαγωγικό τομέα καθώς εκείνες μειώνονται. Αυτή η μείωση θα συνεχιστεί μέχρι και τα μέσα του ερχόμενου έτους, δηλαδή το 2020, ενώ στη συνέχεια φαίνεται να ανακάμπτουν οι εξαγωγές με ρυθμός αύξησης 32,29% το τρίτο τρίμηνο του 2020 έναντι του δεύτερου τριμήνου. Στη συνέχεια παρατηρείται σταδιακή αύξηση των εξαγωγών καθώς ο κόσμος επανέρχονταν στην κανονικότητα μετά και την μερική έξοδο από την πανδημία με αποκορύφωμα το τρίτο τρίμηνο του 2021. Ειδικότερα οι εξαγωγές άγγιξαν τα ανώτερα προ πανδημίας επίπεδα και πιο συγκεκριμένα εκείνα του αντίστοιχου τριμήνου του 2019. Τέλος τα δύο τελευταία εξάμηνα του πεδίου αναφοράς μας φαίνονται ότι οι εξαγωγές αν και παραμένουν σε σχετικά υψηλά επίπεδα φαίνονται να παρουσιάζουν μια μικρή κάμψη λόγω της ενεργειακής κρίσης που πλήττει ακόμα και σήμερα το διεθνές εμπόριο και κατ' επέκταση και τις ελληνικές εξαγωγές.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

Στο διάγραμμα 3.4 απεικονίζονται αναλυτικά οι εξαγωγές των αγαθών σε σύγκριση με τις αντίστοιχες εξαγωγές των υπηρεσιών ανά τρίμηνο. Κι εδώ όπως και στο παραπάνω σχήμα παρατηρούμε ότι αμφότερες οι εξαγωγές αυξάνονται μέσα στο 2019 με αποκορύφωμα το τρίτο τρίμηνο όπου και οι υπηρεσίες που παρείχε η χώρας μας προς το εξωτερικό ήταν κατά πολύ μεγαλύτερες έναντι των αγαθών που εξήγαγε καθώς υπερτερούσαν κατά 94,74%. Στη συνέχεια η έλευση της πανδημίας φαίνεται να επηρέασε αισθητά τις εξαγωγές των υπηρεσιών της Ελλάδος κατά πολύ περισσότερο έναντι των αγαθών. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγίμες υπηρεσίες μειώθηκαν κατά 53,19% το τελευταίο εξάμηνο του 2019 και έκτοτε παρέμειναν σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα μέχρι και το δεύτερο τρίμηνο του 2021. Αντίθετα το τρίτο τρίμηνο του 2021 εκτινάχτηκαν καθώς υπερδιπλασιάστηκαν και ανήλθαν στο 117,72% έναντι του προηγούμενου τριμήνου. Ανάλογη συμπεριφορά παρουσίασαν και οι εξαγωγές αγαθών της χώρας μας. Ειδικότερα αν και αυτές μειώθηκαν αντίστοιχα, ωστόσο η μείωση τους δεν ήταν τόσο έντονη. Το πρώτο εξάμηνο του 2020 οι εξαγωγές των αγαθών σημείωσαν μια μείωση της τάξης του 12,06% έναντι του αντίστοιχου εξαμήνου του έτους 2019. Ύστερα, από το τρίτο τρίμηνο του 2020 και μετά οι εξαγωγές αγαθών παρουσιάζουν σταθερή μικρή αύξηση κατά μέσο όρο 7,92%. Τέλος παρατηρείτε ότι οι εξαγωγές των αγαθών επανήλθαν στα προ πανδημίας επίπεδα παρουσιάζοντας μια σταθερότητα, αντίθετα οι εξαγωγές των υπηρεσιών, όπως τουρισμός, χρηματοοικονομικές υπηρεσίες κλπ., φαίνεται να μην παρουσιάζουν την ίδια σταθερότητα αν και παραμένουν σε σχετικά υψηλά επίπεδα.

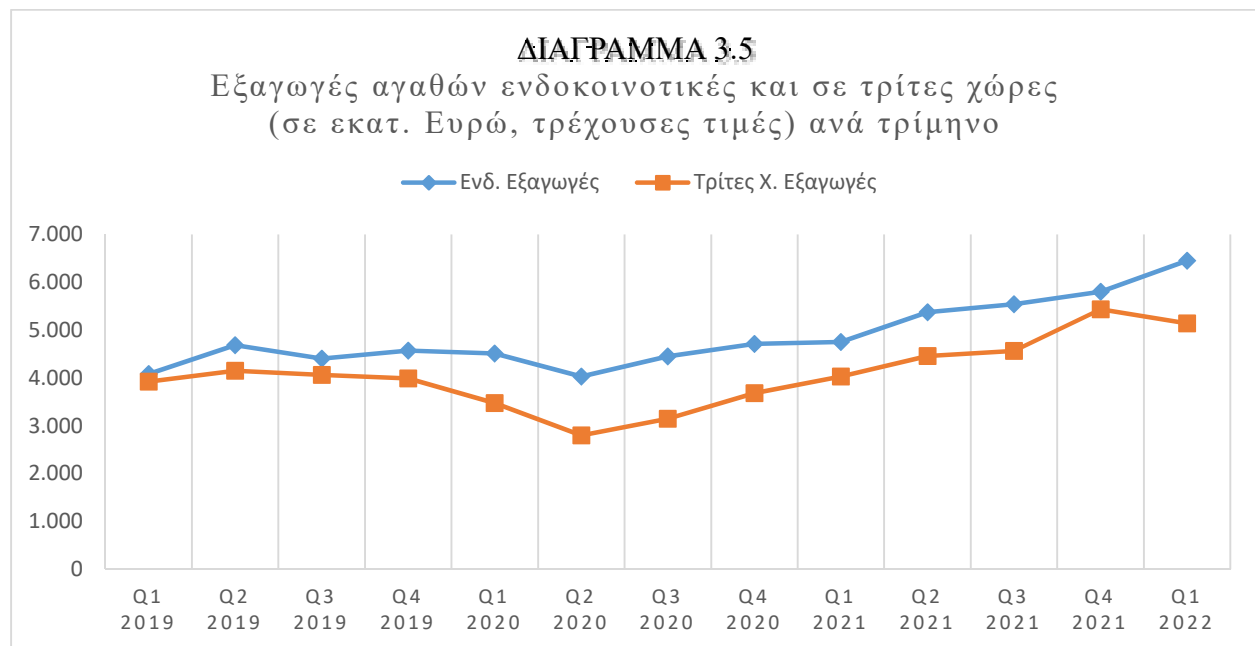
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

Στο ακόλουθο διάγραμμα παρουσιάζονται συγκριτικά οι εξαγωγές αγαθών τόσο οι ενδοκοινοτικές όσο και προς τις τρίτες χώρες. Είναι εμφανές ότι η γραμμή που παριστάνει τις ενδοκοινοτικές εξαγωγές βρίσκεται σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο πιο πάνω από την αντίστοιχη γραμμή των εξαγωγών σε τρίτες χώρες. Συνεπώς οι εξαγωγές της Ελλάδος προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι περισσότερες συγκριτικά με τις εξαγωγές προς τις τρίτες χώρες. Αξίζει να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο ότι βάσει της συμφωνίας αποχώρησης που επικυρώθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 29 Ιανουαρίου 2020, το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελεί μεν μέρος της τελωνειακής και φορολογικής επικράτειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης έως τις 31 Δεκεμβρίου 2020, ωστόσο οι εμπορικές ροές μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ε.Ε. θεωρούνται συναλλαγές με Τρίτη Χώρα.

Σύμφωνα με το διάγραμμα 3.5 οι ενδοκοινοτικές εξαγωγές το 2019 αν και παρουσίασαν μικρές αυξομειώσεις τελικά ο μέσος ρυθμός αύξησης τους ανήλθε στο 4,18%. Αντίθετα το 2020 οι ενδοκοινοτικές εξαγωγές μεγαλύτερες διακυμάνσεις. Συγκεκριμένα το δεύτερο εξάμηνο του 2020 αυτές ελαττώθηκαν κατά 10,64% έναντι του πρώτου εξάμηνου του ίδιου έτους κάτι που καταδεικνύει ότι η πανδημία επηρέασε και τις ενδοκοινοτικές εξαγωγές. Στη συνέχεια και μέχρι το τέλος της εξεταζόμενης περιόδου οι συγκεκριμένες εξαγωγές παρουσιάζουν μια συνεχόμενη άνοδο με μέσο ρυθμό ανάπτυξης 7,04%. Ειδικότερα η μεγαλύτερα ποσοστιαία αύξηση έναντι του

προηγούμενου εξαμήνου παρατηρήθηκε το δεύτερο εξάμηνο του 2021 η οποία ανήλθε στο 13,13% Τέλος αξίζει να αναφέρουμε ότι οι ενδοκοινοτικές εξαγωγές έχουν ανακάμψει και πλέον ξεπεράσει κατά πολύ τα προ πανδημίας επίπεδα. Πιο συγκεκριμένα αυτές υπερδιπλασιάστηκαν καθώς η διαφορά μεταξύ πρώτου και τελευταίου εξαμήνου, στην περίοδο αναφοράς, ανέρχεται στο +58,11%.

Από την άλλη πλευρά οι εξαγωγές της Ελλάδος προς τις τρίτες χώρες παρουσιάζει με αυξομειώσεις αλλά μεγαλύτερης διάρκειας. Συγκεκριμένα το 2019 αυτές παρουσίασαν ετήσιο μέσο όρο αύξησης μόλις 0,59%. Στη συνέχεια το πρώτο εξάμηνο του 2020 φαίνεται να επηρεάστηκε πάρα πολύ από την εξάπλωση της πανδημίας. Ειδικότερα οι εξαγωγές προς τρίτες χώρες το πρώτο εξάμηνο του 2020 μειώθηκαν κατά 22,32% έναντι των αντίστοιχων εξαγωγών του προηγούμενου έτους. Αντίθετα το δεύτερο εξάμηνο του 2020 παρατηρείται μια μερική ανάκαμψη των εξαγωγών καθώς αυτές αυξήθηκαν κατά 12,29% και 17,18% το τρίτο και τέταρτο εξάμηνο. Επιπρόσθετα το 2021 οι εξαγωγές προς τις τρίτες χώρες συνέχισαν την ανοδική τους πορεία καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Αναλυτικότερα ο ετήσιος μέσος όρος αύξησης αυτών των εξαγωγών ανήλθε στο 10,35%. Τέλος, το πρώτο τρίμηνο του 2022 οι εξαγωγές προς τρίτες χώρες αν και μειώθηκαν ελαφρώς έναντι περασμένου τριμήνου, συγκριτικά με το αντίστοιχο πρώτο τρίμηνο του 2021 σημείωσαν αύξηση κατά 27,46%.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

3.5 Η εξέλιξη των εξαγωγικών αγαθών της Ελλάδος ανά κλάδο

Στον πίνακα 3.1 παρατίθεται η εξέλιξη των εξαγωγών αγαθών της Ελλάδος στους κυριότερους κλάδους (Τυποποιημένη Ταξινόμηση του Διεθνούς Εμπορίου-SITC) όπως θεσπίστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη, με την υψηλότερη αξία εξαγωγών το έτος 2019, δηλαδή πριν την εκδήλωση της πανδημίας. Όπως παρατηρείται τα ορυκτά καύσιμα, λιπαντικά κλπ. (SITC 3) αποτελούν το κυριότερο αγαθό που εξαγάγει η χώρας μας καθώς κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο το 2019 και το 2020 με ποσοστά συμμετοχής στις συνολικές εξαγωγές 31,5% και 21,86% αντίστοιχα. Επισημαίνεται ότι τα στοιχεία του πίνακα 3.1 εκφράζονται σε τρέχουσες τιμές και συνεπώς αντανακλούν τις εξελίξεις όχι μόνον στον όγκο αλλά και στις τιμές μονάδας των εξαγόμενων προϊόντων. Ειδικότερα, καθώς η πανδημία επηρέασε σημαντικά τις τιμές ορισμένων εμπορευμάτων, και ιδιαίτερα των πετρελαιοειδών, τα οποία αποτελούν τον μεγαλύτερο εξαγωγικό κλάδο αγαθών της Ελλάδας, τα στοιχεία σε τρέχουσες τιμές δίνουν μία διαφορετική εικόνα ως προς τη συνολική μεταβολή των εξαγωγών της Ελλάδας το έτος 2020, σε σύγκριση με τα στοιχεία σε σταθερές τιμές. Συγκεκριμένα, η μεγάλη πτώση της τιμής του πετρελαίου–υποχώρηση της μέσης τιμής του αργού πετρελαίου τύπου Brent κατά 34,7%, στα 41,96 δολ. το βαρέλι το 2020 έναντι 64,30 δολ. το βαρέλι το 2019 είχε έντονη επίπτωση στην τιμή μονάδας των πετρελαιοειδών, προκαλώντας κατά ένα μεγάλο μέρος την παρατηρούμενη καθίζηση των εξαγωγών της Ελλάδας στον κλάδο κατά 36,9% ή 3,89 δις ευρώ σε τρέχουσες τιμές το 2020. Οι ιδιαίτερα δυσμενείς αυτές εξελίξεις στον κλάδο τον πετρελαιοειδών συμπαρέσυραν τις συνολικές εξαγωγές αγαθών της Ελλάδος, σε τρέχουσες τιμές, σε πτώση της τάξεως του 9,05%. Επιπρόσθετα, υπήρξε αισθητή μείωση στις εξαγωγές και σε άλλα αγαθά. Τα διάφορα βιομηχανικά είδη (SITC 8) μειώθηκαν κατά 14,73% καθώς και οι πρώτες ύλες μη βρώσιμες εκτός από καύσιμα (SITC 2) αντίστοιχα κατά 14,48%.

Σε αντίθεση με τις αρνητικές εξελίξεις στην κατηγορία των πετρελαιοειδών, αρκετές άλλες εκτός των πετρελαιοειδών εξαγωγές της Ελλάδας παρουσίασαν το έτος 2020 αύξηση σε τρέχουσες τιμές. Μεταξύ των 10 κυριότερων κλάδων που περιλαμβάνονται στον Πίνακα 3.1, οι 5 κινήθηκαν ανοδικά ως προς την αξία των εξαγωγών τους το 2020. Η σημαντικότερη αύξηση σημειώθηκε στον κλάδο χημικά προϊόντα (SITC 5) όπου περιλαμβάνονται και τα φαρμακευτικά προϊόντα. Πιο συγκεκριμένα οι εξαγωγές αυτών των αγαθών αυξήθηκαν κατά 22,93% το 2020 έναντι του 2019. Το γεγονός που καθιστά τις εξαγωγές χημικών προϊόντων την σημαντικότερη αύξηση είναι ότι αποτελούν το 12,13% για το 2019 και το 16,40% για το 2020 του συνολικού μεριδίου των

εξαγωγών. Επιπλέον ανοδική πορεία παρατηρείται και στον κλάδο των τροφίμων και ζώντων ζώων (SITC 0). Ειδικότερα η αύξηση αυτή ανήλθε στο 10,37% γεγονός που το καθιστά εξίσου σημαντικό καθώς ο συγκεκριμένος κλάδος αποτελεί το 14,23% για το 2019 και 17,27% για το 2020 του συνολικού μεριδίου των εξαγωγών. Τέλος πολύ μεγάλη αύξηση σημειώθηκε στον κλάδο έλαια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης (SITC 4). Συγκεκριμένα οι εξαγωγές του 2020 ήταν κατά 36,02% μεγαλύτερες από τις αντίστοιχες του 2019. Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι ο συγκεκριμένος κλάδος δεν καταλαμβάνει μεγάλο μερίδιο από τις συνολικές εξαγωγές καθώς αυτά τα ποσοστά ανήλθαν σε 1,25% και 1,86% για τα έτη 2019 και 2020 αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1

Εξέλιξη των εξαγωγών της Ελλάδος στους κυριότερους κλάδους με την υψηλότερη αξία εξαγωγών τα έτη 2019 και 2020 (τρέχουσες τιμές)

SITC 1	Σύνολο Εξαγωγών	Αξία εξαγωγών (εκατ. €)				Μερίδιο στις εξαγωγές (%)		
		2019	2020	Μεταβολή	Μεταβολή (%)	2019	2020	Μεταβολή
3	Ορυκτά καύσιμα, λιπαντικά κλπ.	10.668	6.732	-3.936	-36,9	31,50	21,86	-30,60
6	Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κυρίως κατά πρώτη ύλη	5.035	4.885	-150	-2,98	14,87	15,86	6,66
0	Τρόφιμα και ζώντα ζώα	4.820	5.320	500	10,37	14,23	17,27	21,36
5	Χημικά προϊόντα	4.108	5.050	942	22,93	12,13	16,40	35,20
7	Μηχανήματα και υλικό μεταφορών	3.178	3.266	88	2,77	9,38	10,60	13,01
8	Διάφορα βιομηχανικά είδη	2.872	2.449	-423	-14,73	8,48	7,95	-6,25
2	Πρώτες ύλες μη βρώσιμες εκτός από καύσιμα	1.478	1.264	-214	-14,48	4,36	4,10	-5,96
1	Ποτά και καπνός	750	797	47	6,27	2,21	2,59	17,19
9	Είδη και συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	536	464	-72	-13,43	1,58	1,51	-4,43
4	Έλαια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	422	574	152	36,02	1,25	1,86	48,80

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

Στον παρακάτω πίνακα 3.2 εμφανίζεται η πορεία των εξαγωγών αγαθών της Ελλάδος στους κυριότερους κλάδους (Τυποποιημένη Ταξινόμηση του Διεθνούς Εμπορίου-SITC) όπως θεσπίστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη, με την υψηλότερη αξία εξαγωγών το έτος 2020, δηλαδή κατά την διάρκεια της πανδημίας. Όπως και παραπάνω έτσι και εδώ παρατηρούμε ότι τα ορυκτά

καύσιμα, λιπαντικά κλπ. (SITC 3) αποτελούν το κυριότερο εξαγωγικό αγαθό της Ελλάδος καθώς έχει το μεγαλύτερο μερίδιο τα έτη 2020 και 2021 με ποσοστά συμμετοχής στις συνολικές εξαγωγές 21,86% και 28,19% αντίστοιχα. Αντίστοιχα και σε αυτό τον πίνακα τα δεδομένα εκφράζονται σε τρέχουσες τιμές και συνεπώς αντανακλούν τις εξελίξεις όχι μόνον στον όγκο αλλά και στις τιμές μονάδας των εξαγόμενων προϊόντων. Ειδικότερα, καθώς το 2021 το διεθνές εμπόριο είχε ανακάμψει σε μεγάλο βαθμό από την πανδημία, αυτό επηρέασε αντίστοιχα τις τιμές ορισμένων εμπορευμάτων, και κυρίως των πετρελαιοειδών, τα οποία αποτελούν τον μεγαλύτερο εξαγωγικό κλάδο αγαθών της Ελλάδας, ενώ τα στοιχεία σε τρέχουσες τιμές δίνουν μία διαφορετική εικόνα ως προς τη συνολική μεταβολή των εξαγωγών της Ελλάδας το έτος 2021, σε σύγκριση με τα στοιχεία σε σταθερές τιμές. Συγκεκριμένα, ο όγκος των συνολικών εξαγωγών των πετρελαιοειδών αυξήθηκαν μόλις κατά 4,63%. Ταυτόχρονα η τεράστια άνοδος της μέσης τιμής του αργού πετρελαίου τύπου Brent κατά 68,45%, στα 70,68 δολ. το βαρέλι το 2021 έναντι 41,96 δολ. το βαρέλι το 2020, προκάλεσε μια τεράστια αύξηση Ελλάδας στον κλάδο κατά 67,34% ή 4,53 δις ευρώ σε τρέχουσες τιμές το 2021. Οι ευνοϊκές αυτές εξελίξεις στον κλάδο των πετρελαιοειδών συμπαρέσυραν τις συνολικές εξαγωγές αγαθών της Ελλάδος, σε τρέχουσες τιμές, σε άνοδο της τάξεως του 29,72%. Επιπλέον, τεράστια αύξηση εμφανίζει και ο κλάδος των βιομηχανικών ειδών ταξινομημένα κυρίως κατά πρώτη ύλη (SITC 6) ο οποίος σημείωσε άνοδο κατά 27,47%. Επιπρόσθετα σημαντικοί κλάδοι των ελληνικών εξαγωγών που παρουσίασαν αξιοσημείωτη αύξηση είναι αυτοί των τροφίμων και ζώων ζώων (SITC 0) και των χημικών προϊόντων (SITC 5). Ειδικότερα τα τρόφιμα και ζώοντα ζώα αυξήθηκαν κατά 10,81% ενώ τα χημικά προϊόντα κατά 12%. Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι την δεύτερη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση την σημείωσε ο κλάδος πρώτες ύλες μη βρώσιμες εκτός από καύσιμα (SITC 2). Πιο συγκεκριμένα, οι εξαγωγές αυτού του κλάδου το 2021 ήταν κατά 48,97% μεγαλύτερες έναντι των αντίστοιχων του περασμένου έτους. Ωστόσο το μερίδιο των συνολικών εξαγωγών που αντιπροσωπεύει ο συγκεκριμένος κλάδος ήταν μόλις 4,10% για το 2020 και 4,71% για το 2021. Συμπερασματικά είναι σαφές ότι η ανάκαμψη του διεθνούς εμπορίου ως αποτέλεσμα της εξόδου από την πανδημία συμπαρέσυρε και τις ελληνικές εξαγωγές οι οποίες παρουσίασαν αντίστοιχη άνοδο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι και οι δέκα κύριοι κλάδοι των εξαγωγών της Ελλάδος σημείωσαν αύξηση μέσα στο 2021 συγκριτικά με το 2020.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2:

Εξέλιξη των εξαγωγών της Ελλάδος στους κυριότερους κλάδους με την υψηλότερη αξία εξαγωγών τα έτη 2020 και 2021 (τρέχουσες τιμές)

SITC 1		Αξία εξαγωγών (εκατ. €)				Μερίδιο στις εξαγωγές (%)		
		2020	2021	Μεταβολή	Μεταβολή (%)	2020	2021	Μεταβολή
	Σύνολο Εξαγωγών	30.801	39.954	9.153	29,72	100	100	-
3	Ορυκτά καύσιμα, λιπαντικά κλπ.	6.732	11.265	4.533	67,34	21,86	28,19	28,96
0	Τρόφιμα και ζώντα ζώα	5.320	5.895	575	10,81	17,27	14,75	-14,59
5	Χημικά προϊόντα	5.050	5.656	606	12	16,40	14,16	-13,66
6	Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κυρίως κατά πρώτη ύλη	4.885	6.227	1.342	27,47	15,86	15,59	-1,70
7	Μηχανήματα και υλικό μεταφορών	3.266	3.870	604	18,49	10,60	9,69	-8,58
8	Διάφορα βιομηχανικά είδη	2.449	2.948	499	20,38	7,95	7,38	-7,17
2	Πρώτες ύλες μη βρώσιμες εκτός από καύσιμα	1.264	1.883	619	48,97	4,10	4,71	14,88
1	Ποτά και καπνός	797	925	128	16,06	2,59	2,32	-10,42
4	Έλαια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	574	745	171	29,79	1,86	1,86	0
9	Είδη και συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	464	540	76	16,38	1,51	1,35	-10,60

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

Στον παρακάτω πίνακα 3.3 παρουσιάζεται η πορεία των εξαγωγών αγαθών της Ελλάδος σε δεκαπέντε (15) διψήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας (CN2) με την υψηλότερη αξία εξαγωγών συγκριτικά για τα έτη 2019 και 2020. Στην τελευταία σειρά εμφανίζεται το άθροισμα αυτών των κλάδων και πόσο συνέφεραν συνολικά στο εξαγωγικό εμπόριο. Συγκεκριμένα αυτοί οι 15 ισχυρότεροι κλάδοι συνεισέφεραν αθροιστικά κατά τα έτη 2019 και 2020 το 73,32% και 70,56% των συνολικών εξαγωγών αγαθών της χώρας μας αντίστοιχα. Η μεγάλη πλειονότητα αυτών των κλάδων είχε εμφανίσει σημαντική εξαγωγική δυναμική στη δεκαετία που προηγήθηκε, κάτι που πιθανόν να συνέβαλε καθοριστικά στην ανθεκτικότητα που επέδειξαν οι εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας κατά την περίοδο της πανδημίας.

Από τα στοιχεία του πίνακα 3.3 επιβεβαιώνεται η μεγάλη κάμψη των εξαγωγών στους κωδικούς των πετρελαιοειδών προϊόντων, αλλά και η θετική εξέλιξη των εξαγωγών σε όλα τα κύρια εξαγωγίμα προϊόντα του αγροδιατροφικού τομέα της Ελλάδας, και συγκεκριμένα στα νωπά ψάρια, τα παρασκευάσματα διατροφής από λαχανικά, φρούτα, κ.ά., τα τυριά, το ελαιόλαδο, το γιαούρτι, και τα νωπά φρούτα. Ειδικότερα ο κλάδος βρώσιμα φρούτα, καρποί, κ.ά. (CN2-08) παρουσίασε

την μεγαλύτερη αύξηση στον ευρύτερο κλάδο των τροφίμων σημειώνοντας άνοδο 16,75% το 2020 σε σχέση με το 2019. Αντίστοιχα και ο κλάδος γαλακτοκομικά προϊόντα, αυγά, μέλι, κ.ά. (CN2-04) παρουσίασε αξιοσημείωτη αύξηση της τάξης του 15,22% για το 2020. Επιπλέον στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνεται η τεράστια αύξηση των εξαγωγών στην κατηγορία των φαρμακευτικών προϊόντων. Πράγματι ο συγκεκριμένος κλάδος (CN2-30) εκτινάχτηκε το 2020 σημειώνοντας άνοδο κατά 48,51% συγκριτικά με το 2019. Επιπλέον αξίζει να σημειωθεί ότι μεταβλήθηκε αντίστοιχα και το συνολικό μερίδιο των εξαγωγών την Ελλάδα από το 5,73% στο 9,35% για τα έτη 2019 και 2020 αντίστοιχα. Τέλος υπήρξε άνοδος των εξαγωγών και σε κωδικούς που αφορούν προϊόντα από χαλκό, σίδηρο ή χάλυβα, τα παιχνίδια, τις τηλεφωνικές συσκευές και τις πλάκες, ταινίες κ.ά. από πλαστικές ύλες. Αναλυτικότερα ο κλάδος προϊόντα από χυτοσίδηρο, σίδηρο ή χάλυβα (CN2-73) αυξήθηκε κατά 12,57% μέσα στο 2020 αυξάνοντας έτσι το σχετικά μικρό συνολικό τους μερίδιο του στις συνολικές ελληνικές εξαγωγές από το μόλις 1,62% στο 2,01%, Επίσης ο κλάδος ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές, συσκευές εγγραφής ή αναπαραγωγής ήχου και εικόνας κ.ά. (CN2-85) αυξήθηκε μόλις κατά 5,24% το 2020 διατηρώντας έτσι το μερικώς χαμηλό επίπεδο στις συνολικές ελληνικές εξαγωγές μόλις 3,44% και 3,98% τα έτη 2019 και 2020 αντίστοιχα.

Από την άλλη πλευρά, οι μεγαλύτερες μειώσεις στις εξαγωγές καταγράφονται, εκτός των πετρελαιοειδών, στο βαμβάκι, τα ενδύματα, στα οικοδομικά υλικά και τα είδη αλουμινίου. Πιο συγκεκριμένα ο κλάδος βαμβάκι (CN2-52) παρουσίασε μεγάλη μείωση της τάξης 25,22% το 2020 έναντι του 2019. Επιπρόσθετα κάμψη σημείωσε και ο κλάδος ενδύματα και συμπληρώματα του ενδύματος, πλεκτά (CN2-61) ο οποίος υστέρησε κατά 27,82% το 2020. Παράλληλα ο κλάδος αλάτι, θείο, γαίες, πέτρες, γύψος, ασβέστης τσιμέντα (CN2-25) μειώθηκε κατά 23,29%. Επιπλέον και στα αλουμίνια και σχετικά προϊόντα (CN2-76) ελαττώθηκαν οι εξαγωγές τους κατά 5,32% για το 2020. Αξίζει να αναφερθεί ότι η πτώση των παραπάνω κλάδων των εξαγωγών αντανάκλα τη μείωση της εξωτερικής ζήτησης λόγω των συνθηκών που προκάλεσε η πανδημία. Τέλος ο κλάδος μηχανές, συσκευές, λέβητες κ.ά. (CN2-84) περιορίστηκε κατά 2,88% το 2020 σε σχέση με το 2019. Δεν θα πρέπει να παραληφθεί ότι στον συγκεκριμένο κλάδο περιλαμβάνονται και οι Η/Υ. Επομένως αυτή η μεταβολή δικαιολογείται καθώς στην περίπτωση των Η/Υ, η κάμψη των εξαγωγών πιθανότατα να συνδέεται με την αυξημένη εσωτερική ζήτηση και τη συνεπαγόμενη μεγαλύτερη εγχώρια απορρόφηση της παραγωγής, λόγω των αναγκών που προέκυψαν από την τηλεργασία και τηλεκπαίδευση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3

Εξέλιξη των εξαγωγών της Ελλάδος σε 15 διψήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας (CN2) με την υψηλότερη αξία εξαγωγών τα έτη 2019 και 2020 (τρέχουσες τιμές)

		Αξία εξαγωγών (εκατ. €)			Μερίδιο στις εξαγωγές (%)	
		2019	2020	Μεταβολή (%)	2019	2020
CN2	Σύνολο Εξαγωγών	33.867	30.801	-9,05	100	100
27	Ορυκτά καύσιμα, ορυκτά λάδια, προϊόντα	10.668	6.732	-36,90	31,50	21,86
30	Φαρμακευτικά προϊόντα	1.940	2.881	48,51	5,73	9,35
84	Μηχανές, συσκευές, λέβητες κ.ά.	1.770	1.719	-2,88	5,23	5,58
76	Αλουμίνια και προϊόντα	1.709	1.618	-5,32	5,05	5,25
39	Πλαστικές ύλες και προϊόντα	1.200	1.171	-2,42	3,54	3,80
85	Ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές, συσκευές εγγραφής ή αναπαραγωγής ήχου και εικόνας κ.ά.	1.164	1.225	5,24	3,44	3,98
20	Παρασκευάσματα διατροφής από λαχανικά, φρούτα, ξηρούς καρπούς κ.ά.	1.086	1.170	7,73	3,21	3,80
08	Βρώσιμα φρούτα, καρποί, κ.ά.	979	1.143	16,75	2,89	3,71
04	Γαλακτοκομικά προϊόντα, αυγά, μέλι, κ.ά.	703	810	15,22	2,08	2,63
03	Ψάρια, όστρακα, μαλάκια, κ.ά.	682	726	6,45	2,01	2,36
74	Χαλκός και προϊόντα από χαλκό	646	627	-2,94	1,91	2,04
61	Ενδύματα και συμπληρώματα του ενδύματος, πλεκτά	593	428	-27,82	1,75	1,39
25	Αλάτι, θείο, γαίες, πέτρες, γύψος, ασβέστης τσιμέντα	571	438	-23,29	1,69	1,42
52	Βαμβάκι	571	427	-25,22	1,69	1,39
73	Προϊόντα από χυτοσίδηρο, σίδηρο ή χάλυβα	549	618	12,57	1,62	2,01
	Σύνολο 15	24.831	21.733	-12,48	73,32	70,56

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

Στον πίνακα 3.4 εμφανίζεται η πορεία των ελληνικών εξαγωγικών αγαθών σε δεκαπέντε (15) διψήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας (CN2) με την υψηλότερη αξία για τα έτη 2020 και 2021. Στο τέλος του πίνακα παρουσιάζεται το άθροισμα αυτών των κλάδων και πόσο συνέφεραν συνολικά στις εξαγωγές. Πιο συγκεκριμένα οι 15 αυτοί κλάδοι συνεισέφεραν συνολικά για τα έτη 2020 και 2021 το 71,62% και 73,12% των εξαγωγών αγαθών της χώρας μας αντίστοιχα. Σε γενικές γραμμές παρατηρείται ότι σχεδόν και οι 15 υψηλότεροι

κλάδοι το 2021 παρουσίασαν αύξηση έναντι της περασμένης χρονιάς. Επίσης αξίζει να αναφερθεί ότι νέοι κλάδοι εισήλθαν σε αυτή την λίστα αφήνοντας πίσω έτσι κάποιους άλλους.

Από τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα είναι ευνόητο ότι οι εξαγωγική δυναμική της χώρας μας επανήλθε σε μεγάλο βαθμό το 2021 ύστερα από την κάμψη του 2020 λόγω της πανδημίας. Πέρα από την αλματώδη αύξηση που σημείωσαν τα πετρελαιοειδή αρκετοί ήταν οι κλάδοι που παρουσίασαν αξιοσημείωτη άνοδο. Ειδικότερα ο κλάδος ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές, συσκευές εγγραφής ή αναπαραγωγής ήχου και εικόνας κ.ά. (CN2-85) αυξήθηκε κατά 47,59% μεγαλώνοντας έτσι το μερίδιο αγοράς επί των ελληνικών εξαγωγών από το 3,98% στο 4,53% τα έτη 2020 και 2021 αντίστοιχα. Επιπλέον οι πλαστικές ύλες και προϊόντα (CN2-39) σημείωσαν άνοδο κατά 35,87% αγγίζοντας την έκτη θέση στην κατάταξη για το 2020 έναντι της πέμπτης που βρισκόταν για το 2019, δίνοντας την θέση της στον παραπάνω κλάδο (CN2-85). Ο κλάδος των φαρμακευτικών προϊόντων αν και αυξήθηκε μόλις κατά 0,21% παρέμεινε σταθερά στην δεύτερη θέση της λίστας με τους υψηλότερους κλάδους. Τέλος τα κύρια εξαγωγίμα προϊόντα του αγροδιατροφικού τομέα της Ελλάδος, και συγκεκριμένα τα γαλακτοκομικά προϊόντα, τα νωπά ψάρια, τα παρασκευάσματα διατροφής από λαχανικά, φρούτα, κ.ά., τα λίπη και έλαια παρουσίασαν σχετικά μικρή άνοδο στο εξαγωγικό κομμάτι με εξαίρεση τα βρώσιμα φρούτα και καρποί που μειώθηκαν ελάχιστα, μόλις 0,96%.

Στις ελληνικές εξαγωγές για το 2021 σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε ο τομέας των μετάλλων. Ειδικότερα οι τέσσερις από τους 15 κορυφαίους κλάδους αφορούν μέταλλα και παράγωγά τους. Πιο συγκεκριμένα ο κλάδος αλουμίνια και προϊόντα (CN2-85) αυξήθηκε κατά 32,76% παραμένοντας σταθερά στην τέταρτη θέση της κατάταξης. Επιπλέον ο κλάδος χαλκός και προϊόντα από χαλκό (CN2-74) και ο νεοεισερχόμενος στη λίστα κλάδος χυτοσίδηρος, σίδηρος και χάλυβας (CN2-72) παρουσίασαν άνοδο κατά 50,08% και 69,46% αντίστοιχα το 2021. Επιπρόσθετα αξίζει να αναφέρουμε ότι ο κλάδος προϊόντα από χυτοσίδηρο, σίδηρο ή χάλυβα (CN2-73) ανήλθε από την τελευταία θέση που βρισκόταν στην λίστα το 2019 στην δωδέκατη θέση που ωστόσο το 2021 μειώθηκε κατά 16,67%. Τέλος οι κλάδοι των ενδυμάτων, του βαμβακιού και των πρώτων υλών όπως γαίες, πέτρες, γύψος, ασβέστης και τσιμέντα εκτοπίστηκαν από την λίστα δίνοντας την θέση τους σε άλλους κλάδους όπως τα έλαια, καπνά και σίδηρο-χάλυβας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4

Εξέλιξη των εξαγωγών της Ελλάδος σε 15 διψήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας (CN2) με την υψηλότερη αξία εξαγωγών τα έτη 2020 και 2021 (τρέχουσες τιμές)

		Αξία εξαγωγών (εκατ. €)			Μερίδιο στις εξαγωγές (%)	
		2020	2021	Μεταβολή (%)	2020	2021
CN2	Σύνολο Εξαγωγών	30.801	39.954	29,72	100	100
27	Ορυκτά καύσιμα, ορυκτά λάδια, προϊόντα	6.732	11.265	67,34	21,86	28,19
30	Φαρμακευτικά προϊόντα	2.881	2.887	0,21	9,35	7,23
84	Μηχανές, συσκευές, λέβητες κ.ά.	1.719	1.731	0,70	5,58	4,33
76	Αλουμίνια και προϊόντα	1.618	2.148	32,76	5,25	5,38
85	Ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές, συσκευές εγγραφής ή αναπαραγωγής ήχου και εικόνας κ.ά.	1.225	1.808	47,59	3,98	4,53
39	Πλαστικές ύλες και προϊόντα	1.171	1.591	35,87	3,80	3,98
20	Παρασκευάσματα διατροφής από λαχανικά, φρούτα, ξηρούς καρπούς κ.ά.	1.170	1.249	6,75	3,80	3,13
08	Βρώσιμα φρούτα, καρποί, κ.ά.	1.143	1.132	-0,96	3,71	2,83
04	Γαλακτοκομικά προϊόντα, αυγά, μέλι, κ.ά.	810	928	14,57	2,63	2,32
03	Ψάρια, όστρακα, μαλάκια, κ.ά.	726	801	10,33	2,36	2,00
74	Χαλκός και προϊόντα από χαλκό	627	941	50,08	2,04	2,36
73	Προϊόντα από χυτοσίδηρο, σίδηρο ή χάλυβα	618	515	-16,67	2,01	1,29
15	Ζωικά, φυτικά λίπη και έλαια, κ.ά.	591	778	31,64	1,92	1,95
24	Καπνά και βιομηχανοποιημένα υποκατάστατα καπνού	552	630	14,13	1,79	1,58
72	Χυτοσίδηρος, σίδηρος και χάλυβας	478	810	69,46	1,55	2,03
	Σύνολο 15	22.061	29.214	32,42	71,62	73,12

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

3.6 Εξελίξεις στις εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας ανά γεωγραφικό προορισμό

Είναι γεγονός ότι οι εξελίξεις στις εξαγωγές των ελληνικών αγαθών για την περίοδο 2019-2021 διαφοροποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό όχι μόνο μεταξύ κλάδων αλλά και μεταξύ γεωγραφικών προορισμών, με την εμπορική σχέση της χώρας μας με συγκεκριμένες γεωγραφικές ζώνες και προορισμούς να φαίνεται ότι έχει συμβάλει καθοριστικά στην ανθεκτικότητά της απέναντι στις συνθήκες της πανδημίας αλλά και μετά.

Στον παρακάτω πίνακα 3.5 παρουσιάζεται η αξία των εξαγωγών αγαθών της Ελλάδας προς τις ευρύτερες γεωγραφικές ζώνες της Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής της Ασίας, της Αφρικής, της Αμερικής και της Ωκεανίας, καθώς και η ποσοστιαία τους μεταβολή των εξαγωγών της χώρας ανά ζώνη για την περίοδο 2019-2021. Όπως φαίνεται, το μεγαλύτερο τμήμα των εξαγωγών αγαθών της Ελλάδας κατευθύνεται προς τις χώρες της Ευρώπης, με πρώτη κατά σειρά αξίας την Ευρωζώνη, ακολουθούμενη από τις λοιπές ευρωπαϊκές χώρες. Πιο συγκεκριμένα οι εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας προς την Ευρωζώνη παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες το έτος 2020, ενώ το 2021 σημείωσαν δραματικά αύξηση κατά 19,98%, με τις εξελίξεις αυτές να παρέχουν σημαντική στήριξη στον εξαγωγικό τομέα της χώρας μετά την εκδήλωση της πανδημίας. Από την άλλη πλευρά οι εξαγωγές αγαθών προς τις λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες μειώθηκαν αισθητά το 2020 κατά 19,16% ενώ το επόμενο έτος παρουσίασαν τεράστια ανάκαμψη κατά 37,13%. Αξίζει να σημειωθεί ότι η παρατηρούμενη ανθεκτικότητα των ελληνικών εξαγωγών προς τις χώρες της ΕΕ σχετίζεται με τον υψηλότερο βαθμό διαφοροποίησης (δηλαδή σε απλούς όρους την μεγαλύτερη ποικιλία) των εξαγωγών της χώρας προς τις συγκεκριμένες ζώνες. Μεταξύ των υπόλοιπων γεωγραφικών ζωνών για το 2020, άνοδο παρουσίασαν επίσης οι εξαγωγές μόνο προς την Ασία κατά 10,45%. Αντίθετα, σημαντική κάμψη καταγράφηκε το έτος 2020 στην εξαγωγική δραστηριότητα προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής, ενώ πτώση σημείωσαν και οι εξαγωγές προς την Αμερική, την Αφρική και πολύ μικρότερη προς τις χώρες της Ωκεανίας. Παράλληλα, η μεγάλη κάμψη των εξαγωγών προς τη Μέση Ανατολή και τις εκτός ΕΕ-27 χώρες της Ευρώπης συνδέεται με τα υψηλά μερίδια του πληττόμενου κλάδου των πετρελαιοειδών στις εξαγωγές της Ελλάδας προς τις ζώνες αυτές. Ασφαλώς, οι συγκεκριμένες εξελίξεις αφορούν μόνο ένα έτος (2020) και μία πολύ ιδιαίτερη συγκυρία, όπως αυτή διαμορφώθηκε από τις συνθήκες της πανδημίας και, επομένως, δεν αντιτίθενται στη διαπίστωση για τον θετικό ρόλο της εξειδίκευσης στις εξαγωγικές επιδόσεις της Ελλάδας. Τέλος το 2021 παρουσιάστηκε τεράστια ανάκαμψη των εξαγωγών της χώρας μας προς όλες τις γεωγραφικές ζώνες με την σημαντικότερη να σημειώνεται στην περίπτωση της Αφρικής. Ειδικότερα οι εξαγωγές προς την Αφρική υπερδιπλασιάστηκαν το 2021 αγγίζοντας την αύξηση του 102,68% ενώ παράλληλα οι εξαγωγές προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής παρουσίασαν άνοδο κατά 54,98% κάτι που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ανάκαμψη του κλάδου των πετρελαιοειδών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5

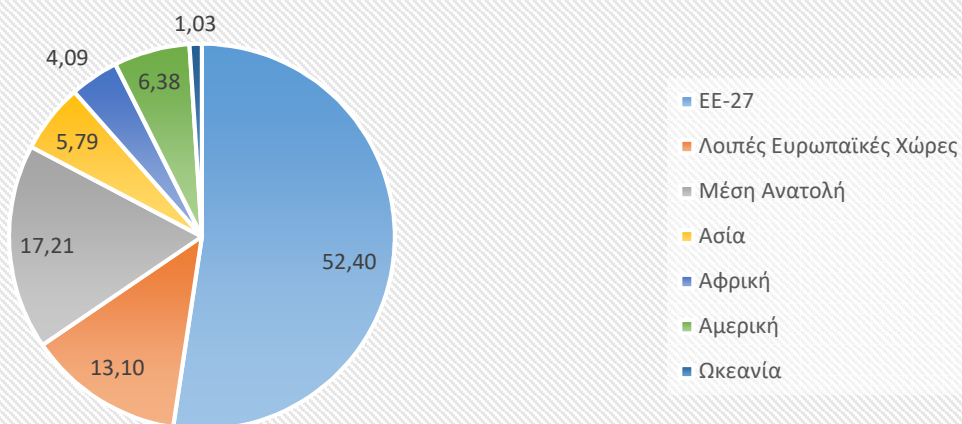
Αξία εξαγωγών αγαθών της Ελλάδας ανά γεωγραφική ζώνη τα έτη 2019-2021 και ετήσια ποσοστιαία μεταβολή (τρέχουσες τιμές)

Γεωγραφική Ζώνη	Αξία Εξαγωγών (σε εκατ. €)			Μεταβολή (%)	
	2019	2020	2021	2020/2019	2021/2020
ΕΕ-27	17.745	17.897	21.472	0,86	19,98
Λοιπές Ευρωπαϊκές Χώρες	4.437	3.587	4.919	-19,16	37,13
Μέση Ανατολή	5.828	3.638	5.638	-37,58	54,98
Ασία	1.962	2.167	2.847	10,45	31,38
Αφρική	1.385	1.121	2.272	-19,06	102,68
Αμερική	2.160	1.764	2.405	-18,33	36,34
Ωκεανία	349	330	403	-5,44	22,12

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

Όπως είναι φυσικό, οι διαφοροποιήσεις μεταξύ γεωγραφικών ζωνών ως προς την εξέλιξη των ελληνικών εξαγωγών αγαθών μετά την εκδήλωση της πανδημίας είχαν επίπτωση, έστω και προσωρινά, στη διάρθρωση των εξαγωγών της χώρας ανά γεωγραφική ζώνη. Όπως παρατηρείται στο διάγραμμα 3.6 σε σύγκριση με το διάγραμμα 3.7, το μερίδιο της Ευρωζώνης στις εξαγωγές ενισχύθηκε σημαντικά, από το 52,4% το 2019 στο 58,67% το 2020, ενώ αντίστοιχη αύξηση από το 5,79% στο 7,1% παρουσίασε και το μερίδιο των χωρών της Ασίας καθώς και της Ωκεανίας από 1,03% σε 1,08%. Αντίθετα, σημαντικές μειώσεις καταγράφηκαν στα μερίδια των λοιπών Ευρωπαϊκών χωρών (από 13,1% σε 11,76%), της Μέσης Ανατολής (από 17,21% σε 11,93%), της Αφρικής (από 4,09% σε 3,68%) και της Αμερικής (από 6,38% σε 5,78%).

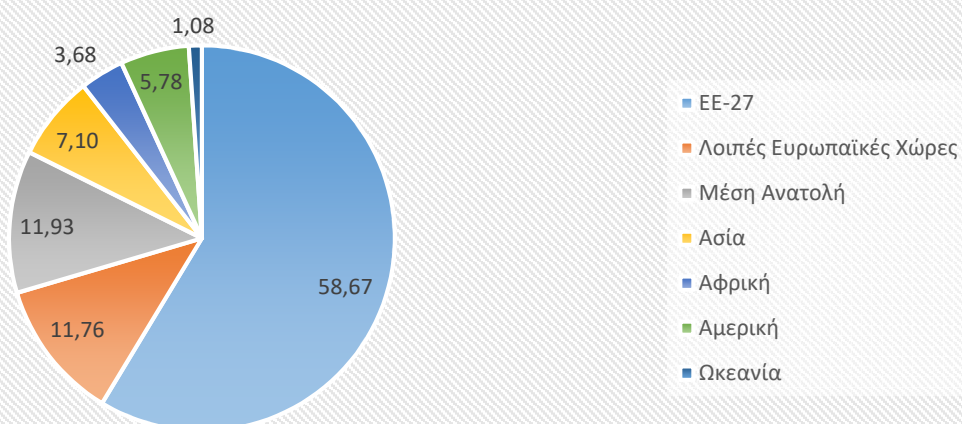
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.6:
Μερίδια στις εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας ανά γεωγραφική ζώνη
2019 (%)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

Επομένως παρατηρείται ότι κατά την διάρκεια της πανδημίας οι εξαγωγές της Ελλάδος στράφηκαν σε μεγάλο βαθμό προς τις χώρες της Ευρωζώνης.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.7:
Μερίδια στις εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας ανά γεωγραφική ζώνη
2020 (%)

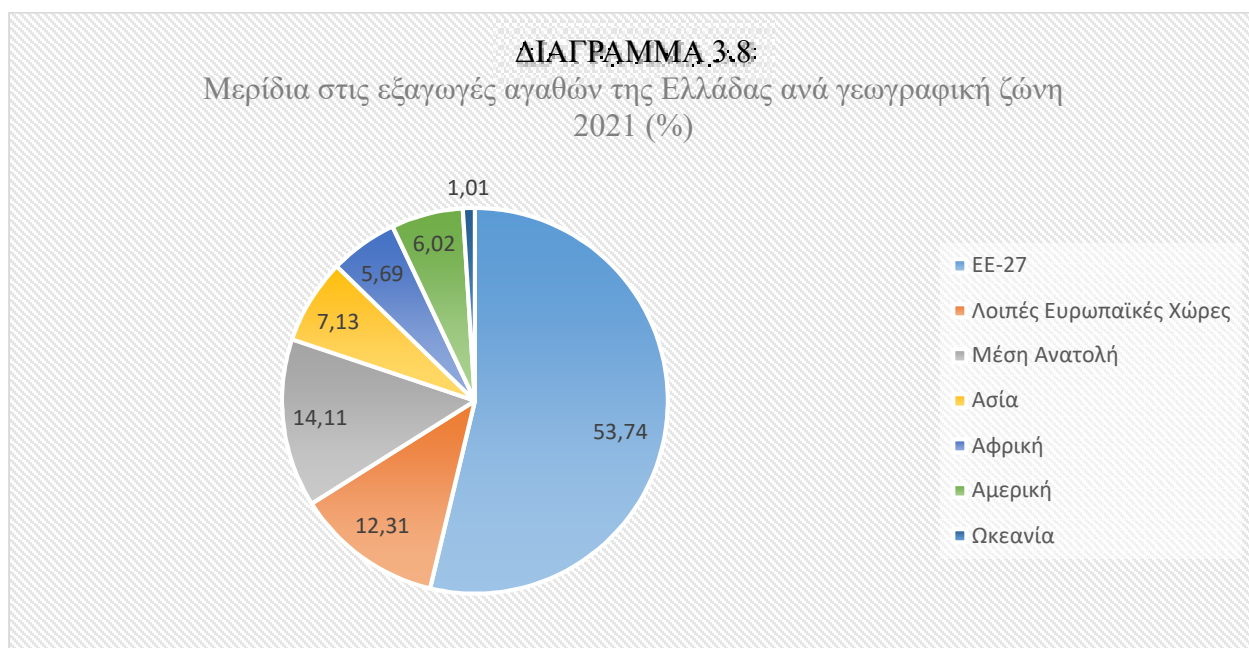

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

Στη συνέχεια μετά και την έξοδο από την πανδημία υπήρξαν αντίστοιχα διαφοροποιήσεις στη διάρθρωση των εξαγωγών της χώρας ανά γεωγραφική ζώνη. Ειδικότερα συγκρίνοντας το

διάγραμμα 3.7 με το διάγραμμα 3.8 παρατηρείτε μείωση του μεριδίου της Ευρωζώνης στις εξαγωγές από 58,67% σε 53,74% κατά το 2021, αν και οι συνολικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 19,98%. Αυτό οφείλετε στο γεγονός ότι οι συνολικές εξαγωγές αγαθών προς τις υπόλοιπες γεωγραφικές ζώνες αυξήθηκε κατά ποσοστό μεγαλύτερο έναντι του αντίστοιχου των χωρών της Ευρωζώνης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθεί το μερίδιο των λοιπών Ευρωπαϊκών χωρών (από 11,76% σε 12,31%), της Μέσης Ανατολής (από 11,93% σε 14,11%), της Ασίας (από 7,1% σε 7,13%), της Αφρικής (3,68% σε 5,69%) και της Αμερικής (από 5,78% σε 6,02%). Αντίθετα το μερίδιο εξαγωγών των χωρών της Ωκεανίας παρουσίασε μικρή κάμψη από 1,08% σε 1,01%.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία Επεξεργασία

Στον πίνακα 3.6 παρουσιάζονται οι 30 κορυφαίες χώρες προορισμού των ελληνικών εξαγωγών αγαθών για την περίοδο 2019-2021. Από τις χώρες αυτές, μόλις εννιά (9) παρουσίασαν άνοδο των εισαγωγών τους από την Ελλάδα το έτος 2020. Ειδικότερα οι εξαγωγές της Ελλάδας σημείωσαν μεγάλη αύξηση κατά 49,58% ή 587,14 εκατ. ευρώ στην περίπτωση της Γαλλίας, ενώ αυξήθηκαν κατά ποσό άνω των 80 εκατ. ευρώ στις περιπτώσεις της Λιβύης, της Γερμανίας και της Ρουμανίας. Αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο το γεγονός ότι, για τους προορισμούς αυτούς, η αύξηση των εξαγωγών της Ελλάδας προέκυψε κατά ένα μεγάλο μέρος από την εμπορική δραστηριότητα ενός ή εστω λίγων συγκεκριμένων κλάδων ανά χώρα. Πιο συγκεκριμένα η άνοδος των εξαγωγών για τη Γαλλία αφορούσε κατά κύριο λόγο τον κλάδο των φαρμακευτικών προϊόντων, για τη Λιβύη

τον κλάδο των πετρελαιοειδών, για τη Γερμανία τα γαλακτοκομικά, τα φρούτα και άλλα προϊόντα του αγροδιατροφικού τομέα και τα μηχανήματα, ενώ για τη περίπτωση της Ρουμανίας τον χυτοσίδηρο, σίδηρο και χάλυβα και τα προϊόντων αυτών, τα φρούτα και τα παιχνίδια. Σε όλες τις υπόλοιπες χώρες σημειώθηκε κάμψη στις εξαγωγές με την κυριότερη να εμφανίζεται σε περίπτωση της Σαουδικής Αραβίας. Ειδικότερα οι εξαγωγές μειώθηκαν κατακόρυφα κατά 60,03% γεγονός που οφείλετε κατά κύριο λόγο στην ελάττωση του κλάδου των πετρελαιοειδών όπου στην περίπτωση της Σαουδικής Αραβίας μειώθηκε κατά 71,75% ή 456 εκατ. ευρώ.

Αντίθετα το 2021 μόλις δύο από τις 30 χώρες παρουσίασαν κάμψη των εισαγωγών τους από την Ελλάδα ενώ σε όλες τις υπόλοιπες σημειώθηκε αξιοσημείωτη άνοδος. Πιο συγκεκριμένα οι εξαγωγές της Ελλάδας πραγματοποίησαν αλματώδη αύξηση κατά 79,36% ή 519,89 εκατ. ευρώ στην περίπτωση του Λίβανου, ενώ αυξήθηκαν αντίστοιχα κατά ποσό άνω των 450 εκατ. ευρώ στις περιπτώσεις της Ιταλίας, της Γερμανίας, της Κύπρου, της Τουρκίας και των ΗΠΑ. Όπως και παραπάνω έτσι και εδώ η αύξηση των ελληνικών εξαγωγών αγαθών προέκυψε κατά ένα μέρος από την εμπορική δραστηριότητα ορισμένων συγκεκριμένων κλάδων ανά χώρα. Ειδικότερα η κατακόρυφη αύξηση των εξαγωγών για τον Λίβανο οφείλονταν κατά κύριο λόγο στον κλάδο των πετρελαιοειδών, για την Ιταλία οι πλαστικές ύλες, ο χαλκός και προϊόντα από αυτόν και οι μηχανές-συσσκευές εικόνας και ήχου, για τη Γερμανία τα πετρελαιοειδή, ο χαλκός και προϊόντα από αυτόν και οι μηχανές-συσσκευές εικόνας και ήχου, για τη Κύπρο οι μηχανές-συσσκευές εικόνας και ήχου και τα πετρελαιοειδή, για την Τουρκία ο φαρμακευτικός κλάδος και το βαμβάκι ενώ για τις ΗΠΑ ήταν ο τομέας των πετρελαιοειδών και κυρίως το κομμάτι των καπνά και βιομηχανοποιημένα υποκατάστατα καπνού. Τέλος, παρά την συνολική άνοδο που σημείωσαν οι ελληνικές εξαγωγές, σε μόλις δύο χώρες παρατηρήθηκε μείωση. Αυτές είναι η περίπτωση της Αιγύπτου και της Κίνας όπου το 2021 παρουσίασαν κάμψη στις εισαγωγές τους από την Ελλάδα κατά 11,85% και 16,37% αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6

Εξέλιξη εξαγωγών αγαθών της Ελλάδας στις 30 χώρες προορισμού με την υψηλότερη αξία εξαγωγών από την Ελλάδα τα έτη 2019-2021

Χώρα	Αξία εξαγωγών(σε εκατ. €)			Μεταβολή (%)		Μερίδιο στις εξαγωγές (%)		
	2019	2020	2021	2020/2019	2021/2020	2019	2020	2021
Σύνολο	33.867	30.801	39.955	-9,05	29,72	100	100	100
Ιταλία	3.679	3.261	3.969	-11,36	21,71	10,86	10,59	9,93
Γερμανία	2.295	2.405	2.926	4,79	21,66	6,78	7,81	7,32
Κύπρος	2.069	1.982	2.559	-4,20	29,11	6,11	6,43	6,40
Τουρκία	1.974	1.338	2.058	-32,22	53,81	5,83	4,34	5,15
Βουλγαρία	1.640	1.544	1.963	-5,85	27,14	4,84	5,01	4,91
ΗΠΑ	1.305	1.137	1.608	-12,87	41,42	3,85	3,69	4,02
Ηνωμένο Βασίλειο	1.249	1.189	1.298	-4,80	9,17	3,69	3,86	3,25
Γαλλία	1.196	1.789	1.872	49,58	4,64	3,53	5,81	4,69
Λίβανος	1.165	654	1.173	-43,86	79,36	3,44	2,12	2,94
Ισπανία	1.117	1.141	1.190	2,15	4,29	3,30	3,70	2,98
10 πρώτες χώρες	17.689	16.440	20.616	-7,06	25,40	52,23	53,37	51,60
Ρουμανία	1.045	1.124	1.390	7,56	23,67	3,09	3,65	3,48
Αίγυπτος	943	498	439	-47,19	-11,85	2,78	1,62	1,10
Κίνα	892	855	715	-4,15	-16,37	2,63	2,78	1,79
Βόρειος Μακεδονία	794	540	873	-31,99	61,67	2,34	1,75	2,18
Σαουδική Αραβία	748	299	614	-60,03	105,35	2,21	0,97	1,54
Ολλανδία	710	702	903	-1,13	28,63	2,10	2,28	2,26
Αλβανία	572	510	685	-10,84	34,31	1,69	1,66	1,71
Σλοβενία	522	325	405	-37,74	24,62	1,54	1,06	1,01
Πολωνία	505	579	738	14,65	27,46	1,49	1,88	1,85
Βέλγιο	481	392	474	-18,50	20,92	1,42	1,27	1,19
20 πρώτες χώρες	7.212	5.824	7.236	-19,25	24,24	21,30	18,91	18,11
Ισραήλ	472	370	549	-21,61	48,38	1,39	1,20	1,37
Λιβύη	403	634	1.006	57,32	58,68	1,19	2,06	2,52
Μάλτα	344	248	337	-27,91	35,89	1,02	0,81	0,84
Αυστρία	298	352	407	18,12	15,63	0,88	1,14	1,02
Τσεχία	266	261	329	-1,88	26,05	0,79	0,85	0,82
Ην. Αραβικά Εμιράτα	253	237	366	-6,32	54,43	0,75	0,77	0,92
Σερβία	250	267	361	6,80	35,21	0,74	0,87	0,90
Σουηδία	218	193	234	-11,47	21,24	0,64	0,63	0,59
Ουγγαρία	214	254	339	18,69	33,46	0,63	0,82	0,85
Ουκρανία	211	194	339	-8,06	74,74	0,62	0,63	0,85
30 πρώτες χώρες	2.929	3.010	4.267	2,77	41,76	8,65	9,77	10,68

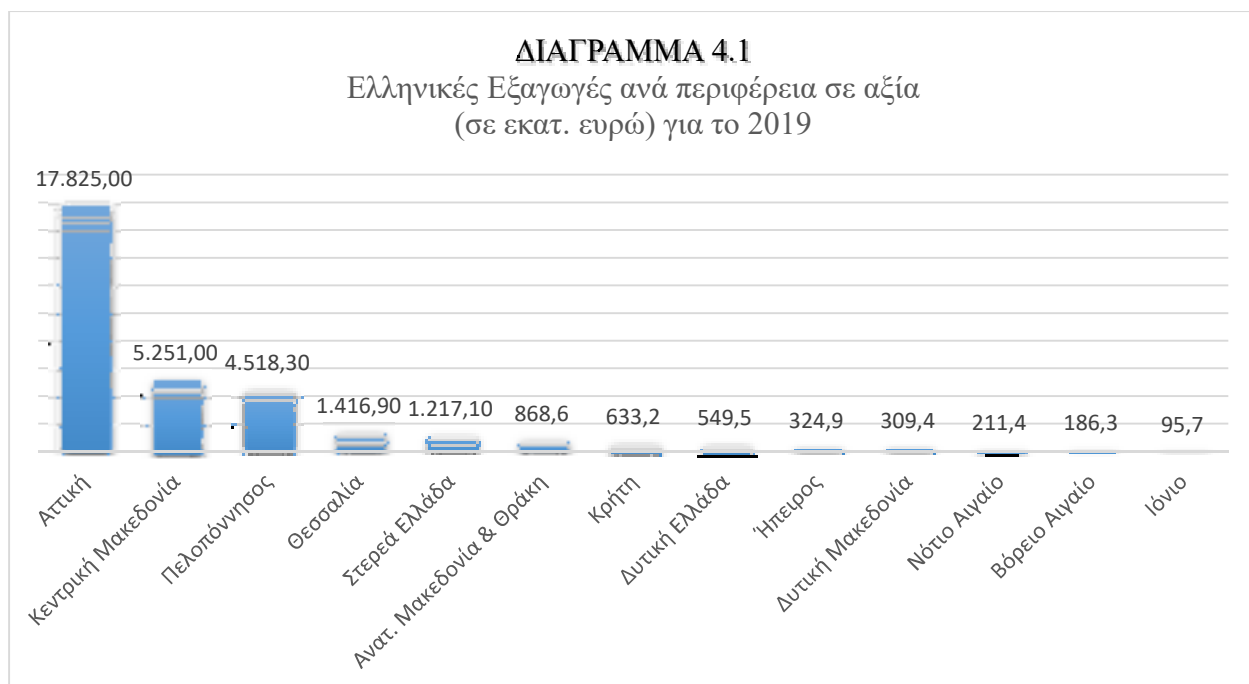
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ίδια Επεξεργασία

3.7 Συμπεράσματα

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία που παρατέθηκαν και αναλύθηκαν προηγουμένως, ο τομέας των εξαγωγών αγαθών της Ελλάδας το έτος 2020 παρουσίασε κάμψη όπως και οι περισσότερες χώρες παγκοσμίως εξαιτίας του ιδιαίτερα δυσμενούς περιβάλλοντος που διαμόρφωσε η πανδημία της Covid-19. Οι εισαγωγές αγαθών μειώθηκαν πιο πολύ απ' ό,τι οι αντίστοιχες εξαγωγές γεγονός που οδήγησε στην μείωση του αρνητικού εμπορικού ισοζυγίου. Επιπλέον, σε τρέχουσες τιμές, η μείωση που παρατηρήθηκε στις εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας προήλθε κατά κύριο λόγο από την καθίζηση των τιμών αλλά και της ζήτησης του πετρελαίου, με τις εκτός των πετρελαιοειδών αγαθών εξαγωγές της χώρας μας να έχουν σημειώσει αύξηση κατά 32,74% κάτι που καταδεικνύει σημαντικό βαθμό ανθεκτικότητας. Οι επιδόσεις αυτές συναρτώνται με την επιτυχή αντιμετώπιση του πρώτου επιδημιολογικού κύματος της πανδημίας στη χώρα μας, αλλά σχετίζονται και με τη διάρθρωση των ελληνικών εξαγωγών, κυρίως από πλευράς κλαδικής δομής, αλλά και από την άποψη των γεωγραφικών προορισμών. Η Ελλάδα ωφελήθηκε από τη σημαντική της εξαγωγική εξειδίκευση, τόσο σε κατηγορίες αγαθών, όπως τα φαρμακευτικά προϊόντα, οι ανάγκες για τα οποία αυξήθηκαν λόγω της πανδημίας, όσο και στην κατηγορία των προϊόντων του αγροδιατροφικού τομέα, τα οποία εμφανίζουν σχετικά ανελαστική ζήτηση. Επιπρόσθετα, στην ανθεκτικότητα των ελληνικών εξαγωγών συνέβαλλαν καθοριστικά τα υψηλά μερίδια και η ποικιλία των προϊόντων που εξάγει η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε ορισμένες περιπτώσεις σε τομείς εξειδίκευσής της όπως τα προϊόντα του αγροδιατροφικού τομέα, καθώς και το άνοιγμα που συντελέστηκε προς τις αγορές της Ασίας. Το 2021 που σηματοδοτήθηκε και η έξοδος από την πανδημία η χώρας μας παρουσίασε μια τεράστια ανάκαμψη στις εξαγωγές αγαθών με τις αντίστοιχες εισαγωγές αγαθών να αυξάνονται κατά πολύ περισσότερο καθιστώντας το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο ακόμα μεγαλύτερο. Πρωταγωνιστικό ρόλο στην αλματώδη αυτή αύξηση διαδραμάτισε ο τομέας των πετρελαιοειδών αγαθών που σημείωσε άνοδο τόσο στην ζήτηση αλλά και στις τιμές. Επιπλέον ο κλάδος των μετάλλων, όπως σίδηρος-χαλκός και παράγωγα τους, έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην ανάκαμψη των εξαγωγών αγαθών αλλά και ο τομέας μηχανές-συσσκευές εικόνας και ήχου. Τέλος η εξειδίκευση της Ελλάδος στους παραπάνω τομείς οδήγησε στην άνοδο του μεριδίου των αγαθών που εξάγονται στην Μέση Ανατολή και την Αφρική.

Κεφάλαιο 4. Εξαγωγική δραστηριότητα ανά περιφέρεια

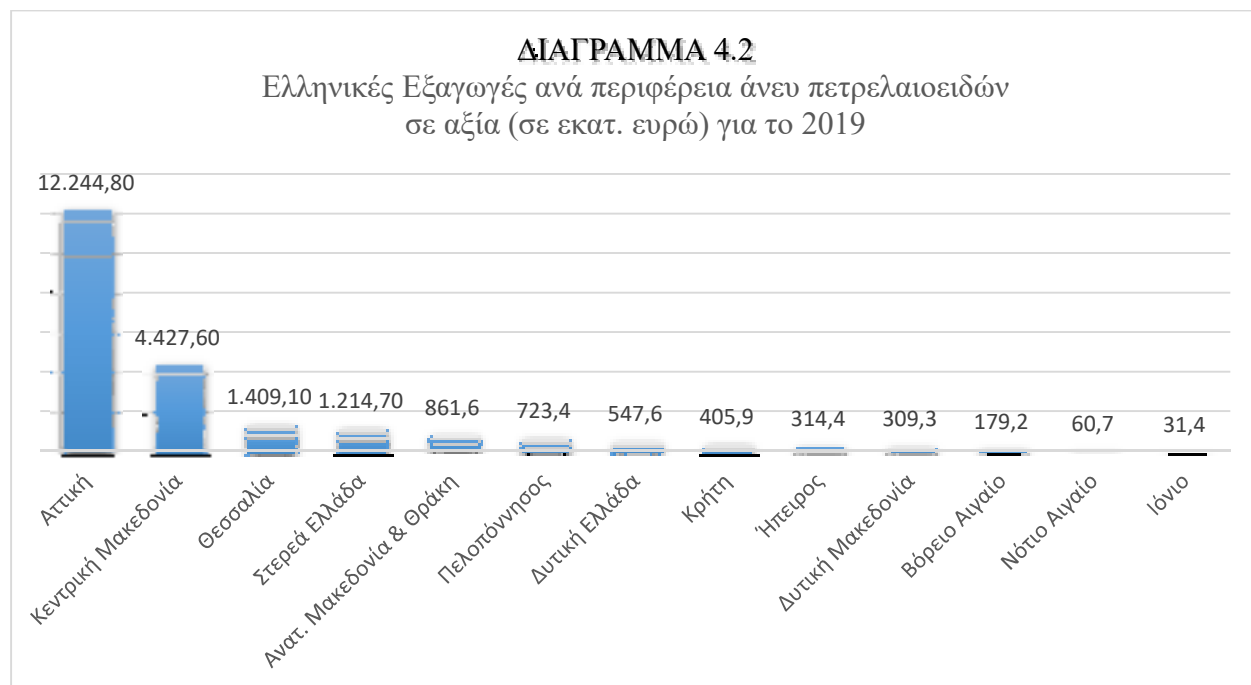
Είναι γνωστό ότι η χώρα μας αποτελείται από 13 περιφέρειες οι οποίες φέρουν η κάθε μια τους συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ως προς το επίπεδο εξωστρέφειας των εμπορευματικών συναλλαγών. Σύμφωνα με την μελέτη που πραγματοποίησε το Ινστιτούτο Εξαγωγικών Ερευνών και Σπουδών του Συνδέσμου Εξαγωγέων (ΣΕΒΕ) για το διάστημα 2015-2019, προέκυψαν σημαντικά αποτελέσματα αναφορικά με τις εξαγωγικές επιδόσεις όλων των ελληνικών περιφερειών. Επιπλέον αναδείχτηκαν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της κάθε περιφέρειας σε κλαδικό επίπεδο, αναλύθηκαν οι χώρες με τις οποίες πραγματοποιούνται εμπορικές συναλλαγές, και τέλος εντοπίζονται τα αδύναμα σημεία που χρήζουν βελτίωσης.

Πηγή: ΙΕΕΣ, ΣΕΒΕ

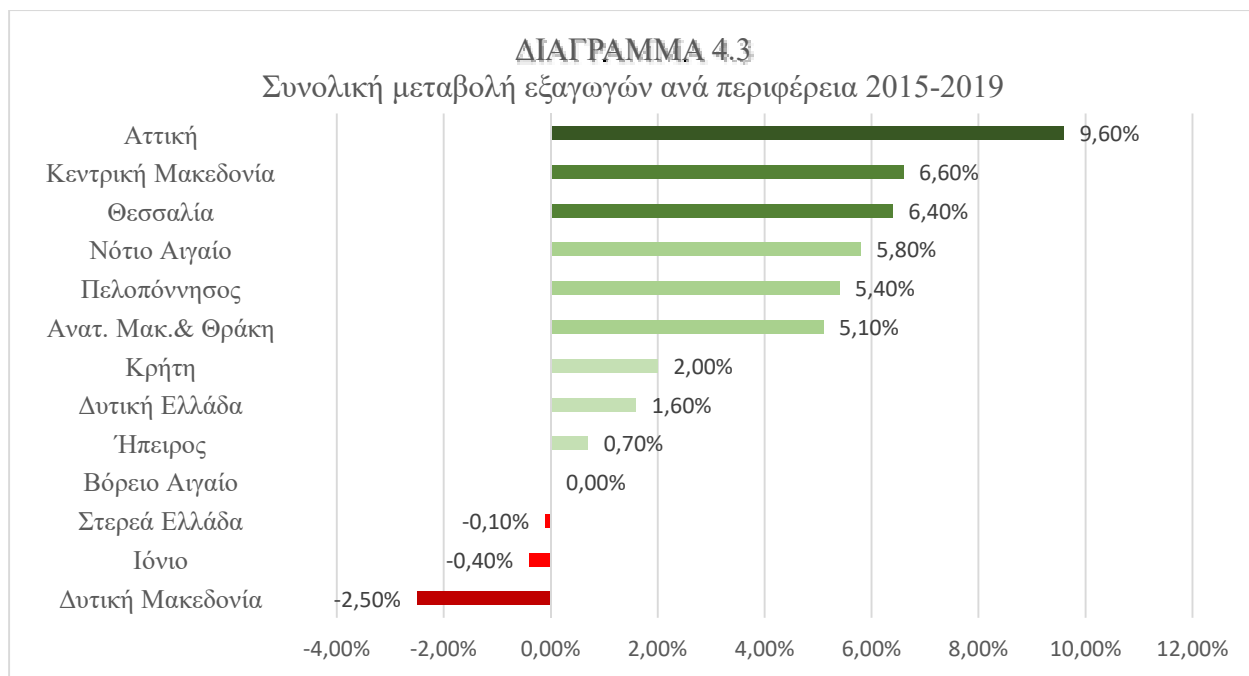
Σύμφωνα με την συγκεκριμένη μελέτη η περιφέρεια της Θεσσαλίας κατέχει πολύ σημαντικό ρόλο σε πανελλαδικό επίπεδο. Συγκεκριμένα όπως εμφανίζεται και στο παραπάνω διάγραμμα 4.1 για το έτος 2019, η Θεσσαλία βρίσκονταν στην τέταρτη θέση της κατάταξη των περιφερειών με τις περισσότερες εξαγωγές με αξία 1.416,9 εκατ. ευρώ αντιπροσωπεύοντας έτσι το 4,24% του μεριδίου των συνολικών εξαγωγών. Επιπλέον για το ίδιο έτος στο διάγραμμα 4.2, η Θεσσαλία εντοπίζονταν στην τρίτη θέση των περιφερειών αναφορικά με τις εξαγωγές αγαθών άνευ πετρελαιοειδών με αξία 1.409,1 εκατ. ευρώ αποτελώντας αντίστοιχα το 6,2% του μεριδίου των

υπόλοιπων εξαγωγών. Από τα δύο παραπάνω στοιχεία γίνεται φανερό ότι η περιφέρεια της Θεσσαλίας δεν αποτελεί εξαγωγέα πετρελαιοειδών αλλά το συγκριτικό της πλεονεκτήματα σε άλλους κλάδους (ΣΕΒΕ, 2021).

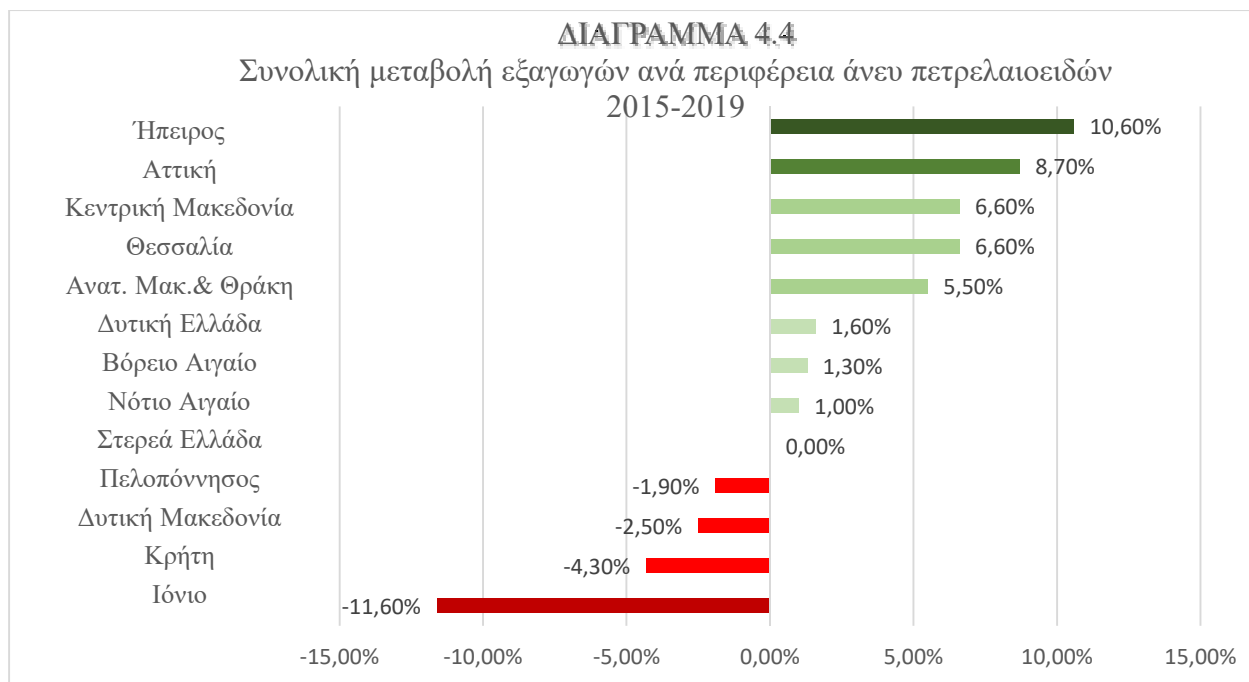
Πηγή: ΙΕΕΣ, ΣΕΒΕ

Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης του Ινστιτούτου Εξαγωγικών Ερευνών και Σπουδών για το διάστημα 2015-2019 παρατηρήθηκε συνολικά άνοδος στις εννέα (9) από τις δεκατρείς (13) περιφέρειες της χώρας μας. Όπως παρατηρείται στο διάγραμμα 4.3 με εξαίρεση τις περιφέρειες Στερεά Ελλάδα, Ιόνιο και Δυτική Μακεδονία που μειώθηκαν, όλες οι υπόλοιπες παρουσίασαν αξιοσημείωτη αύξηση όπως στην περίπτωση της Αττικής, της Κεντρικής Μακεδονίας και της Θεσσαλίας που βρέθηκαν πάνω από το 6%. Ειδικότερα η περιφέρεια Αττικής που έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο των πετρελαιοειδών σημείωσε την μεγαλύτερα αύξηση κατά 9,6%. Μόνο η περιφέρεια του Βόρειου Αιγαίου παρέμεινε αμετάβλητη το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (ΣΕΒΕ, 2021).

Πηγή: ΙΕΕΣ, ΣΕΒΕ

Σύμφωνα με το διάγραμμα 4.4 αρκετά διαφοροποιημένα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ίδιας έρευνας αναφορικά με τις εξαγωγές αγαθών ανά περιφέρεια για το διάστημα 2015 έως 2019 χωρίς όμως να συμπεριληφθούν τα πετρελαιοειδή. Συγκεκριμένα, αν και σε αυτή την περίπτωση αρκετές περιφέρειες σημείωσαν αύξηση και λίγες μείωση ωστόσο εδώ παρατηρούνται πολύ μεγαλύτερη διακύμανση ανάμεσα στην υψηλότερη και την χαμηλότερη αυξομείωση. Από τις δεκατρείς περιφέρειες οι οκτώ σημείωσαν άνοδο κατά την πενταετία με την μεγαλύτερη να είναι εκείνη της Ηπείρου που αυξήθηκε κατά 10,6% με το συγκριτικό πλεονέκτημα της να εμφανίζεται στον κλάδο των τροφίμων. Αντίθετα οι περιφέρειες της Πελοποννήσου, της Δυτικής Μακεδονίας, της Κρήτης και του Ιονίου σημείωσαν μείωση των εξαγωγών αγαθών. Ειδικότερα δραματική κάμψη παρουσίασε η περιφέρεια του Ιονίου όπου οι εξαγωγές των αγαθών τους μειώθηκαν κατά 11,6% (ΣΕΒΕ, 2021).

Πηγή: ΙΕΕΣ, ΣΕΒΕ

4.1 Οι εμπορικές συναλλαγές της Θεσσαλίας

Σύμφωνα με την μελέτη που πραγματοποίησε το Ινστιτούτο Εξαγωγικών Ερευνών και Σπουδών και σε συνδυασμό με το όσα αναλύθηκαν παραπάνω έχει καταστεί σαφές ότι η Θεσσαλία είναι μια από τις πιο ενεργές εμπορικά περιφέρειες της Ελλάδος. Ο παρακάτω πίνακας 4.1 παρουσιάζει την εικόνα των εξαγωγών, εισαγωγών που πραγματοποιήθηκαν στην Θεσσαλία καθώς και το εμπορικό ισοζύγιο κατά την εξεταζόμενη περίοδο της προαναφερθείσας μελέτης. Πιο συγκεκριμένα τόσο ο τομέας των εξαγωγών όσο και των εισαγωγών σημειώνει κάθε χρόνο σταδιακή αύξηση. Ωστόσο σε όλο το χρονικό φάσμα οι εξαγωγές παραμένουν σταθερά υψηλότερες από τις εισαγωγές. Αυτό μας οδηγεί στο εύλογο συμπέρασμα του θετικού εμπορικού ισοζυγίου (πλεόνασμα) από το 2015 έως το 2019. Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι οι εξαγωγές και τα πέντε χρόνια είναι σχεδόν διπλάσιες έναντι των εισαγωγών και βρίσκονται προσαυξημένες κατά 182,7% κατά μέσο όρο. Από όλα τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η Θεσσαλία είναι μια περιφέρεια με ιδιαίτερα δυνατό σημείο τις εξαγωγές αγαθών (ΣΕΒΕ, 2021).

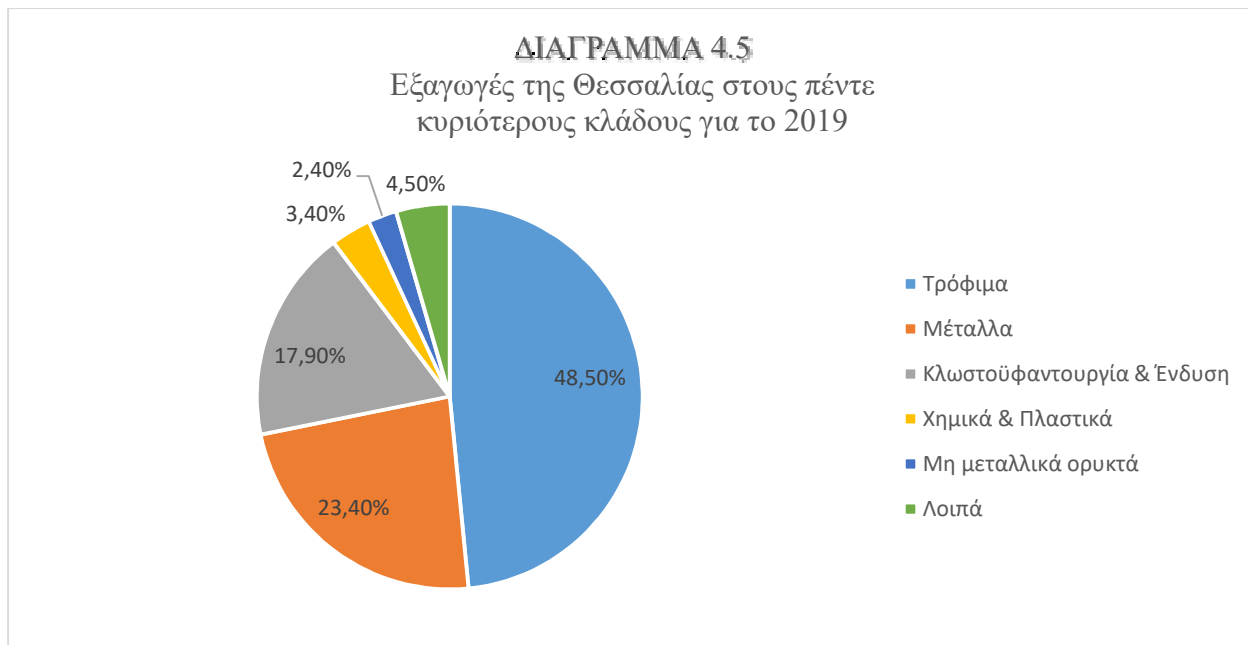
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1

Εξέλιξη των εμπορικών συναλλαγών αγαθών της Θεσσαλίας σε εκατ. ευρώ
για τα έτη 2019 και 2020 (τρέχουσες τιμές)

	2015	2016	2017	2018	2019
Εξαγωγές	1.105,10	1.215,90	1.284,80	1.353,90	1.416,90
Εισαγωγές	596,4	652	685,1	781,1	782,5
Εμπορικό Ισοζύγιο	508,70	563,90	599,70	572,80	634,40
Εξαγωγές/Εισαγωγές	185,3%	186,5%	187,5%	173,3%	181,1%

Πηγή: ΙΕΕΣ, ΣΕΒΕ, Ιδία Επεξεργασία

Στο διάγραμμα 4.5 παρουσιάζονται οι πέντε κορυφαίοι κλάδοι εξαγωγών αγαθών της περιφέρειας Θεσσαλίας για το έτος 2019. Σύμφωνα με το παρακάτω ο κλάδος των τροφίμων φαίνεται πως κυριάρχησε στα αγαθά που εξήγαγε η συγκεκριμένη περιφέρεια καθώς ανήλθε στο 48,50%. Η Θεσσαλία αποτελεί μια περιφέρεια με ιδιαίτερη έφεση στα αγροτικά προϊόντα λόγω της πεδιάδας που αποτελεί το κύριο γεωγραφικό χαρακτηριστικό της. Συγκεκριμένα στην Θεσσαλία παράγεται μεγάλη ποικιλία αγαθών όπως ελαιοκομικά, λαχανικά, όσπρια, αμπελοοινικά, τυροκομικά, μελισσοκομικά, ιχθυοκαλλιεργητικά και άλλα. Όλα αυτά καταδεικνύουν το συγκριτικό πλεονέκτημα που έχει στον κλάδο των τροφίμων και συγκεκριμένα στο αγροδιατροφικό τομέα. Επιπλέον, ο κλάδος των μετάλλων είχε σημαντικό μερίδιο καθώς κατείχε το 23,40% επί των συνολικών εξαγωγών αγαθών κατατάσσοντας έτσι τον κλάδο στην δεύτερη θέση της κατάταξης (ΣΕΒΕ, 2021).

Πηγή: ΙΕΕΣ, ΣΕΒΕ, Ιδία Επεξεργασία

4.2 Οι εξαγωγές της Θεσσαλίας εκτός ΕΕ

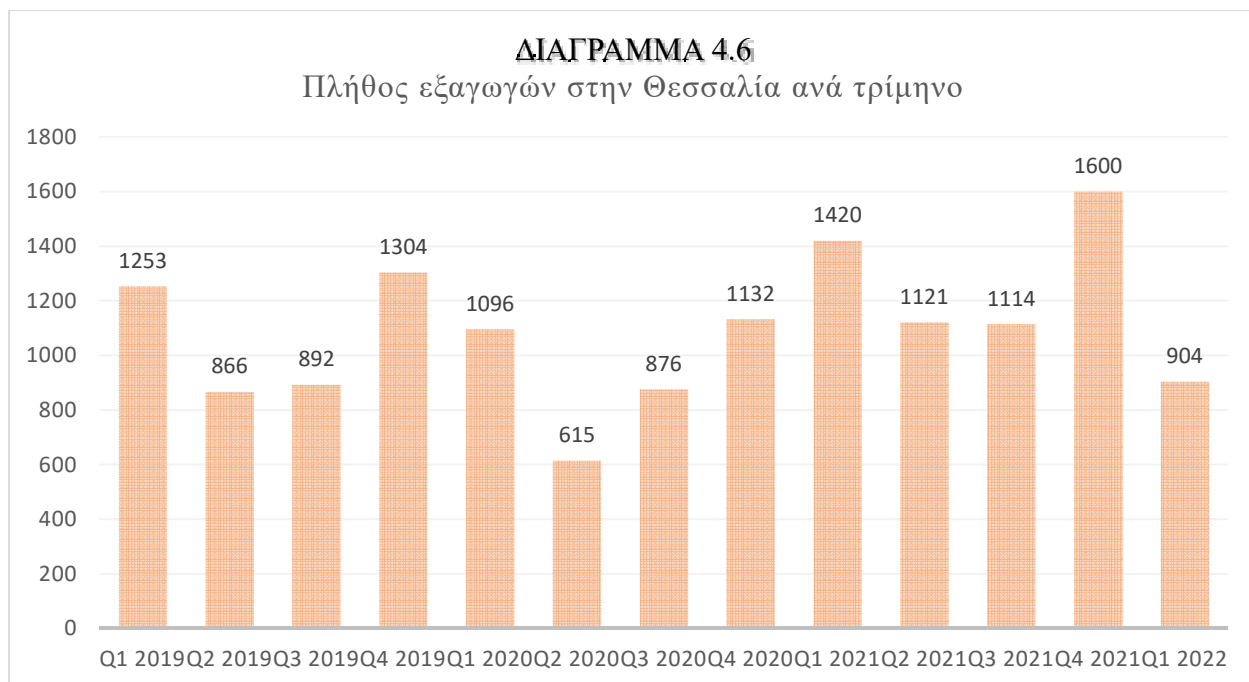
Το εμπόριο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ-27) πραγματοποιείται ελεύθερα χωρίς δασμούς και ονομάζεται ενδοκοινοτική απόκτηση. Ουσιαστικά ενδοκοινοτική απόκτηση αγαθών για ένα Κράτος Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρείται η αγορά προϊόντων από άλλο Κράτος Μέλος. Για τις υπόλοιπες συναλλαγές εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης προκειμένου να ολοκληρωθεί η εξαγωγή ενός αγαθού θα πρέπει να συνοδεύεται από το πιστοποιητικό προέλευσης. Το πιστοποιητικό αυτό είναι ένα έγγραφο που δηλώνει πού καλλιεργήθηκαν, κατασκευάστηκαν ή παράχθηκαν τα εμπορεύματα. Είναι ένα απαραίτητο έγγραφο για να επιβεβαιωθεί ότι τα εμπορεύματα που αποστέλλονται μπορούν να μπουν σε μια χώρα και ότι πιθανώς πληρούν τις προϋποθέσεις για απαλλαγή ή μείωση των δασμών. Επιπλέον στο πιστοποιητικό αυτό αναγράφονται ορισμένα βασικά στοιχεία όπως επωνυμία προμηθευτή και χώρα, επωνυμία παραλήπτη και χώρα καθώς και βασικά στοιχεία για το εξαγόμενο αγαθό, δηλαδή πλήθος, βάρος και τιμή.

Το πιστοποιητικό προέλευσης προκειμένου να χρησιμοποιηθεί για εξαγωγή θα πρέπει να θεωρηθεί από έναν δημόσιο φορέα. Το εκάστοτε Εμπορικό Επιμελητήριο ανά την επικράτεια έχει την σχετική αρμοδιότητα. Τα πιστοποιητικά αυτά λαμβάνουν αριθμό πρωτοκόλλου και καταγράφονται στα μητρώα του Επιμελητηρίου τα βασικά στοιχεία για την εξαγωγή όπως η ημερομηνία, η επωνυμία του προμηθευτή, το πλήθος των αντιγράφων που θεωρούνται, η χώρα

προορισμού και το αγαθό που εξάγεται. Με βάση τα παραπάνω έγινε καταγραφή των εξαγωγών που πραγματοποιήθηκαν και πρωτοκολλήθηκαν από το Εμπορικό Επιμελητήριο Λάρισας για την περίοδο 2019 μέχρι και το πρώτο τρίμηνο του 2022. Τέλος πρέπει να αναφερθεί το γεγονός ότι πρόκειται για εξαγωγές-αποστολές αγαθών ανεξαρτήτως αξίας καθώς δεν γίνεται καταγραφή στα μητρώα της αξίας των εξαγωγών.

Το παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζει το συνολικό πλήθος των εξαγωγών-αποστολών που πραγματοποιήθηκαν στην περιφέρεια Θεσσαλίας ανά τρίμηνο από το 2019 έως και το πρώτο τρίμηνο του 2022. Σύμφωνα λοιπόν με το διάγραμμα 4.6 παρατηρείτε ένα μοτίβο στο πως διαμορφώνονται οι εξαγωγές στην περίοδο του έτους. Ειδικότερα φαίνεται οι εξαγωγές να είναι αυξημένες στο πρώτο και στο τελευταίο τρίμηνο κάθε έτους. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η περιφέρεια της Θεσσαλίας εστιάζει το εξαγωγικό της στοιχείο κυρίως σε αγαθά όπως το βαμβάκι, τα νωπά φρούτα. Επιπλέον η περίοδος καλλιέργειας των παραπάνω αγαθών πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο στην μέση του έτους και η συγκομιδή τους προς το τέλος του καλοκαιριού και στις αρχές του φθινοπώρου. Επομένως εύκολα εξηγείται αυτό το μοτίβο συμπεριφοράς των εξαγωγών.

Σύμφωνα επίσης με το παρακάτω διάγραμμα το 2020 παρατηρείται μια αισθητή κάμψη στις συνολικές εξαγωγές λόγω της εκδήλωσης της πανδημίας. Συγκεκριμένα οι συνολικές εξαγωγές μειώθηκαν κατά 13,81% από τις 4315 που ήταν το 2019 σε 3719 το 2020. Η μεγαλύτερη κάμψη σημειώθηκε το δεύτερο τρίμηνο του 2020, δηλαδή την περίοδο ξεσπάσματος της πανδημίας στη χώρα μας, όπου οι εξαγωγές ελαττώθηκαν κατά 28,98% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019. Ωστόσο το 2021 η συνολική εικόνα των εξαγωγών άλλαξε προς το καλύτερο. Ειδικότερα αυτές αυξήθηκαν κατά 41,3% από τις 3719 που ήταν το 2020 σε 5255 το 2021. Η σημαντικότερη ανάκαμψη παρατηρήθηκε το δεύτερο τρίμηνο του 2021 όπου οι συνολικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 82,28% σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο του περασμένου έτους. Συνοπτικά παρατηρείται ότι αν και το 2020 οι εξαγωγές επηρεάστηκαν αισθητά από την πανδημία, το 2021 πραγματοποιήθηκε αξιοσημείωτη ανάκαμψη ξεπερνώντας και τα δεδομένα του 2019. Τέλος το πρώτο τρίμηνο του 2022 εμφανίζεται ιδιαίτερα υποτονικό καθώς οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 36,34% σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2021 και κατά 43,5% σε σχέση με το ακριβώς προηγούμενο τρίμηνο, δηλαδή το τελευταίο του 2021.

Πηγή: Μητρώα Εμπορικού Επιμελητηρίου Λάρισας, Ιδία Επεξεργασία

4.3 Η εξέλιξη των εξαγωγικών αγαθών της Θεσσαλίας ανά κλάδο

Είναι γεγονός ότι η περιφέρεια της Θεσσαλίας έχει τη μεγαλύτερη πεδιάδα της χώρας και ένα ιδιαίτερα γόνιμο έδαφος. Επομένως ο αγροτικός τομέας της είναι ένας από τα δυνατά στοιχεία της. Πέρα όμως από αυτό η περιφέρεια της Θεσσαλίας παράγει και διάφορα άλλα αγαθά. Συγκεκριμένα παράγονται προϊόντα τα οποία κατηγοριοποιούνται σε περισσότερους από 23 διψήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας (CN2).

Στον πίνακα 4.2 παρουσιάζεται η πορεία της Θεσσαλίας σε δεκαπέντε (15) διψήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας (CN2) με την υψηλότερη συγκέντρωση εξαγωγών-αποστολών συγκριτικά για τα έτη 2019 και 2020. Αρχικά παρατηρείται ότι και στα δύο έτη οι εξαγωγές με την μεγαλύτερη συγκέντρωση είναι εκείνες του βαμβακιού και των φρούτων και καρπών. Αθροιστικά αυτοί οι δύο κλάδοι αντιπροσωπεύουν το 72,79% του συνολικού μεριδίου των εξαγωγών για το 2019 και αντίστοιχα το 63,78% για το 2020.

Σύμφωνα λοιπόν με τον παρακάτω πίνακα γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι το 2020 οι εξαγωγές επλήγησαν από την εκδήλωση της πανδημίας καθώς μειώθηκαν κατά 13,81%. Οι δέκα από του δεκαπέντε υψηλότερης συγκέντρωσης κλάδοι της Θεσσαλίας παρουσίασαν κάμψη. Ειδικότερα οι δύο κυριότεροι κλάδοι παρουσίασαν μείωση. Αρχικά οι εξαγωγές των βαμβακιών (CN2-52)

μειώθηκε κατά 35,85% το 2020. Αντίστοιχα και ο κλάδος των βρώσιμων φρούτων και καρπών (CN2-08) εμφάνισε κάμψη κατά 13% σε σχέση με το έτος 2019. Τέλος την μεγαλύτερη μείωση παρουσίασε ο κλάδος των διαφόρων τεχνουργημάτων από κοινά μέταλλα (CN2-83). Ειδικότερα η κάμψη αυτή άγγιξε το 78,05% αντιπροσωπεύοντας όμως μόλις το 0,95% του μεριδίου των εξαγωγών για το 2019 και το 0,24% για το 2020 αντίστοιχα. Σημαντική επίσης μείωση εμφάνισε και ο κλάδος των επίπλων (CN2-94) ο οποίος μειώθηκε κατά 69,23%.

Από την άλλη πλευρά ορισμένοι κλάδοι σημείωσαν άνοδο το 2020. Πιο συγκεκριμένα ο κλάδος αλουμινίου και παραγώγων του (CN2-76) σημείωσε αύξηση κατά 65,03% κατακτώντας έτσι το 7,23% επί του συνολικού μεριδίου των εξαγωγών το 2020 έναντι του 3,78% που κατείχε το 2019. Επιπλέον τα παρασκευάσματα διατροφής από λαχανικά, φρούτα, ξηρούς καρπούς κ.ά. (CN2-19), όπως ζυμαρικά και προϊόντα από σουσάμι, ανέκαμψαν κατά 59,31%. Τέλος θα πρέπει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στην άνοδο των εξαγωγών του κλάδου των μηχανών, συσκευών, λεβήτων κ.ά. (CN2-84). Συγκεκριμένα σε αυτό τον κλάδο ανήκουν τα αντιδραστήρια που χρησιμοποιούνται στους διαγνωστικούς ελέγχους για τον κορονοϊό (Covid-19). Επομένως συνάγεται εύκολα το συμπέρασμα ότι η τεράστια αύξηση του συγκεκριμένου κλάδου οφείλετε στην εκδήλωση της πανδημίας. Συγκεκριμένα η άνοδος αυτή ανήλθε στο 103,7% αποτελώντας έτσι το 1,48% του μεριδίου των εξαγωγών της Θεσσαλίας για το 2020 έναντι 0,63% που κατείχε το 2019.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2

Εξέλιξη των εξαγωγών της Θεσσαλίας σε 15 διψήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας (CN2) με την υψηλότερη συγκέντρωση εξαγωγών-αποστολών τα έτη 2019 και 2020

		Εξαγωγές-Αποστολές			Μερίδιο στις εξαγωγές (%)	
		2019	2020	Μεταβολή (%)	2019	2020
CN2	Σύνολο Εξαγωγών	4.315	3.719	-13,81	100	100
52	Βαμβάκι	1579	1013	-35,85	36,59	27,24
08	Βρώσιμα φρούτα, καρποί, κ.ά.	1562	1359	-13,00	36,20	36,54
20	Παρασκευάσματα διατροφής από λαχανικά, φρούτα, ξηρούς καρπούς κ.ά.	385	374	-2,86	8,92	10,06
76	Αλουμίνιο και προϊόντα	163	269	65,03	3,78	7,23
19	Παρασκευάσματα διατροφής από δημητριακά, αλεύρια κ.ά.	145	231	59,31	3,36	6,21
41	Δέρματα	121	111	-8,26	2,80	2,98
44	Ξυλεία, και τεχνουργήματα από ξύλο	79	68	-13,92	1,83	1,83
04	Γαλακτοκομικά προϊόντα, αυγά, μέλι, κ.ά.	58	53	-8,62	1,34	1,43
83	Διάφορα τεχνουργήματα από κοινά μέταλλα	41	9	-78,05	0,95	0,24
09	Καφές, τσάι, μάτε και μπαχαρικά	29	48	65,52	0,67	1,29
84	Μηχανές, συσκευές, λέβητες κ.ά.	27	55	103,70	0,63	1,48
22	Ποτά, αλκοολούχα υγρά, εμφιαλωμένο νερό και ξίδι	23	20	-13,04	0,53	0,54
23	Τροφές παρασκευασμένες για ζώα	21	37	76,19	0,49	0,99
40	Καουτσούκ και τεχνουργήματα από καουτσούκ	14	11	-21,43	0,32	0,30
94	Έπιπλα	13	4	-69,23	0,30	0,11
	Σύνολο 15	4260	3662	-14,04	98,73	98,47

Πηγή: Μητρώα Εμπορικού Επιμελητηρίου Λάρισας, Ιδία Επεξεργασία

Στον πίνακα 4.3 παρουσιάζεται η αντίστοιχη εξέλιξη των εξαγωγών της Θεσσαλίας σε δεκαπέντε (15) διψήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας (CN2) με την υψηλότερη συγκέντρωση συγκριτικά για τα έτη 2020 και 2021. Σύμφωνα λοιπόν με τα παρακάτω δεδομένα παρατηρείται μια αξιοσημείωτη ανάκαμψη στις εξαγωγές το 2021 καθώς αυτές αυξήθηκαν συνολικά κατά 41,30% σε σχέση με την περασμένη χρονιά. Η άνοδος αυτή φυσικά προέκυψε από την έξοδο από την πανδημία και την απελευθέρωση ξανά του διεθνούς εμπορίου.

Άνοδος παρουσιάστηκε σε έντεκα από τους δεκαπέντε κλάδους με την υψηλότερη συγκέντρωση εξαγωγών-αποστολών. Αρχικά σημειώθηκε μια τεράστια αύξηση τον κλάδο του βαμβακιού (CN2-52). Πιο συγκεκριμένα οι εξαγωγές εμφανίστηκαν αυξημένες κατά 124,58% μεταβάλλοντας έτσι το μερίδιο επί των συνολικών εξαγωγών από το 27,24% που κατείχε το 2020 στο 43,29% το 2021 κατακτώντας έτσι την πρωτιά στους κλάδους. Αυτό οφείλετε και στην άνοδο της τιμής του βαμβακιού που σημείωσε την συγκεκριμένη διετία. Ειδικότερα το 2020 ο μέσος όρος της τιμής του εκκοκκισμένου βαμβακιού ανέρχονταν στο 1,4€/κιλό και σε 0,46€/κιλό η τιμή του σύσπορου ενώ το 2021 του εκκοκκισμένου σε 1,9€/κιλό και σε 1,02€/κιλό του σύσπορου. Αυτό μεταφράζεται σε μια άνοδο της τιμής 35,76% στο εκκοκκισμένο και σε 120,7% στο σύσπορου (ΟΠΕΚΕΠΕ, 2019-2021). Επιπλέον άνοδο παρουσίασε και ο κλάδος παρασκευάσματα διατροφής από λαχανικά, φρούτα, ξηρούς καρπούς κ.ά. (CN2-20) κατά 12,03% ο οποίος διατηρεί σταθερά την τρίτη θέση στη συνολική κατάταξη. Τέλος επιπλέον αλματώδη αύξηση πραγματοποίησε ο κλάδος μηχανές, συσκευές, λέβητες κ.ά. (CN2-84). Συγκεκριμένα η αυξανόμενη ανάγκη για διαγνωστικά τεστ για τον κορονοϊό οδήγησαν για δεύτερη συνεχή χρονιά σε άνοδο του συγκεκριμένου κλάδου κατά 136,36% μεγαλώνοντας το μερίδιο επί των συνολικών εξαγωγών από το 1,48% στο 2,47%.

Αντίθετα με την ροή των υπόλοιπων κλάδων υπήρξαν και τέσσερις που σημείωσαν κάμψη κατά το 2021. Αρχικά αν και ο κλάδος βρώσιμα φρούτα, καρποί, κ.ά. (CN2-08) έπεσε από την πρώτη θέση της κατάταξης, που κατείχε το 2020, στην δεύτερη θέση το 2021 ωστόσο η συνολική μείωση του ήταν μόλις 0,37%. Παρά το γεγονός όμως ότι η κάμψη αυτή ήταν πολύ μικρότερη της μονάδας, η ελάττωση επί του συνολικού μεριδίου των αγορών ήταν κατά πολύ μεγαλύτερη καθώς αυτό μειώθηκε από το 36,54% που είχε το 2020 στο 25,77% το 2021. Τέλος μείωση σημειώθηκε και σε τρεις ακόμα κλάδους. Συγκεκριμένα οι κλάδοι τροφές παρασκευασμένες για ζώα (CN2-23), συνθετικές ή τεχνητές ίνες (CN2-54) και καουτσούκ και τεχνουργήματα από καουτσούκ (CN2-40) μειώθηκαν το 2021 κατά 32,43%, 38,46%, 72,73% αντίστοιχα. Αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο ότι και οι τρεις αυτοί κλάδοι αντιπροσώπευαν τόσο για το 2020 όσο και για το 2021 κάτω από το 1% επί του συνολικού μεριδίου των εξαγωγών-αποστολών της Θεσσαλίας. Συνοπτικά παρατηρείται μια άνοδος στην πλειονότητα των κλάδων με ελάχιστες εξαιρέσεις κάτι που συντονίζεται με την συνολική αύξηση που παρατηρήθηκε και σε παγκόσμιο επίπεδο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3

Εξέλιξη των εξαγωγών της Θεσσαλίας σε 15 διψήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας (CN2) με την υψηλότερη συγκέντρωση εξαγωγών-αποστολών τα έτη 2020 και 2021

		Εξαγωγές-Αποστολές			Μερίδιο στις εξαγωγές (%)	
		2020	2021	Μεταβολή (%)	2020	2021
CN2	Σύνολο Εξαγωγών	3719	5255	41,30	100	100
08	Βρώσιμα φρούτα, καρποί, κ.ά.	1359	1354	-0,37	36,54	25,77
52	Βαμβάκι	1013	2275	124,58	27,24	43,29
20	Παρασκευάσματα διατροφής από λαχανικά, φρούτα, ξηρούς καρπούς κ.ά.	374	419	12,03	10,06	7,97
76	Αλουμίνιο και προϊόντα	269	305	13,38	7,23	5,80
19	Παρασκευάσματα διατροφής από δημητριακά, αλεύρια κ.ά.	231	283	22,51	6,21	5,39
41	Δέρματα	111	138	24,32	2,98	2,63
44	Ξυλεία, και τεχνουργήματα από ξύλο	68	91	33,82	1,83	1,73
84	Μηχανές, συσκευές, λέβητες κ.ά.	55	130	136,36	1,48	2,47
04	Γαλακτοκομικά προϊόντα, αυγά, μέλι, κ.ά.	53	67	26,42	1,43	1,27
09	Καφές, τσάι, μάτε και μπαχαρικά	48	50	4,17	1,29	0,95
23	Τροφές παρασκευασμένες για ζώα	37	25	-32,43	0,99	0,48
39	Πλαστικές ύλες και προϊόντα	22	27	22,73	0,59	0,51
22	Ποτά, αλκοολούχα υγρά, εμφιαλωμένο νερό και ξίδι	20	35	75,00	0,54	0,67
54	Συνθετικές ή τεχνητές ίνες	13	8	-38,46	0,35	0,15
40	Καουτσούκ και τεχνουργήματα από καουτσούκ	11	3	-72,73	0,30	0,06
	Σύνολο 15	3684	5210	41,42	99,06	99,14

Πηγή: Μητρώα Εμπορικού Επιμελητηρίου Λάρισας, Ίδια Επεξεργασία

4.3 Εξελίξεις στις εξαγωγές αγαθών της Θεσσαλίας ανά γεωγραφικό προορισμό

Αποτελεί γεγονός ότι οι εξαγωγές αγαθών της Θεσσαλίας κατά την περίοδο 2019-2021 έχουν διαφοροποιηθεί αρκετά και ανά κλάδο καθώς και ανά γεωγραφικό προορισμό με την εμπορική σχέση της Θεσσαλίας να εμφανίζεται σταθερά δυνατή με ορισμένες περιοχές.

Στον παρακάτω πίνακα 4.4 εμφανίζονται οι εξαγωγές-αποστολές αγαθών της Θεσσαλίας προς τις ευρύτερες γεωγραφικές ζώνες της Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής της Ασίας, της Αφρικής, της Αμερικής και της Ωκεανίας, καθώς και η ποσοστιαία τους μεταβολή των εξαγωγών της χώρας ανά

ζώνη για την περίοδο 2019-2021. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον πίνακα οι χώρες της Μέσης Ανατολής παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις και τα τρία έτη. Συγκεκριμένα στις χώρες αυτές πραγματοποιούνται οι περισσότερες αποστολές από την Θεσσαλία με ποσοστά συμμετοχής επί των συνολικών εξαγωγών 76,80% το 2019, 73,35% το 2020 και 78,79% το 2021.

Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία του πίνακα παρατηρείται ότι οι εξαγωγές-αποστολές έχουν μειωθεί αισθητά στους μισούς γεωγραφικούς προορισμούς. Πιο συγκεκριμένα η πιο μεγάλη κάμψη εμφανίζεται στις χώρες τις Αφρικής κατά 41,11% καθώς αυτές μειώθηκαν από 90 το 2019 σε 53 το 2020. Επιπλέον μείωση σημειώθηκε και στην Ασία κατά 26,17% και ελαττώθηκαν από 363 το 2019 σε 268 το 2020. Τέλος καθοριστική ήταν η κάμψη στις χώρες τις Μέσης Ανατολής. Ειδικότερα αν και οι εξαγωγές-αποστολές μειώθηκαν κατά 17,68% ωστόσο η ποσοτική μείωση ανήλθε στις 586, δηλαδή σχεδόν όσο και η ελάττωση των εξαγωγών το 2020 έναντι του 2019. Παρά την γενική κάμψη των εξαγωγών κατά το 2020 ορισμένες περιοχές σημείωσαν άνοδο. Συγκεκριμένα οι λοιπές Ευρωπαϊκές Χώρες παρουσίασαν άνοδο κατά 61,21% από τις 116 το 2019 στις 187 το 2020, η Αμερική κατά 0,89% από 338 το 2019 σε 341 το 2020 και κατά 51,06% στην Ωκεανία από 94 το 2019 σε 142 το 2020.

Από την άλλη πλευρά το 2021 παρουσιάζει μεγάλη ανάκαμψη το εξαγωγικό εμπόριο και στην περιφέρεια της Θεσσαλίας. Ειδικότερα αυτή η ανάκαμψη παρατηρείται στις τέσσερις από τις έξι γεωγραφικές ζώνες που εμφανίζονται στον παρακάτω πίνακα. Αρχικά μια τεράστια άνοδος παρουσιάζεται στις χώρες της Μέσης Ανατολής. Ειδικότερα οι εξαγωγές προς αυτές τις χώρες αυξήθηκαν κατά 51,72% το 2021 αγγίζοντας τις 4139 εξαγωγές-αποστολές ξεπερνώντας και τις αντίστοιχες του 2019. Επιπλέον αύξηση σημείωσαν και οι χώρες τις Αφρικής κατά 50,94% ύστερα από την δριμύτατη μείωση που υπέστησαν το 2020. Τέλος αξίζει να αναφερθεί και η άνοδος που παρατηρήθηκε στις εξαγωγές στις χώρες της Αμερικής κατά 30,21% και στις λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες κατά 28,88%. Ωστόσο μείωση σημειώθηκε σε δύο γεωγραφικές ζώνες κατά το 2021. Ειδικότερα οι εξαγωγές προς την Ασία παρουσίασαν κάμψη κατά 12,31% ενώ αντίστοιχα μείωση παρατηρήθηκε και στην περίπτωση των χωρών της Ωκεανίας της τάξης του 19,72%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4

Εξέλιξη εξαγωγών-αποστολών ανά γεωγραφική ζώνη για τα έτη 2019-2021 και ετήσια ποσοστιαία μεταβολή

Γεωγραφική Ζώνη	Εξαγωγές-Αποστολές			Μεταβολή (%)	
	2019	2020	2021	2020/2019	2021/2020
Λοιπές Ευρωπαϊκές Χώρες	116	187	241	61,21	28,88
Μέση Ανατολή	3314	2728	4139	-17,68	51,72
Ασία	363	268	235	-26,17	-12,31
Αφρική	90	53	80	-41,11	50,94
Αμερική	338	341	444	0,89	30,21
Ωκεανία	94	142	114	51,06	-19,72

Πηγή: Μητρώα Εμπορικού Επιμελητηρίου Λάρισας, Ιδία Επεξεργασία

4.4 Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω έχει καταστεί σαφές ότι η περιφέρεια της χώρας μας με την μεγαλύτερα εξαγωγική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από τα αν συμπεριλαμβάνονται τα πετρελαιοειδή, αποτελεί η Αττική. Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι και η περιφέρεια της Θεσσαλίας βρίσκεται στις πρώτες πέντε περιφέρειες. Επιπλέον όπως προκύπτει από την ανάλυση που προηγήθηκε το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιφέρειας Θεσσαλίας αποτελεί ο κλάδος των τροφίμων (φρούτα και καρποί) καθώς ο κλάδος του βαμβακιού. Τέλος, στο πλαίσιο των εξαγωγών της Θεσσαλίας στις Τρίτες χώρες φαίνεται ότι κυρίαρχος προορισμός αποτελούν οι χώρες της Μέσης Ανατολής.

Κεφάλαιο 5. Γενικά Συμπεράσματα

Είναι γεγονός ότι η ελληνική οικονομία σημείωσε σημαντική βελτίωση στο κομμάτι των εξαγωγών της κατά την περίοδο 2010-2019. Ειδικότερα, μετά το τέλος της οικονομικής ύφεσης και κατά τη διάρκεια της τριετούς περιόδου οικονομικής ανάκαμψης 2017-2019, οι εξαγωγές παρέμειναν σε ανοδική πορεία. Ωστόσο το 2020 η έλευση της πανδημίας άλλαξε άρδην το σκηνικό. Συγκεκριμένα οι εξαγωγές αγαθών μειώθηκαν αισθητά λόγω της τεράστιας υγειονομικής κρίσης. Τέλος το 2021, μετά και την έξοδο από την πανδημία, το διεθνές εμπόριο αποκαταστάθηκε σημειώνοντας ταυτόχρονα μια τεράστια μεγέθυνση των ελληνικών εξαγωγών σε επίπεδα υψηλότερα από κάθε άλλη χρονιά. Οι βελτιούμενες εξαγωγικές επιδόσεις της Ελλάδος συνέτειναν σε καθοριστική αύξηση του μεριδίου των εξαγωγών αγαθών της χώρας στο ΑΕΠ, με το μερίδιο όμως αυτό να παραμένει πολύ χαμηλότερο σε σχέση με τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ. Επομένως, υπάρχουν μεγάλα περιθώρια για αύξηση της συμβολής του τομέα των εξαγωγών αγαθών στην ελληνική οικονομία.

Σύμφωνα με τα στοιχεία των εξαγωγών αγαθών της Ελλάδος ανά διημήφιους κλάδους της Διεθνούς ταξινόμησης συνδυασμένης ονοματολογίας, προκύπτει η ύπαρξη σχετικά υψηλού και αυξανόμενου βαθμού εξειδίκευσης. Ειδικότερα αναδεικνύεται το εξαιρετικά υψηλό μερίδιο και η μεγάλη αύξηση των εξαγωγών πετρελαιοειδών προϊόντων, καθώς επίσης και η ισχυρή συμμετοχή και η αύξηση των εξαγωγών στους κλάδους των φαρμακευτικών προϊόντων, των λεβήτων, μηχανών, συσκευών κ.ά., των προϊόντων αλουμινίου, των πλαστικών, των ηλεκτρικών μηχανημάτων, των παρασκευασμάτων διατροφής από λαχανικά και φρούτα, των φρούτων και των γαλακτοκομικών προϊόντων. Σημαντική μείωση εξαγωγών σημειώθηκε στον κλάδο των πλεκτών ενδυμάτων, του βαμβακιού και των προϊόντων από χυτοσίδηρο, σίδηρο και χάλυβα.

Από τη διάρθρωση των εξαγωγών ανά γεωγραφική ζώνη φαίνεται ότι η Ευρωζώνη απορροφά υψηλό και σχετικά σταθερό μερίδιο των εξαγωγών αγαθών της Ελλάδας, συνολικά πάνω από το 50%, με τις χώρες τις Μέσης Ανατολής να βρίσκονται στην δεύτερη θέση. Τέλος οι χώρες της Ασίας εμφανίζουν σταθερή αύξηση την τριετία 2019-2021 ενώ αντίθετα στις υπόλοιπες γεωγραφικές ζώνες παρατηρείται αισθητή μείωση το 2020 ενώ αντίστοιχα σημειώνεται μεγάλη ανάκαμψη το 2021. Τα στοιχεία των εξαγωγών ανά χώρα μετά την έξοδο από την πανδημία παρέχουν κάποιες ενδείξεις γεωγραφικής διαφοροποίησης, με σημαντική αύξηση, της συμμετοχής της Ιταλίας, της Τουρκίας, του Λιβάνου και των ΗΠΑ.

Επιπλέον σύμφωνα με τα στοιχεία των εξαγωγών αγαθών της Θεσσαλίας προκύπτει και εδώ η ύπαρξη σχετικά υψηλού βαθμού εξειδίκευσης. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζεται το ιδιαίτερα υψηλό μερίδιο επί των εξαγωγών στον κλάδο του βαμβακιού και των βρώσιμων φρούτων και καρπών καθώς και η ισχυρή συμμετοχή των κλάδων όπως παρασκευάσματα διατροφής από λαχανικά, φρούτα, ξηρούς καρπούς κ.ά., αλουμίνιο και προϊόντα, δέρματα, ξυλεία και γαλακτοκομικά προϊόντα. Τέλος, στις εκτός ΕΕ εξαγωγές αγαθών της Θεσσαλίας το μεγαλύτερο μερίδιο έχει ως προορισμό τις χώρες της Μέσης Ανατολής με διαφορά.

Βιβλιογραφία

- Baldwin R. (2020). The Greater Trade Collapse of 2020: Learnings from the 2008-09 Great Trade Collapse, *VoxEU.org*, 7 April
- Barbero J, de Lucio JJ, Rodriguez-Crespo E (2021). Effects of COVID-19 on trade flows: measuring their impact through government policy responses. *PLoS ONE*, 16(10):e0258356. doi:10.1371/journal.pone.0258356
- Bickley SJ, Chan HF, Skali A, Stadelmann D, Torgler B (2021). How does globalization affect Covid-19 responses?, *Glob Health* 17:57. doi:10.1186/s12992-021-00677-5
- Che Y, Liu W, Zhang Y, Zhao L (2020). China's exports during the global Covid-19 pandemic, *Front Econ China*, 15(4):541–574. doi: 10.3868/s060-011-020-0023-7
- Choi Y, Kim HJ, Lee Y (2022). Economic consequences of the Covid-19 pandemic: will it be a barrier to achieving sustainability?, *Sustainability*, 14:1629. doi: 10.3390/su14031629
- di Giovanni J., & Heymann R. (2022). Federal Reserve Bank of New York Liberty Street Economics, *Ανάκτηση από* <https://libertystreeteconomics.newyorkfed.org/2022/01/when-will-us-exports-take-off/>
- Ding Y., Zhang H. & Tang S. (2019). The impact of US anti-dumping against China on China's manufacturing global value chains status, *Transnational Corporations Review*, 11(4), 323-331
- Eurostat (2022). EU imports and exports increased in 2021, *Ανάκτηση από* <https://ec.europa.eu/eurostat>: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220324-1>
- Eurostat Statistics Explained (2022). International trade in goods - a statistical picture, *Ανάκτηση από* <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained>: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods_-_a_statistical_picture
- Fang J., Ou J. & Yao, S. (2022). On COVID-19 pandemic and China's foreign trade. *The World Economy*, 45, 3507– 3533. doi: 10.1111/twec.13269
- Gorina G., Bocharova Y., Kozhukhova T., Ivanova N. & Bohatyryova G. (2022). The impact of covid-19 on international trade in tourism services in Europe. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 43, 1091-1098. doi: 10.30892/gtg.43330-924
- Jindrichovska I, Ugurlu E (2021). E.U. and China trends in trade in challenging times, *J Risk Finan Manag*, 14:71. doi: 10.3390/jrfm14020071
- Khan A, Khan N, Shaiq M (2021). The economic impact of Covid-19 from a global perspective, *Contemp Econ*, 15(1):64–75. doi: 10.5709/ce.1897-9254.436

- The White House (2022). The U.S. Economy and the Global Pandemic, *Ανάκτηση από <https://www.whitehouse.gov/content/uploads/2022/04/Chapter-3-new.pdf>*
- Vidya C. T., & Prabheesh K. P. (2020). Implications of COVID-19 pandemic on the global trade networks, *Emerging Markets Finance and Trade*, 56(10), 2408–2421. doi:10.1080/1540496X.2020.1785426
- Vo TD, Tran MD (2021). The impact of covid-19 pandemic on the global trade, *Int J Soc Sci Econ Invent*, 7(1):1–7. doi: 10.23958/ijsssei/vol07-i01/261
- WHO (2022) Coronavirus (Covid-19) dashboard, *Ανάκτηση από <https://covid19.who.int/>*
- Zhang, W.-W., Dawei, W., Tariq Majeed, M., & Sohail, S. (2021). COVID-19 and international trade: insights and policy challenges in China and USA, *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 35:1, 1991-2002, doi: 10.1080/1331677X.2021.1930091
- Enterprise Greece (2022). Στρατηγικοί Εξαγωγικοί Κλάδοι, *Ανάκτηση από <https://www.enterprisegreece.gov.gr/proothisi-eksagogon/eksagoges-ellinikon-proionton/eksagogikoi-kladoi>*
- Αθανασίου Έ., Κώτση Α. & Νίτση Ε. (2022). Εξαγωγές Αγαθών της Ελλάδας: Επιδόσεις, εξειδίκευση και διαφοροποίηση, *Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Μελέτες 83*
- Ελληνική Στατιστική Αρχή. (2022). Εξωτερικό Εμπόριο, *Ανάκτηση από <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFC02/>*
- Ευρωπαϊκή Ένωση. (2022). Εισαγωγές, εξαγωγές και εμπόριο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, *Ανάκτηση από https://european-union.europa.eu/live-work-study/import-and-export_el*
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, & Borchardt K.-D. (2011). Το αλφάβητο του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*
- ΟΠΕΚΕΠΕ (2019-2021). Διεθνής Τιμή Βάμβακος. *Ανάκτηση από <https://www.opekepe.gr/opekepe-iframe-apps-gr/opekepe-timi-vamvaki-gr>*
- ΣΕΒΕ (2021). Η χαρτογράφηση της εξαγωγικής δραστηριότητας ανά Περιφέρεια, *ΙΕΕΣ - Ινστιτούτο Εξαγωγικών Ερευνών και Σπουδών*
- Σκίντζη Γ., Κωνσταντακοπούλου Ι. & Μαγδαληνός Τ. (2019). Διερεύνηση Του Εξωτερικού Εμπορίου Και Της Ανταγωνιστικότητας Των Εξαγωγών Των Χωρών Της Ευρωζώνης, *Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Μελέτες 80*